श्रीस्कंदपुराणोक्त ब्रह्मनारदसंवा
दोक्तचातुर्मास्यमहात्म्यप्रारंभः

श्रीगणाधिपोजयतु ब्रह्मोवाच शृणुदेवमुनेसं
तश्चातुर्मास्यफलंशुभं यत्श्रुत्वाभारतेखंडेनृणांमुक्तिर्न
दुर्लभा १ मुक्तिप्रदोयंभगवान्संसारोत्तारकारणं यस्य
स्मरणमात्रेणसर्वपापैःप्रमुच्यते २ मानुष्यंदुर्लभंलोकेत
त्रापिचकुलीनता तत्रापिसदयत्वंचतत्रसत्संगमः सुभः ३
चातुर्मास्यव्रतीयस्तुतस्यपुण्यमनंतकं सर्वतीर्थनिदानां
निपुण्यान्यायतनानिच ४ चातुर्मास्येसमायातेहरयें
प्रणमद्बुधः कृतार्थीतस्यविबुधायावज्जीवंवरप्रदा ५

श्री चातुर्मास्य यथा १

महात्म्य

संप्राप्यमानुषंजन्मचातुर्मास्येपराङ्मुखः तस्यपापशता
न्याहुर्देहस्थानिनसंशयः ६ मानुष्यंदुर्लभंलोकेहरिस
क्तिश्चदुर्लभा चातुर्मास्येविशेषेणसुरेश्वरजनार्दने ७
चातुर्मास्येनरःस्नानंप्रातरेवसमाचरेत् सर्वक्रतुफलंप्रा
प्यदेववद्दिविमोदते ८ चातुर्मास्येनदीस्नानंयःकरोतिसु
दुर्लभं देहसुद्धिंविधायाशुमुक्तिमार्गमवाप्नुयात् ९ त
स्याचनिर्झरस्नातिताङ्केकूपकेष्वपि तस्यपापसहस्राणि
विलयंयांतितत्क्षणात् १० पुष्करेचप्रयागेचयत्रकापिम

हाजले चातुर्मास्येषुयःस्नातिपुण्यसंख्यानविद्यते ११ रेवा
यांसास्करेक्षेत्रेप्राच्यांसागरसंगमे एकाहमपियःस्नातश्चातु
र्मास्येनदुःखभाक् १२ चातुर्मास्येहरिंविष्णुंपूजयेत्सुनरोभु
वि तेनपुण्यप्रभावेनस्वर्गेक्रीडतिनित्यशः १३ दिनत्रयंच
यःस्नातिरेवायांजाह्नवीजले सुप्तेदेवजगन्नाथेपापंया
तिसहस्रधा १४ पक्षमेकंत्रयःस्नातिसुप्तेदेवहरिस्मरेत्
समित्वाकर्मजंदेहंयातिविष्णोःसलोकतां १५ तिलोदकेन
यःस्नातितथाचैवामलोदकैः बिल्वपत्रोदकैश्चैवचातुर्मा
स्येनरोगभाक् १६ गंगांस्मरतियोनित्यमुदपात्रसमीपतः

लङ्गेयंजलंजातंतेनस्नानंसमाचरेत् १७ गंगापिदेवदेव
स्यचरणांगुल्वाहिनी पापहासासदाप्रोक्ताचातुर्मास्येवि
शेषतः १८ यस्मात्पापसहस्राणि विष्णुदहतिसंस्मृतः
तस्मात्तोदकंशीर्षेचातुर्मास्येधरंशिवं १९ गंगागंगेति
गंगेतिहरिरोमोदरेतिच यजपंतिनरानित्यंतेषांजन्मशयं
कृतः २० चातुर्मास्यजलगतादेवोनारायणोभवेत् सर्वती
र्थाधिकंतस्मात्प्रोक्तंमेविष्णुनापुरा २१ स्नानंदत्वाविधूका
र्यविष्णुनामसहाफलं विनास्नानंसुयत्कर्मपुण्यकार्यंभय
सुप्तं २२ क्रियतेनिःफलंब्रह्मन् तत्सर्वंहतिरासराः स्ना

नेनसत्यमाप्नोतिसत्याद्धर्मः सनातनः २३ धर्मान्मोक्षपथं
प्राप्यपुनर्नैवावसीदति येचाध्यात्मविदः पुण्याःयेचा
त्येवेदपारगाः २४ सर्वदानप्रदायेचतेषांस्नानेननुद्धता
दृलस्नानस्यचहरिर्देहमाश्रित्यतिष्ठति २५ सर्वक्रियाक
लापेषुसंपूर्णफलदंस्मृतं सर्वपापविनाशायदेवतातोष
णायच २६ चातुर्मास्येजलस्नानंसर्वपापभयापहं यश्च
म्यातुशरीरस्यंसस्नानेननशुद्धति २७ मंत्रस्नानेनवि
प्रेंद्र विष्णुपादोदकेनच नारायणाग्रतःस्नानं क्षेत्रतीर्थन
दीषुच २८ यःकरोतिविशुद्धात्मा चातुर्मास्येविशेषतः

श्री चातुर्मास्य माहात्म्य

विष्णुस्मरणपूतात्मायोयत्कर्मसमाचरेत् २९ तस्यविघ्नं
कुर्वंतिभूतवेतालकिंकराः ३० इतिस्कंदपुराणोक्ते
चातुर्मास्यमहात्म्येस्नानमहात्म्यंनाम प्रथमोध्यायः १

विष्णुरुवाच पितृभ्यस्तर्पणंकुर्यात्श्रद्धायुक्तेन
चेतसा स्नानावसानेनित्यंचसुमेदेवमहाफलं १ गोविंद
स्मरणंकृत्वापश्चात्कार्याःशुभाःक्रियाः एषएकःपितृन्दे
वमनुष्यादिषुतृप्तिदः २ श्रद्धाधर्मसुतानामतयापूतानि
कारयेत् कर्मणिसकलानीहचातुर्मास्यकुलोत्तमाः ३ स

संगोद्विजसक्तिस्यगुरुदेवाग्नितर्पणं गोप्रदानंवेदपाठः स
क्रियाःसत्यभाषणं ४ गोभक्तिर्दानशक्तिश्चसदाधर्मस्यसा
धनं छल्लीसुतविशोषणनियमोपिमहाफलः ५ नारदो
वाच नियमःकीदृशोब्रह्मन्फलंचनियमेनकिं नि
यमेनहरितुल्योयथाभवतितद्वद ६ ब्रह्मोवाच योसौ
विश्वंभरोदेवोनित्यंवेदेषुगीयते तंध्यात्वापुंडरीकाक्षंमुच्य
तेसर्वकिल्बिषैः ७ यन्मुहूर्तमपिध्यात्वापापंजन्मशतो
त्थं भस्मसाद्याति विहितं तस्मान्नित्यं तमाश्रयेत् ८
एतत्पद्मंहरेर्गेहंरिपुनिग्रहणंपरं अध्यात्मकलमेतद्धि

महात्म्य

विष्णोर्नामानुकीर्तनं १ यन्नतिलंतिनियंतंक्षमासत्याद
योगुणाः विवेकरूपिणः सर्वेतद्विष्णोःपरमंपदं १० यः
करोतिहरेर्नित्यंगुणश्रवणकीर्तनं चातुर्मास्येविशोषेणत
स्यविष्णुर्हितुष्यति ११ चातुर्मास्येनरोभक्त्याध्यानयो
गरतोभवेत् तस्यहृत्पद्मसंस्थोसौमुक्तेर्नात्रसंशयः १२
मनोनियमितंयेनसर्वेष्वक्षेषुसंदृतं तस्यज्ञानंचमोक्षस्य
कारणंमनएवहि १३ मनोनियमनेयत्नःकार्यस्तज्ज्ञावतास
दा मनसासुदृढीतेनज्ञानात्तिरखिलाध्रुवा १४ तुन्मनः
क्षमयाग्राह्यंयथावद्विश्वचारिणा एकयाक्षमयासर्वान्नि

यमः कथितोबुधैः १५ सत्यमेकंपरंधर्मः सत्यमेकंपरंतपः सत्य
मेवपरंज्ञानं धर्मः स्यात्सत्यनिश्चितः १६ धर्ममूलमहिंसाचम
नसांचचिंतयेत् कर्मणाचतथावाचातन्नएनांसमाचरेत् १७
परस्वहरणंवर्ज्यंसर्वदासर्वमानुषैः चातुर्मास्यविशेषेणब्र
ह्मदेवस्यवर्जनं १८ यद्कृत्यकरणंचैववर्जनीयंसदाबु
धैः लज्जाबुधैःसदाकार्यंतथाकृत्यनिषेधनी १९ अ
नीहःसुमकार्यंचयःसदाविप्रवर्तते सचयोगीमहाप्राज्ञः अ
ज्ञानचक्षुरहंनधीः २० अहंकारविषमिदंशरीरवर्तितेनृणां
तस्मात्सःसर्वदात्याज्यःसुखेदेवविशोषतः २१ अनीहयाजि

श्री चातुर्मास्य व्रत कथा २

महात्म्य

तक्रोधोजितलोभोयेवनरः तस्यपापसहस्राणिदेहाद्यांतिस
हस्रधा २२ मोहंमानंपराजित्यग्रामरूपेणशत्रुणा विचारेणग्रा
मोग्राह्यःसतोवृणुतथाहिसः २३ मात्सर्यमसूयांवननिर्यच्छे
त्समुनीश्वरः सर्वभूतदयाधर्मोनधर्मोभूतविद्रुहा २४ स
दासर्वेषुमासेषुभूतद्रोहंविवर्जयेत् चातुर्मास्यविशेषेणव
र्जयित्वासुखीभवेत् २५ एतत्पापसहस्राणिमूलंप्राहुर्मनी
षिणः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकार्यंभूतदयानृभिः २६ सर्वेषा
मेवभूतानांहरिर्नित्यंहृदिस्थितः सएवहिपराभूतोयोभूत
द्रोहकारकः २७ यस्मिन्धर्मदयानैवसधर्मोदूषितोमतः द

यावद्दीनचित्तानांनधर्मज्ञानमेवच २८ तस्मात्सर्वात्मभावेन
हरिर्धर्मःसनातनः सेव्यतेपुरुषैर्नित्यंचातुर्मास्येविशेषतः २९
हरिभक्तिविहीनानांनृणांजन्मनिरर्थकं श्रवणस्मरणादीनि
केशव्यानिप्रयत्नतः ३० इतिश्रीस्कंदपुराणेकेचातुर्मा
स्यमहात्म्येनियमविधिमहात्म्येनामद्वितीयोध्यायः २ ४
श्लोकसंख्या ६० ५ ५ ५ ५
विधिरुवाच दानमेवप्रशंसंतिसर्वधर्मेषुसर्वदा हरौस
तेविशेषेणदानंवैप्रत्यक्षकारणं १ अन्नंवैप्राणइतिप्रोक्तंमन्ने
प्राणांप्रतिष्ठिता तस्मादन्नप्रदोनित्यंप्राणदोऽरिकीर्तितः २

श्री चातुर्मास्य अध्या ३

वारिदस्तृप्तिमायातिसुखमक्षय्यमन्नदः वायनयोःसंदा महात्म्य
नंनवृतंनवविद्यति ३ मणिरत्नप्रवालानांरूप्यहाटकवास
सां व्यन्येषामपिदानानांमन्नदानंविशिष्यते ४ त्र्यंबोदकप्रदानं
चगोप्रदानंचनित्यदा वेदपारंहरोभक्तिश्चातुर्मास्यमहाफलः ५
वैकुंठपदवांछाचेद्विष्णुनासहसंगमः सर्वपापक्षयायांथचातु
र्मास्यन्नरोसेवेत् ६ सत्यंसत्यंहिदेवर्षेमयोक्तंवनारद जन्मो
तरसहस्रेषुनादत्तमुपतिष्ठति ७ तस्मादन्नप्रदानेनसर्व
तुष्यंतिजंतवः देवोपिस्पृहयेत्तेनमन्नदानप्रदायिनं ८ मे
जंगुरुविप्राणांघृतदानंचसत्क्रिया एतानियस्यतिष्ठंतिगे

हेसोपिनमानुषः ९ सत्यमिःसत्कथाचैव सत्सेवादर्शनंसतां
विष्णुपूजारतिर्दानेचातुर्मास्येसुदुर्लभा १० पितॄनुद्दिश्य
योमर्त्येश्चातुर्मास्येन्नदानमवेत् सर्वपापविशुद्धात्मा पितृलो
कमावाप्नुयात् ११ देवाःसर्वेन्नदाननृत्तायच्छन्तिवांछितं
पिपीलिकापियद्गृहाद्भक्षमादायगच्छति १२ रात्रौदिवानिषि
द्धौ अन्नदानमनुत्तमं देवासुरेहिपापघ्नंवार्यमपिरात्रु
षु १३ चातुर्मास्येदुग्धदानंदधितक्रंमहाफलं जन्मकाले
येनवद्धेःपिंडस्नदानमुत्तमं १४ शाकप्रदातानरकंयमलो
कंनपश्यति वस्त्रदःसोमलोकंचवसेदाहूतसंप्लवं १५ सु

DR. BHAU DAJI

सेदेवेमहामत्स्यान्यासुप्रतिमासुच पुण्यवस्त्रप्रदानेनसंता
नंनविनाशायेत् १६ चंदनागुरुधूपंचविष्णुमुद्दिश्यदानंकृत्
सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकंमहीयते १७ सुवर्णदेवजगन्ना
थेफलदानंप्रयच्छति पुत्रपौत्रसमायुक्तोविष्णुरूपोभवेन्नरः १८
विद्यादानंद्विजेभ्यस्तुलिखित्वायःप्रयच्छति विष्णुप्रीत्यर्थंम
वाहसतारयतिपूर्वजान् १९ चातुर्मास्येतिलान्दत्वानरोयो
गीभवेत् यवप्रदातावसतिंवासंलोकमक्षयं २० हे
व्यंचहूतयेवन्हौदानंदत्वाद्विजातये गावःसंपूजितास्तार्क्ष्य
श्चातुर्मास्येविशेषतः २१ यत्किंचित्सुकृतंकर्मजन्मावधिसु

संचितं चातुर्मास्येगतेपात्रेविमुखोयः प्रजायते २२ प्रणश्यति
क्षणादेववचनाद्यस्तुप्रच्युतः दिवसेदिवसेनित्यंवर्द्धतेचप्रति
श्रुतं २३ तस्मान्नैवप्रतिश्राव्यंस्वल्पमप्यादीयते तावद्धि
वर्द्धतेनित्यंयाचितंनप्रयच्छति २४ योमोहान्मनुजोलोभेनयाव
त्कोटिगुणंग्रसेत् ततोदशगुणावृद्धिश्चातुर्मास्यप्रदातरि २५
नरकेपतनंतस्ययावदिन्द्राश्चतुर्दश अतस्तुसर्वयत्नेनदेयंनरे
णस्तुप्रतिश्रुतं २६ अन्यस्मैनप्रदातव्यंप्रदत्तंनैवहारयेत्
चातुर्मास्यव्रतोयःस्याद्विजाग्र्यायप्रयच्छति २७ वेदोक्तेनवि
धानेननरस्यातियमालयं सर्वदानानिविप्रेभ्योदत्त्वातुलज

गङ्गतो २८ आत्मानंपूर्वजैःसार्द्धंसमोचयतिपातकात् गोग्रासं
तिलपात्रंचदीपदानमनुत्तमं २९ ददद्विजातयेमुक्तोजायतेस
ऋणत्रयात् योविश्वकर्तुःभुवनेषुगोप्तायोयज्ञपुरुषोयज्ञफलप्र
दश्च दानादिवस्तुषुविदेवतंचयस्तंसमुद्दिश्यददातिमुक्तः ३१

इतिश्रीस्कंदपुराणेऽकचातुर्मास्यमाहात्म्येव्रतदानमहि
मानामतृतीयोध्यायः ३ पूर्वार्द्धश्लोकसंख्या ९१ ७१ ७१
विधाताउ० इक्षुवल्लुप्रदोविल्वलीकश्चैरुरुचिःसदा तस्मा
त्सर्वप्रयत्नेनचातुर्मास्येयजेच्चतत् १ नारायणस्यप्रीत्यर्थंयत्किं
चित्क्रियतेव्रतं अक्षयंतत्फलंप्राप्यवत् २

कांस्यभाजनसंत्यागाज्जायते भूपतिर्भुवि पलाशपत्रेभुंजानोब्रह्म
भूयत्वमश्नुते ३ ताम्रपात्रेनभुंजीतकदाचिद्धार्ट्टहीनरः चातुर्मा
स्यविशेषेणताम्रपात्रंविवर्ज्जयेत् ४ अर्कपत्रेषुभुंजानोनृपमंल
लेतफलं वटपत्रेषुभाक्तव्यंचातुर्मास्यविशेषतः ५ अश्वत्थ
पत्रेषुसंभोगस्त्याज्योबुधजनैःसदा एकान्नभोजीगजास्या
त्सकलेभूमिमंडले ६ तथाचलवणत्यागात्सुभगोजायते
नरः गोधूमान्नपरित्यागाज्जायतेजनवल्लभः ७ अश्वाक्
षोडशीदीर्घायुश्चातुर्मास्येभिजायते विष्णुलोकात्च्युतिर्ने
वश्वाकस्यैवविवर्ज्जनात् ८ चातुर्मास्येहगोसुतेचतुर्वर्गविधा

श्री चातुर्मास्य अध्या ४

यकं रसत्यागान्महाप्राणोमधुत्यागात्सुलोचनः ९ मुद्गत्या महात्म्य
गाद्रिपुस्मृतिःराजमाषाद्धनाढ्यतां अश्वाभिस्तुंदुलात्यागा
च्चातुर्मास्येविजायते १० फलत्यागाद्दृढसुतःतैलत्यागात्सु
रूपवान् ज्ञानीतूवरिसंत्यागाद्दृढावज्यःसदैवहि ११
मृगूमांसपरित्यागान्नरकंचनपश्यति शौकरस्यपरित्यागा
द्धरिलोकमवाप्यते १२ ज्ञानलावकसंत्यागाद्दजत्यागसह
सुरवं अासवंसंपरित्यज्यमुक्तिस्तस्यनदुर्लभा १३ सव
लःकनकत्यागाद्रूप्यत्यागान्महेश्वरः दधिदुग्धपरित्यागी
गोलोकेसुखमाप्नुयात् १४ एतान्यानियमान्त्यिहन्सुते

देवनरोत्तमः चातुर्मास्येहरिप्रीत्यैनमानुजैरुत्सवेत् १५ नृ
पोमरीचसंत्यागात्संगीत्यागात्सुसत्कविः शाकमायाप्रित्यागा
ज्जायतेनराजपूजितः १६ गुडत्यागान्महाभूतिस्तथाराड्डि
मत्वज्जनात् क्षीरीचोष्णजलत्यागान्निःपापोघृतवर्ज्जे
१० नात् १७ रक्तवस्त्रपरित्यागाज्जायतेजनवल्लभः पट्टकू १०
लपरित्यागादक्षयंस्वर्गमाप्यते १८ मारवान्नचणकान्नस्य
स्यत्यागान्नेवपुनर्भवः क्षौमवस्त्रंसदात्याज्यंचातुर्मास्यवि
शेषतः १९ सूर्यसंदर्शनाच्छुद्धिर्नीलीवस्त्रस्यदर्शनात्
चंदनस्यपरित्यागोद्गांधर्वलोकमाप्नुयात् २० कर्पूरस्यपरि

श्री चातुर्मास्य अध्या ४ महात्म्य

त्यागेयावज्जीवंमहाधनी करतूर्यस्तुपरित्यागान्नेवपत्र्येद्य
मालयं २१ केसरस्यपरित्यागान्मनुष्योराजवल्लभः यक्षक
र्दमसंत्यागाद्ब्रह्मलोकमहीयते २२ श्लेष्मकादसंत्यागान्मोक्ष
द्वारमपावृतं परमंप्रकाशंचसद्यःपापसमागमः २३ चातु
र्मास्येहरौसुप्तेपरनिंदांविवर्ज्जयेत् परनिंदामहापापंपरनिंदा
महाभया २४ परनिंदामहापापंनतस्याःपातकंपरं तथाश्व
प्वानंवस्यात्पातकीनतलाधिकः २५ केशसंस्कारसंत्यागा
त्तापत्रयंविवर्ज्जितः नखलोमधरोयस्तुहरौसुप्तेविशेषतः २६
दिवसेदिवसतस्यगंगास्नानफलंभवेत् चातुर्मास्येहरौसुप्ते

द्वादशाक्षरं मनुं २७ यथाशक्त्यासनियमं जपन्सायुज्यमश्नु
ते सेवापरेविष्णुरेवप्रसाद्योयोगिध्येयःप्रवरैःसदैवैः विष्णो
र्नामान्यतेघोरबंधात्चातुर्मास्यसमयेसोविशेषात् २८ यस्य
स्मरणमात्रेणमहापातकसंततिः विलयंयातिविप्रेंद्रकाकथा
इतरद्यथो २९ इतिश्रीस्कंदपुराणेकेचातुर्मास्यमाहा ११
त्म्येइक्षुवस्तुपरित्यागमहिमानामचतुर्थोध्यायः ४ ८५
इतरश्लोकसंख्या १२० ७ ५ ८
नारदउवाच कदाविधिनिषेधोचकर्तव्योहरिसंनिधौ यू
षद्वाक्यामृतंपीत्वातृप्तिर्मेमनविद्यते १ ब्रह्माउवाच कर्क

श्री चातुर्मास्य अध्या ५

महात्म्य

संक्रांतिदिवसेविष्णुंसंपूज्यभक्तितः विशेषरेप्रदातव्योनालि
केरादिभिःफलैः २ मंत्रेणानेनविप्रेंद्रश्रद्धाभक्तिसमायुतः ष
ण्मासाभ्यंतरमृत्युर्यस्यकापिनवेन्नम ३ तन्मयावासदेवायस्वमा
त्माविनिवेदितः इतिमंत्रेणदाप्यः ततोविधिनिषेधोचग्राह्योसत्या
प्रयत्नतः चातुर्मास्यसमायातेसर्वलोकमहासुखे ५ विधिवेद
विधिःकार्योनिषेधोनियमोमतः विधिश्चैवनिषेधश्चह्यवेतोविष्णु
रेवहि ६ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसेव्यएवजनार्दनः विष्णोःपूजाकथा
विष्णोःध्यानंविष्णोमतिस्तथा ७ सर्वमेवहरिप्रीत्यैयःकरोति
समुक्तिभाक् वर्णाश्रमविधिर्मूत्रैःसेव्योविष्णुःसनातनः ८ चातु

मास्यविशेषेण जन्मकर्मादिनानानः हरिरेवव्रताद्ध्यावंतदेहेन
कार्यतः ९ देहोयंतपसाराध्यःसुतेदेवतपोव्रतैः नारदउवा
च किंव्रतंकिंतपःप्रोक्तंब्रूहिसविस्तरं सुतेदेवमयाका
र्यंकृतंयच्चमहाफलं १० विधिरु० व्रतंविष्णुव्रतंविद्धिविष्णु
भक्तिसमन्वितं तपःस्वधर्मनिर्दिष्टंछ्रादिकमथापिवा ११ शृ
णुव्रतस्यमहात्म्यंवक्ष्यामिप्रथमंतव ब्रह्मचर्यव्रतंसारं व्रतानामु
त्तमंव्रतं १२ ब्रह्मचर्यतपःसारंब्रह्मचर्यमहाफलं ब्रह्मचर्यमहातेजो ब्रह्मचर्यगुणाधिकं १३ क्रियासुसकलास्त्वेवब्रह्मचर्यविवर्जि
ये ब्रह्मचर्यप्रभावेनतपउग्रंप्रसिद्धति १४ ब्रह्मचर्यात्परंना

श्री
चातुर्मास्य
माध्या
५

महात्म्य

स्तिधर्मसाधनमुत्तमं चातुर्मास्यविशेषेणसुतेदेवजनार्दने १५
महाव्रतमिदंलोकेतन्निबोधद्विजोत्तम प्रीत्यर्थंवासुदेवस्यकर्म
कुर्वन्नलिप्यते १६ शतत्रयंषष्टियुतंदिनमाहुश्चवत्सरं तत्र
नारायणोदेवःपूज्यतेव्रतकारिभिः १७ व्रतानिशृणुविप्रेंद्रवि
ष्णुप्रीतिकराणिवै वन्हिहोमंविप्रभक्तिःश्रद्धाधर्मरतिःक्षमा १८
सत्संगोविष्णुपूजाचसत्यवादोदयाहृदि ऋजुर्वंमधुरावाणीस
र्वत्रैवसदारतिः १९ वेदपाठस्तथास्तेयंअहिंसाचक्षमादमः
निर्लोभताक्रोधताचनिर्मोहममतारतिः २० शुचिःक्रियापरो
ज्ञानंदक्षणापितमनोगतिः एतानियस्यनित्यंतिव्रतानिब्रह्मवि

स्तम २१ जीवन्मुक्तोनरःप्रोक्तोनेवलिप्येतपातकैः व्रतंकृतंसकृ
दपिसद्देवहिमहाफलं २२ चातुर्मास्येविशेषेणहरितोषंव्रतंचर
तू ःअव्रतेनगतंयेषांचातुर्मास्यंसदान्नृणां २३ तेषामल्पफलो
धर्मोवर्षमात्रंतुयःकृतः सर्वेषामेवपुण्यानांव्रतचर्यामहाफल २४
स्वल्पापिविहितावत्सचातुर्मास्येखिलप्रदा सर्वत्रदृश्यतेविष्णु ९३
व्रतस्यवापरैतिषुः २५ चातुर्मास्यसमायोतपालयेत्तत्प्रयत्नतः
पूजास्यविष्णुर्हिजवह्नितीर्थवेदप्रसादमयमूर्तिमजंविराटं यत्प्र
स्यादधिगतोमोक्षमहानरस्वस्वापंनविंदतिमवाक्यमनुद्भवत्वं २७
इतिश्रीस्कंदपुराणोक्तेचातुर्मास्यमहात्म्येव्रतमहिमा

नामपंचमोध्यायः ५ ५ ५ पूर्वोक्तश्लोकसंख्या १४७
ब्रह्मोवाच तपःशृणुष्वविप्रेंद्रविस्तरेणमहामुने यस्यश्रवण
मात्रेणचातुर्मास्यमघनाशनं १ षोडशोपचारेणविष्णोःपूजास
दातपः तत्प्रसूतेजगन्नाथेमहत्तपउदाहृतं २ करणंपंचयत्नानां
सततंतपएवहि तन्निबद्धहरेश्चेतश्चातुर्मास्येमहत्तपः ३ ऋतु
दानंगृहस्थस्यतपएवसदैवहि चातुर्मास्येहरिप्रीत्यैतन्निषिध्य
महत्तपः ४ सत्यवादस्तपोनित्यंप्राणिनांप्रविदुर्बुधाः सुखेदेव
यतोकुर्वन्ननंतफलमाप्नुयात् ५ अहिंसादिगुणानांचपाल
नंसततंतपः तथैवसदासर्त्यपंचायतनपूजनं ६ तथाचैवो

नमलोकेतपःश्रीहरिकीर्तनं कलौयुगेविद्वेषेणविष्णोप्रीत्यैसमाच
रेत् ७ देवर्षिरु० पंचायतनसंज्ञेयंकल्पोक्तासाकृयंभवेत्
कृयंपूजाप्रकर्तव्याविस्तरेणाथतद्वद ८ विधिरु० प्रातर्मध्या
ह्नपूजायांमध्यपूज्योरविःसदा रात्रौमध्यमएवेंद्रस्तद्वर्णकु
सुमैःसुभैः ९ वन्हिकोणगणपतिःसर्वविघ्नप्रशांतये रक्तचं
दनपुष्पैश्चतुर्मास्येविशेषतः १० नैर्ऋतेदलमात्स्यायभग
वान्दुर्गदर्पहा गृहस्थस्यसदागत्वविनाशंविदधातियः ११
नैर्ऋत्यकोणगंविष्णुंपूजयेत्सर्वदाबुधः सुगंधचंदनैःपुष्पैर्नै
वेद्यैश्चापिशोभनैः १२ गोत्रजावाव्यकोणस्थापूजनीयासदाबु

DR BHAU DAJI

धैः पुत्रपौत्रविवृद्ध्यर्थंसुमनोभिर्मनोहरैः १३ इंद्रानेभग
वान्रुद्रःश्वेतपुष्पैःसदार्चितः अल्पमृत्युविनाशायसर्वदोषा
पनुत्तये १४ जागर्त्तिमहिमायस्यब्रह्मादैर्नैवलभ्यते पंचाय
तनमेतद्धिपूज्यतेगृहमाधिभिः १५ तपएतत्सदाकार्यंचातुर्मा
स्यमहाफलं पर्वकालेषुसर्वेषुदानंदेयंतपःसदा १६ शौचंतु
द्विविधंकार्यंबाह्याभ्यंतरतःसदा जलशौचंतथाबाह्यंभ्रद्व
याचांतरंस्मरेत् १७ इंद्रियाणांग्रहःकार्यःतपसोलक्षणंप
रं निकृतेंद्रियलौल्यत्वंचातुर्मास्येमहत्तपः १८ इंद्रियाण्या
नूसंनियम्यसततंसुरवमेधते कामएषमहाशत्रुस्तमेकंनिर्जये

तद्दृष्टं १९ जितकामामहात्मानस्तेजितं निखिलंजगत् एतच्च
तपसोमूलंतपसःफलमेवतत् २० तदेवहिपरंज्ञानंकामोयेन
प्रजीयते सर्वदाकामविजयःसंकल्पविजयस्तपः २१ लोभःस
दापरित्याज्यःपापंलोभसमाश्रितं तपस्तस्यैवविलयःचातु
र्मास्येविशेषतः २२ मोहःसदाविवेकेनवर्जनीयःप्रयत्नतः
तनत्यक्तानरोज्ञानीनज्ञानंमोहसंश्रयात् २३ मोहएवमनुष्या
णांशरीरस्थोमहारिपुः विष्णुभक्त्यासदापुंभिर्जेतव्योमोह
एवहि २४ नान्यथाशक्यतेजन्तुर्यस्मान्मोहोमहारिपुः मा
त्सर्यंवर्जयेत्तद्वाशोमहापातककारणं २५ चातुर्मास्येचिंतनेन

त्रैलोक्यममरैःसह अहंकारसमाक्रांतामुनयोपिजितेंद्रियाः २६
धर्ममार्गंपरित्यज्यकुर्वत्युन्मार्गजांक्रियां अहंकारंपरित्यज्य
सततंसुखमाप्नुयात् २७ चातुर्मास्यविशेषेणतस्यत्यागमहा
फलं एतद्धितपसांलंघयेत्तन्मनसात्यजेत् २८ त्यक्तेषुतेषु
सर्वेषुपरंब्रह्ममयोभवेत् चातुर्मास्येहरेस्तेन विष्णोःप्रीणनका
म्यया २९ प्रथमंकायशुध्यर्थंप्राजापत्यंसमाचरेत् हरेस्तुप्री
त्यैनित्यंएकांतरमुपोषणं ३० यःकरोतिनरोभक्त्यानसगच्छे
द्यमालयं हरेःस्थापनरोनित्यंएकभक्तंसमाचरेत् ३१ दिवसे
दिवसेतस्यद्वादशाहफलंभवेत् चातुर्मास्येनरोयस्तुशाकाहा

एकोयदि ३२ पुण्यैकुलसहस्राणांजायतेनात्रसंशयः चातु
र्मास्यनरोयस्तुचांद्रायणव्रतंचरेत् ३३ फलंतस्यचदेवर्षेवाणी
तुनैवशक्यते सुतेदेहरिपराकायशुद्धिंकरोतियः ३४ श्र
द्धयापरयोपेतः सानंतफलमाप्नुयात् समग्रविप्रवेद्यस्तु
नैवेद्यानिचकारयेत् ३५ तस्यतुष्टोजगन्नाथोदद्यान्कामा
न्ददातिच दुग्धाहारपरोयस्तुचातुर्मास्येनजायते ३६
तस्यपापसहस्राणिविलयंयांतिदेहतः एकाग्रानपरोनित्यं
नरोगैरपिपीड्यते ३७ यद्यत्फलवणाशीत्वंचातुर्मास्येन
तापसाक्रुताहारोमहापापैर्निर्मुक्तोजायतेध्रुवं ३८ ह

रिमुद्दिश्यमासेषुचतुर्ष्वपिनसंशयः कंदमूलाशनपरःपूर्वे
जानूतारयेत्स्वकान् ३९ उर्ध्वंत्यनरकाद्घोराद्यातिहरिसलो
कतां तिलांबुप्राशनपरश्चातुर्मास्ययदाभवेत् ४० दिनेदि
नेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोत्यसंशयं शीतवह्निसहायस्तुचातुर्मा
स्येननरोभवेत् ४१ हरिप्रीत्यैजगन्नाथस्यस्यात्मानंप्रयच्छति
महापापाकसंज्ञंतुमहंतपउदाहृतं ४२ मासेकउपवासेनत
त्संपूर्णंप्रजायते देवस्यापदिनेद्योचयांयत्यवित्रद्वादशी ४३
पवित्रद्वादशीपूर्णंयावत्श्रवणद्वादशी महापाराकमेतद्धि
द्वितीयंपरिकीर्तितं ४४ श्रवणद्वादशीपूर्वंयावच्चाश्वनद्वा

दशी महापातकोपपातिकतृतीयंपरिकल्पितं ४५ अश्वनद्वा
दशीचादौप्रांतेदेवप्रबोधिनी महापातकनेवहिचतुर्थंपरि
कीर्तितं ४६ एतेषामपिनारीवाविधवापुरुषोयति यःकरो
तिमहाभक्त्यासचविष्णुःसनातनः ४७ यानागीत्वाल्लिकंकु
योत्सप्तदेवजनार्दने गोमयेनोपलिप्याथसदनेविष्णुसन्नि
धौ ४८ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते सधवानां
व्रतमिदंनरभक्तिपरायणा ४९ वाक्यंतस्यप्रकर्तव्यंविष्णो
र्भक्तिप्रियेवच इदंचसर्वतपसांमहत्तपउदाहृतं ५० दुः
कंदुर्लभंलोकेचातुर्मास्यमतःपरं इदमेवमहापुण्यंइद

(१) (१)

श्री चातुर्मास्य महात्म्य अध्याय ६

मेवमहत्सुखं ५१ इदमेवपरंश्रेयोमहापातकसेवनं नारा
यणोवसदेहेज्ञानंतस्यप्रजायते ५२ जीवन्मुक्तःसभवति
महापातककारकः तावद्भुंजंतिपापानिनरकास्तावदेवहि ५३
तावन्मायासहस्राणि नयावन्मासोपवासिकः चातुर्मास्य
पवासीयोयस्यप्रांगणगोसवेत् ५४ सोपिहत्यासहस्राणि
त्यक्तानिःकल्मषोभवेत् यइमंश्रावयेन्नित्यंयःपठेत्सततं
स्वयं ५५ सोपिवाचस्पतिसमःफलमाप्नोत्यसंशयं इदं
पुराणंपरमंपवित्रंश्रुण्वन्नरोनरान्यापविमुक्तिहेतुः नारायणं
वासनसाविचिंत्यहृत्पोभिगच्छत्यमृतंसुखेन ५७ इ

तिश्रीस्कंदपुराणेकेचानुमीस्यमहात्म्येतपोमहिमानामषष्ठो
ध्यायः ६ पूर्वोत्तरश्लोकसंख्या २०४ ८५ ८५ ८५
नारदउवाच उपचारैःषोडशभिःपूजनंक्रियतेकथं केते
षोडशोपचारास्युनित्यंवानारायनेहरेः १ एतद्विस्तरतोब्रूहि
१८ पृष्ठतोमप्रजापते तवप्रसादान्मासाद्यजगत्पूज्योभवाम्यहे २ १८
विश्वस्रष्टुः विष्णुभक्तिदृढाकार्यावेदशास्त्रविधानतः
वेदमूलमिदंसर्ववेदोविष्णुःसनातनः ३ तेवेदाब्राह्मणा
धारब्राह्मणाश्चाग्निदेवतं अग्नेःप्राप्ताहुतिर्विप्रोयज्ञदे
वंयजेत्सदा ४ जगत्संधारयत्सर्वंविष्णुःपूज्यस्ततःस्मृ

श्री चानुमीस्य अयोध्या ७

महात्म्य

तः नारायणःस्मृतोध्यातोहरेत्सर्वाधिनाशनः ५ यो
त्तमीस्यविप्रोषेणजलरूपगतोहरिः जलादन्नानिजायंते
जगत्संतृप्तिहेतवे ६ विष्णुदेहोद्भवंसर्वमन्नंब्रह्महत्यं
ते तदन्नंविष्णुवदत्याद्यावाहनपूरःसरं ७ पुनर्जन्मजग
त्कोशसंस्कारोनिमित्यते प्राक्कोशसंभवोवेदःएकएवपुरापु
वेत् ८ ततोयजुःसामसंज्ञाऋग्वेदःप्रागजायत ऋग्वेदाभि
हितापूर्वसहस्रशीर्षेतिसंज्ञकः ९ षोडशर्चंमहासूक्तंसूक्त
नारायणःपरं तस्यापिपाठमात्रेणब्रह्महत्यानिवर्तते १०
विप्रःपूर्वंनिजेदेहेमृत्युकेनन्यसेद्बुधः ततस्तुप्रतिमायांच

शालिग्रामविशेषतः ११ क्रमेणचतत:पश्चात्कुर्यादावाहनादि
कं श्रावाह्यसकलंरूपं वैकुंठध्यानसेवितं १२ कौस्तुभनविरा
जंतंकोटिसूर्यसमप्रभं दंडवत्तं शिरसासूत्रसहितंपीतवाससं १३
एवंरूपमजंविष्णुंसर्वपापोघहारिणं श्रावाह्यैवंपुरतो
ध्यानसेव्यंद्विजोत्तम १४ श्रत्राप्यृग्यजुषाचास्यैकारादुदि ११
रीणयात् द्वितीयासनंकार्यंपाद्यंदेयंसमन्वितं १५ पा
द्यंतृतीययाकार्यंगंगातत्रस्मरेद्बुधः सोवर्णन्यासनान्यैषां
मनसापरिचिंतयेत् १६ चिंतनेनैवभक्तियोगेनपरिपूर्णंचतद्भ
वेत् श्रर्घःकार्यस्ततोविष्णोःसरिद्भिःसप्तसागरैः १७

श्री शालुमिस्य श्रुधा

पुनराचमनंकार्यमृतेनजगत्पतेः त्रिभिराचमनैःशुद्धिब्रा महात्म्य
ह्मणस्यविधीयते १८ श्रद्भिस्तुप्रकृतिस्त्रानिहीनानिफेनबु
द्बुदैः कंठतालुगताभिश्चयथावर्णंद्विजातयः १९ शुद्ध्य
र्थंश्रीसूक्तमंत्रेणशिरसःतः एवंचाचमनंकार्यंभक्ति
युक्तेनचेतसा २० भक्तिर्योहृषीकेशंसन्तोषयतिमानवं
तिं ततःसुवासितेतोयैःसर्वौषधिसमन्वितैः २१ शंख
दकैःस्नपेद्विष्णुंस्नानंदेवस्यकारयेत् तीर्थोदकैःसुद्धयाच
मनसासमुपाहृतैः २२ श्रस्यद्धयारत्नराशिःप्रदत्तोनिःफ
लोभवेत् कार्यंपिस्नद्धयादत्तमनंतायकल्पते २३ शालुमा

स्येविशेषेणश्रद्धयापूज्यतेनरः भक्त्यास्नानंपुनःकार्यपुनराच
मनंचरेत् २४ दद्याच्चयासीत्सुवर्णवदातभक्तिसंयुतः त्रसा
ज्जादितंजगत्सर्वंवस्त्रेनजादितोहरिः २५ चातुर्मास्यविशेष
णवस्त्रदानंमहाफलं वस्त्रदानंचसंप्राप्यकार्यविष्णोर्मुनीश्वरैः
२० या यज्ञोपवीतमुत्पाद्यच्छाध्यात्मतत्त्वास्ये सूर्यकोटिसमस्यशे
तेजसासारकरसदा २७ त्रयीमयंब्रह्मविष्णुरुद्ररूपंत्रिविध
रूपं यस्यप्रभावाद्विप्रेंद्रमानवोद्विजउच्यते २८ जन्मनाजा
यतेशूद्रः संस्कारद्द्विजउच्यते वेदपाठेभवेत्विप्रः ब्रह्मणोजा
नातिब्रह्मणः २९ त्रैलोक्यप्रवरंचब्रह्मण्यादेवजाय

DR BHAU DAJI LIBRARY

ते नब्राह्मणसंबंधुःनब्राह्मणसमाकृतिः ३० नब्राह्मणस
मःकश्चित्त्रैलोक्यसचराचरे दत्तोपवीतेब्रह्मण्येसुखदेवजना
र्दने ३१ सर्वंजगद्भूलमयंसंजातंनात्रसंशयः नवस्त्यान्यानु
लेपस्यकर्तव्योयज्ञमूर्तये ३२ सुयज्ञकर्दमालिप्तोविष्णुय
नजगद्गुरुः तेनाप्यायितमेतद्धिचासितंयत्रसाजगत् ३३ ते
जसाभास्करेलोकेदेवत्वंप्राप्यमानवाः देवलोकादिलोकेषुमो
दंतेचंदनचर्चिताः ३४ नतेयमपुरंयांतिचातुर्मास्येविशेषतः चं
दनालेपसुभगंविष्णुपदंयांतिमानवाः ३५ विष्णुलोकंव्रजंते
तेयावदाहूतसप्लवं दत्त्वाम्यापुष्पपूजाचभक्तिपूजातथैवच ३६

पुष्पपुष्पेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः मनुष्यदेवपितृषु
ष्पपूजाविशिष्यते ३७ पुष्पैःसंपूजितोयेन हरिरेकश्रियासह
ब्रह्मस्तंबपर्यंतंपूजितंतेनवैजगत् ३८ यतस्तुश्चेतकुसु
मैर्विष्णुंसंपूजयेत्सदा चातुर्मास्यविशेषेणभक्तियुक्तःसदाशु
चिः ३९ भक्त्यासंविहितैरेतैर्नृपपूजानरैर्यदि यंयंकाम २१
मभिध्यायेत्तस्यसिद्धिर्नसंशयः ४० पुष्पैरभ्यर्चितंचान्यैर्देव्य
र्षयश्चतथा तेषामप्यक्षयालोकाःस्युर्मास्यविशेषतः ४१ ए
कादश्याधूपदानंकर्तव्यंपूजितोहरेः वृनस्पतिरसादिव्योगंधा
ढ्योघ्राणतर्पितः ४२ आहारःसर्वदेवानांधूपोयंप्रतिगृह्यतां

श्री चातुर्मास्य माध्या ७

तां इमंमंत्रंसमुच्चार्यधूपमाघ्रापयेत्सुधीः ४३ दत्त्वाभगवतेनि महात्म्यं
त्यंचातुर्मास्यमहाफलं कर्पूरचंदनलवैः सितामधुसमन्वितं ४४
मांसीजटासिंहसहितंसुरेंद्रैरर्चितं दत्त्वाघ्राणेनतुष्यतिधू
प्रघ्राणंहरंसुखं ४५ दत्त्वादीपदानंचकर्तव्यंमुक्तिमिच्छु
भिः दीपः सर्वेषुकार्येषुप्रथमस्तेजसांनिधिः ४६ दीपस्तमो
नाशयतिदीपःकांतिंप्रयच्छति तस्माद्दीपप्रदानेनप्रीयतांमे
जनार्दनः ४७ इमंपौराणिकंमंत्रंवेदार्थेनहिसंयुतं दीप
दानेनसकलंप्रयुक्तंनाशयेदघं ४८ चातुर्मास्येदीपदानंक
र्तव्यंहरेःपुरः तस्यपापमयीराशिर्निर्नसिवादपिदह्यते ४९

तावद्दुर्जनिपापानितावद्विघ्नितिघातकी यावन्नपिहितोमा
स्वादीपोनागायणग्रहे ५० दत्तोनादीपिदीपस्यसर्वेसिद्धि
र्नृणांभवेत् कामनायांसमुद्दिश्यदीपंकारयतेहरः ५१ सास
सिध्यतिनिर्विघ्नंसुनेनंतगुणोनरः पंचायतनसंस्थेषुतथादे
वेषुपंचसु ५२ विहितंदीपदानंचचातुर्मास्येमहाफलं एको २२
विष्णुस्तोषितोमोक्षदोनित्यंध्यातःपूजितश्चस्तुतश्च यच्चा
पीप्सयच्चयेहसुखंवानतद्दद्यंमोक्षहेतोर्नृवर्यैः ५४ इ
तिश्रीस्कंदपुराणेकेचातुर्मास्यमहात्म्येषोडशोपचारदीपमहि
मानामसप्तमोध्यायः ७ श्लोकसंख्या २५८ ५ ५

श्री चातुर्मास्य अध्या ८

श्रीमहादेवउ० मोदीपोविष्णुभवनेमद्दीपादधिकोहिसः वे महात्म्य
कुंठवासएवस्यात्समैश्वर्यमवांछितः १ कार्तिकेय०
दीपोयंविष्णुभवनेमत्तवह्निहितोनरैः सर्वविघ्नोपफलदश्चा
तुर्मास्येधिकःकथं २ ईश्वरउ० विष्णुर्नित्यामिदेवंमे नि
र्व्यूढःपूज्यःसदाममविष्णुमंत्रंसदाध्यायेद्विष्णुभक्तःपरोहि
सः ३ सर्वलक्षणसंपन्नोदीपःसर्वदापापहारकः तथायस्तु
सहस्रेश्वरंनेवप्रयच्छति ४ स्वल्पव्ययेनदीपेनफलमात्यं
तिकंनृणां अनंतव्ययेनप्राप्तंपुण्यसंख्यानविद्यते ५ तस्मा
त्सर्वात्मभावेनकुर्यादीपंपुरोहरेः दीपप्रदानेविहितंस्वयंभु

अ योनितंजगत् हि अलोवाच दीपादनंतरंब्रह्मन्नस्यच
निवेदनं त्रयोदश्यामक्रियुक्तैः कार्यमोक्षपथस्थितैः ७ अ
मृतंसंपरित्यज्यदत्तंदेवतार्पि स्पृहयंतिदृष्टहस्तस्यदृष्ट
हारगताः सदा ८ हरौसुप्तविशेषेणप्रदेयंप्रत्यहंनरैः फले
२३ रर्घप्रदातव्यस्तत्कालसमुपाहृतैः ९ तांबूलवल्लीपत्रैश्चत २३
यानागफलैर्युतैः द्राक्षाजंबीमजफलैरखोडैर्दाडिमैरपि १०
बीजपूरफलैश्चैव दद्यादर्घः सुसंस्कृतः शंखतोयंसमादाय
तस्योपरिसुमंफलं ११ मंत्रेणानेनविप्रेंद्रकेशवायनिवेदयेत्
पुनराचमनंदेयमन्नदानादनंतरं १२ आरात्रिकंततःकुर्यात्स

वितापविमोचनं चतुर्दश्यापुनस्तोयंहरयेसंप्रदीयते १३ पं
चदश्यामाम: कार्यःसर्वदिक्कुद्विजैःसह सप्तसागरजेस्तोये
दत्तेयत्फलमाप्यते १४ तत्तोयदानाच्चहरेःप्राप्यतेविष्णु
वेरूप चतुर्वीरूपमीशिअजगत्सर्वचराचरं १५ क्रांतमवति
विप्राग्र्य तत्तीर्थगमनाधिकं षोडश्यादेवसायोज्यं चिंत
येद्योगचिंतम् १६ आत्मनश्चहरेर्नित्यंनमूर्तिभावयेत्
दा मूर्तामूर्तस्वरूपत्वात्दश्योभवतियोगवित् १७ न
भिन्नदृक्निर्वर्तेतसदसद्रूपजाःक्रियाः आत्मानंते
जसांमध्ये चिंतयेत्तस्यवचसं १८ अहमेवतदाविश्य

रित्यात्मनिविचारयेत् लभतेवैष्णवंदेहं जीवन्मुक्तोद्विजो-
त्तम ११ चातुर्मास्येविशेषेणयोगयुक्तोद्विजोयदि इयंम
क्तिःसमादिष्टामोक्षमार्गपदद्वयं २० इतिश्रीस्कंदपु
राणेकचातुर्मास्यमहात्म्येविष्णुपूजाविधिनामपंचमोध्या
यः ८ पूर्वोत्तरश्लोकसंख्या २७८ ५ ५ ५ २४
ईश्वरउवाच एतत्तेपूजनंविष्णोःषोडशोपायसंभवं
कथितंयत्द्विजःकृत्वाप्राप्नोतिपरमंपदं १ तथाचक्षत्रि
यविश्यांकरणान्मुक्तिरुत्तमा शूद्राणांनाधिकारोस्मि-
न्स्त्रीणांनैवकदाचन २ कार्त्तिकेयउ० शूद्राणांचतथा

श्री चातुर्मास्य माहात्म्य अध्या १

स्त्रीणांधर्मविस्तरतोवद केनमुक्तिर्भवेत्तेषांकृष्णस्यारा-
धनंविना ३ ईश्वरउ० सत्यंत्वैरपिनोकार्यावेदाक्षर
विचारणं नश्रोतव्यानपाठ्याचपठेन्नरकमाप्नुयात् ४
पुराणानांनैवपाठःश्रवणंकारयेत्सदा सत्यर्थस्कंदगुरोर्य
न होमपाठश्रवणादिकं ५ स्कंदउ० सद्भक्तःकेसमास्थो
क्तालाभ्यविस्तरतोवद केसंतःकेशूद्रास्त्रियसद्भक्ताणा
मतःपरं ६ ईश्वरउ० धर्मिष्ठायस्यपत्नीस्यात्सपु
त्रःसदाहृतः समानकुल्यायोग्यरूपादत्तादोषविवर्जि
ता ७ उद्वोढावेदविधिनासासत्सद्भउदाहृतः सकीवा

व्यंगिनीशस्तामहारोगादूषिता ८ यनिंदितासुकुलाच
क्षुरोगविवर्जिता बाधियहीनाचपलाकन्यासधर्मिणी ९
दूषणेदानमिहीनावेदोक्तविधिनानरैः विवाहिताचसाध
वीष्टहिणीयस्यसवेदा १० सद्भिः सचविज्ञेयो देवादीनां
विभागदत्त पुण्यकार्येषुसर्वेषुप्रथमंसाध्वीकीर्तिता ११ २५ २५
तयातुविहितोधर्मः संपूर्णफलदायकः नामस्कारादिमंत्रे
णनामसंकीर्तनेनच १२ देवास्तस्यतुतुष्यंतिपंचयज्ञादि
कैःसुखैः स्नानंचतर्पणंचैववह्निहोमाप्यमंत्रकः १३ अ
क्षयज्ञातिथेःपूजापंचयज्ञान्नसंत्यजेत् कार्यस्त्रीमिश्र

श्री
चातुर्मास्य
-प्रभा

महात्म्य

सद्भूतैः समंत्रंपंचयज्ञकं १४ पंचयज्ञैस्त्रसंतुष्टयथेषां
पितृदेवताः तथापतिव्रतायास्त्रमतिस्तुस्त्रयासदा १५
पतिव्रतायादेहेतुसर्वदेवावसंतिहि अतस्तास्यांसमेतां
प्यांधर्मादीनांसमागमः १६ यदोभयोर्मनस्तुष्टंसंतुष्टापि
तृदेवता धर्मादीनांचसर्वेषांसंगमस्तत्रनित्यदा १७ चातु
र्मास्येसमायातेविष्णुभक्त्यातयोःशिवं समानजातिसंभ
तापत्नीयस्यधृताभवेत् १८ पूर्वोढमतीभागीस्यात्द्वि
तीयस्यनकिंचन यातुगच्छतिभर्तारंमृतंसुतपसाद्विज १९
साध्वीसाहिपरिज्ञेयातयाचःप्रियतेकुलं यानुयातिमृतंचा

थधृतावापिविवाहिता २० वैश्यानरस्यतागेणसातमुद्वरते
पतिं ॥अन्यजातिसमुद्भूताह्यन्येनविधृतायदि २१ तावुभौ
धर्मकार्येषुसंत्याज्यौसर्वदामेतौ स्वस्वकर्मप्रकुरुतःफलं स्व
कर्मजंस्वकं २२ तस्माद्विसिष्टाडीनावासुकुल्यासूद्रसंभ
वैः धृतानकार्योसापत्नीयत्करोतिनवर्धते २३ क्रयक्रीता
चयाकन्यादासीसापरिकीर्तिता सच्छूद्रस्याधिकोसाकदा
चिन्नैवजायते २४ याकन्यास्वयमुद्वीर्यपित्रादत्तावरायच
विवाहविधिनोढाऽपितद्देवार्थसाधिनी सुलक्षणायाचि
नीताविवेकादिगुणाढ्या सच्चरित्रापतिपरासातेभ्योदा

BHAU DAJI

तुमर्हति २६ विशुद्धकुलजाकन्याधर्मोढाधर्मचारिणी सा
पुनातिकुलंसर्वमात्मतःपितृतस्तथा २७ एवएवमयाप्रोक्तः
सच्छूद्राणांपरोविधिः ॥अधोजातिसमुद्भूतासच्छूद्राक्रमतोन
जाः २८ विवाहोदृष्टधातोर्दृष्टधापुत्रतामेवत् चत्वारउक्त
मात्रोक्ताविवाहमुनिसत्तम २९ दोषाःसर्वप्रकृतिषुकथिताश्च
पुराविदैः प्राजापत्यस्तथाब्राह्मोदैवश्चैतिशोभनाः ३० गां
धर्म्यास्यात्रैववरक्षसश्चपिशाचकः प्रातिलोम्याद्यातकश्चैति
निन्द्याहाः कथितादश ३१ ॥ऋषभःक्षेत्रजश्चैकदत्तःकृत्रिम
एवच गूढोत्पन्नोपविद्धश्चकानीनश्चसहोढकः ३२ क्रीतः

पुनर्भवस्यापिपुत्रादन्नाविधाःक्रमात् एतेहिहीनजातीनांवि
वाहाःपरिकीर्तिता ३३ ॐरसाद्यैर्येहीनास्तेपितेषांसुधा
वहाः अन्नादनामितानांचछेत्रेतीनांयथातथा ३४ विधिर्ने
वक्रियानैवस्मृतिमार्गोपिनैवच तासांब्राह्मणशुश्रूषाविष्णु
ध्यानंतथार्चनं ३५ अपुत्रात्पुण्यकरणंदानंदेयंचवेसदा
नदानस्यक्षयोलोकेश्रद्धयायत्प्रदीयते ३६ अश्रद्धयाश्रु
तियादानंवैरस्यकारणं अहिंसादिसमादिष्टोधर्मस्तासां
महाफलः ३७ धातुर्मास्येविशेषेणहिंसात्याज्याप्रयत्नतः
सुरैर्नैस्तथाधर्मैःसेव्यतेपिविरोधिभिः ३८ सर्वैर्देवनु

ष्येस्यद्विजशुश्रूषणादिभिः कृषिसत्यानृतजावाणिज्यव्य
वहारजा ३९ एवंनवंधोजायेतपातकस्यकदाचन प्रातःकर्म
सुरेशानांमध्याह्नेद्विजसेवनं ४० अपराह्नेर्थकार्याणिकुर्वन्
त्यैःसुरीभवेत् गृहस्थैस्यसदामाव्यंयावज्जीवंक्रियापरैः ४१
पंचयज्ञरतैस्त्येवातिथिद्विजसुपूजकैः विष्णुभक्तिरतैश्चैव
वेदमंत्रविनाकृतैः ४२ सततंदानशीलैश्चदीनार्तजनवत्स
लैः क्षमादिगुणसंयुक्तैर्द्वादशाक्षरपूजकैः ४३ षडक्षरत
थापोरंकर्तव्यंदेवपूजनं सदर्पत्यैःसदाचारैःसतांसुश्रूषण
रतैः ४४ तोषणंसर्वदेवानांकार्यंवित्तानुसारतः सदाविष्णु

शिवादीनां येप्रकाशंतेनरानहि ४५ देववद्दिविदीप्यंतिचातुर्मा
स्यविशेषतः ४६ इतिश्रीस्कंदपुराणेवैष्णवेचातुर्मास्य
महात्म्येसप्तर्षिकथनंनामनवमोऽध्यायः ९ पूर्वोत्तरश्लोकसं
ख्या ३२४ ५१ ५१ ५१ ५१ ५१

२८ नारद उ० ॥ प्रजादक्षप्रजेशत्वेकावदस्थपितामह कृतिस्त्वा २८
थांचकोधर्मसर्वविस्तरतोवद १ ब्रह्मोवाच मज्जन्मात्
द्भगवतोनाभिपंकजकोशतः स्वकालपरिमाणेन प्रबुद्धस्यज
गत्पतेः २ ततोबहुतिथेकालेकेनचेत्पुरास्मृतः सृष्टुकामेन
विविधाःप्रजामनसिजसी ३ ॥ महेकमलजस्तत्रजातःपु

श्री
चातुर्मास्य
॥ प्रथा
९०

मलात्म्य

त्रस्यलुब्धवः उदरंनाभिनालेनप्राविश्यानिर्व्यलोकयं ४ त
त्रब्रह्मांडकोटीनांदर्शनंमेभवत्पुरा विस्मयाचिंतयानस्यसृष्ट्य
र्थमभिधावतः ५ निर्गत्यपुनरेवाहंपद्मनालेनयावता व
हिर्गतंविस्मृतंतत्सर्वसृष्ट्यर्थकारणं ६ पुनरेवततोगत्वा
प्रजाइच्छाम्यहंविधा नाभिनालेननिर्गत्यविस्मृतेनांतरात्म
ना ७ तदाहंजडवज्जातोवाग्वाचांशतशीरिणी तपस्तेपमहाबुद्धे
जज्ञेनोचितंतव ८ दशवर्षसहस्राणितोहंतपआस्थितः
(पुनराकाशजावाणीमामुवाचावितत्परा ९ वेदरूपाश्रुतीपूर्व
मानिर्भूतातपोबलात् ततोभगवतादिष्टःसृजलंचबहुधाप्रजाः १०

राजसंगुणमाश्रित्य सृष्तकल्पे सर्गमयं मनसामानसीसृष्टिः
प्रथमंचिंतितामया ११ ततोवेब्राह्मणाजाताभरीच्यादिमु
नीश्वराः तेषांकनीयस्त्वज्ञानीवेदांतपारगः १२ कर्मनि
क्षाश्यतेनित्यंसृष्त्यर्थंसततोद्यताः निर्व्यापारोविष्णुभक्तः
एकांतब्रह्मसेवकः १३ निर्ममोनिरहंकारोसमत्वंमानसः सु
तेः क्रमान्मयातुतेषांवेवेक्षरक्षार्थमेवच १४ प्रथमामानसी
सृष्टिर्हिजात्यादिविनिर्मिता ततोहसांगिकींसृष्टिंसृष्वान्त
त्रनारद १५ मुखाद्ब्राह्मणाजाताबाहुभ्यःक्षत्रियाममवैश्या
ऊरुसमुद्भूतापद्भ्यांशूद्रावभूविरे १६ सनुलोमविलोमाभ्यांक्र

माच्चक्रमयोगतः सृष्टाश्चधोधोजाताश्चसर्वेपादतलोद्भवाः
तान्तुसर्वान्प्रवक्ष्यामिदेहांशसंभवाः नारदत्वंविजानीहि
तासांनामानिवक्ष्मिते १८ ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःतत्रवैद्विजे
जातयः वेदात्तपोध्ययनंचयजनंदानमेवच १९ क्षत्रियध्या
यनाच्चैवतथास्वल्पप्रतिग्रहात् विप्रःसमर्थस्तपसायुक्तिस्या
न्नप्रतिग्रही २० तथापिनेक्ष्टपेत्तीयात्तपोरक्षंयतःसदा वेद
पाठोविष्णुपूजाब्रह्मध्यानमलोपिता २१ सक्रोधतानिर्मूलत्वं
क्षमासारत्वमार्यता क्रियातत्परतादानदयासत्यादिभिर्गुणैः २२
पूषितोयोभवेन्नित्यंसविप्रइतिकथ्यते क्षत्रियेणतपःकार्ययज

नंदानामवच् २३ वेदपाठेविप्रभक्तिरक्षास्त्रशस्त्रेणजीवनं स्त्रीबाल
गोब्राह्मणार्थेसूम्यर्थेस्वामिसंकटे २४ संग्रामेशरणेचैवपीडिता
नांचरक्षिते त्रातित्राणपरायेचक्षत्रियाः ब्रह्मणाकृताः २५
धनवद्विकेविप्रपाशुपाल्यःकृषीवलः रसादीनांचविक्रेता
देवब्राह्मणपूजकः २६ त्रयीवद्विकेव्याजात्यज्ञकर्मादिका ३०
रकः दानमध्ययनं चेतिवैश्यवृत्तिरुदाहृता २७ एतान्येवत्र्य
मंत्राणिशूद्रः कारयेत्सदा नित्यंयद्देवतंश्राद्धेतंकाग्निते
पणं २८ देवद्विजातिभक्त्यनमस्कारेणसिध्यति शूद्रोपित्रा
तरंत्थायकृतपादाभिवंदनः २९ विष्णुभक्तिमयान्श्लोकान्पू

श्री चातुर्मास्य त्रध्या ९०

महात्म्य

उविष्णुत्वमाप्नुयात् त्रनन्दः सर्वजीवानांगृहस्थः शूद्रईदृशः ३०
त्रयंत्राण्यपिकर्णिकुर्विन्नेवहिमुच्यते चातुर्मास्येव्रतकरः शूद्रो
पिहरिंव्रजेत् ३१ द्विल्मीकेवर्तकश्चैवकाष्टकारः प्रजापतिः
धर्मकश्चित्रकश्चैवसूचिकोरजकस्तथा ३२ गल्वकस्तंतुकारश्च
चित्रकश्चर्मकारकः सूनिकोध्वजिकश्चैवकोलिकोमत्स्यघातकः ३३
त्रनामिकस्तुचांडालः प्रकृत्यस्पृश्यसंज्ञकाः योयस्यहीनोवर्णे
नसतंस्पृष्ट्वाचेन्नरः ३४ सर्वासांप्रकृतीनांचउत्तमाधममध्यमाः
प्रेतास्त्रयःसमाख्याताविज्ञेयाः स्मृतिनिर्णयात् ३५ द्विल्मीसम
विधोज्ञेयश्चउत्तमःसउदाहृतः स्वर्णकृत्कंदुकश्चैवतंदुलीपुष्पला

वक्तं तांबूलीनांपितामहकृत्कांस्यकृच्चात्रसप्तमः तेषामन्नंकृक
मिकार्यमग्रहिजोत्तमैः ३७ नरनारंदेवताहोमस्तथानित्यमदृवच
नस्वाध्यायवषट्कारोनवस्मृद्धिर्विवाहिता ३८ एतेषांप्रकृतीनांच
द्विजपूजासदोदिता विप्राणांप्रकृतानित्यंदानमेवपरोविधिः ३९
३९ सर्वेषामेववर्णानामाश्रमाणांमहामुने सर्वासांप्रकृतीनांचविष्णु ३१
भक्तिःशुभप्रदा ४० इतितेकथितंसर्वंयथाप्रकृतिसंभवं कथा
शृणुमहापुण्यांस्मृद्धिःशुद्धिमगाद्यथा ४१ इदंपुराणंपरमंपवि
त्रंविशुद्धधीर्यस्तुशृणोतिवापठेत् विधूयपापानिपुरार्जितानि
सयातिविष्णोर्भवनंनसंशयः ४२ इतिश्रीस्कंदपुराणोक्ते

श्री चातुर्मास्य अध्या ९० महात्म्य

चातुर्मास्यमहात्म्येप्रसादाप्रकृतिसत्पत्तिनामनवमोध्यायः ९०
पूर्वोत्तरश्लोकसंख्या २६६ ५५ ५५ ५५ ५५
ब्रह्मउ० सूद्रःपेजवनोनामगोहत्यासिद्धिमानवान् धर्मसा
स्त्रविरोधेनतन्निबोधमहामुने १ आसीत्पेजवनःसूद्रःपुरात्रेता
युगेकिल सद्धर्मनिरतःसत्यवादीविष्णुब्राह्मणपूजकः २ न्यायाग
तधनोनित्यंदांतःसर्वजनप्रियः सत्यवादीविवेकज्ञस्तस्यभार्याच
सुंदरी ३ धर्मिष्ठावेदविधिनासमानकुलजासुभाःपतिव्रताम
होभागादेवद्विजहितरता ४ काश्यांसंवर्द्धितावालाउज्जयिन्यां
विवाहिता साधर्मचरणेदक्षावैष्णवव्रतचारिणी ५ पत्नीसहत

थासन्यङ्चिक्रीडे सुविनीतवत् सोपिरमतयाकालेहलिन्येवमहा
गजः ६ ऋधीनिः पूर्वपुण्येनजातातस्यमहात्मनः वाणिज्यंस्व
जनेनित्यंस्वदेशापरदेशजं ७ कारयत्यर्थिजातेभ्यस्वकीयपरकी
यजैः एवमर्थेश्चबहुधासंजातोधर्मनंदन ८ पुत्रत्रयंचसंजातं
पित्रुःशुश्रूषणेरतं तस्यपुत्राःविदूषिकाद्रव्यादिमदवर्जिताः
पितुर्वाक्यकराश्चैव सद्वाचारसमन्विताः पित्रोःशुश्रूषणादन्य
त्नाभिनंदतिकिंचन १० सत्संबंधेःसुसेवद्भापित्राधर्मार्थदर्शि
ना तत्सत्योपितयोरंचोकारयंत्यविचारिताः ११ ऋद्धिमद्भवनं
तस्यधनधान्यसमन्वितं सोपिधर्मरतोनित्यंदेवब्राह्मणपूजकः १२

ग्रहागतोनविमुखोयस्ययातिकदाचन शीतकालेन्धनदः उष्ण
कालेजलान्नदः १३ वर्षाकालेन्नवस्त्रदश्चबभूवान्नदः सदा
वापीकूपतडागादिप्रपादेवगृहाणिच १४ कारयत्युचितेकालेशिव
विष्णुव्रतरतः ऋद्धधर्मस्त्रवर्णानांसमाधीर्णोमहाफलः १५ इतर
षांपूर्तेधर्मश्चतस्मात्पूर्तिकरःसदा संध्यास्नानंजपोहोमःस्वाध्यायो
देवतार्चनं १६ ऋतिथ्यंवैश्वदेवंचइष्टमित्यभिधीयते वापिकू
पतडागादिदेवतायतनानिच १७ पतितान्युद्धरेद्यस्तु पूर्तोधर्मः
सउच्यते सबभूवधनाढ्योपिव्यसनेनसमन्वितः १८ विष्णुभ
क्तिरतोनित्यंचातुर्मास्येविशेषतः एकदागालवमुनिः शिष्येबहु

मिगवृतः १९ ब्रूलयज्ञरतःशांतस्तपोनिधोमहायशाः ऋष्याज
गामऋद्दस्यगेहेपैजवनस्यसः २० सवाग्मिमधुरामिसंतप्युक्त
ज्ञानासनादिभिः उपाचचारसमुदाकृतार्थमिवमानयन् २१ अ
द्यमेसफलंजन्मजातंचेवसुजीवितं अद्यमेसफलोधर्मः कुशलस्यो
द्धृतस्त्वया २२ तमपापंसहस्राणिदहत्यग्धानितमुने गृहं
मगृहस्थस्यसकलंपावितंत्वया २३ तस्यमत्क्याप्रसन्नाक्षोगत
मार्गपरिश्रमः उवाचमुनिशार्दूलःसद्भूतंकृतांजलिं २४ क
श्चित्तेकुशलंसौम्यमनोधर्मेप्रवर्त्तते ऋषयानुबंधाःसतंबंधु
दारसुतादयः २५ गोविंदेसततंभक्तिर्दीनदस्त्वंप्रवर्त्तसे ध

र्मिर्थकामकार्येषुसमभावेमनस्तवा २६ विष्णुपादोदकंनि
त्यंशिरसाधारयस्यथ पादोदकंचगंगोदंह्यादशाहैर्हफल
प्रदं २७ चातुर्मास्यविशेषेणतत्कलंह्यगुणंभवेत् हरिम
क्तिर्हरिकथाहरिस्तोत्रंहरेर्नतिः २८ हरिध्यानंहरेःपुजा
सुतेदेवेचमोक्षदत्व एवंश्रवणंसमुनिपुनराहनष्टेंगतः २९
तवदृष्ट्याद्यसफलंमेतज्जातंनसंशयः तथापित्रोतुमिच्छा
मितत्ववाणीमनामयं ३० सवादृशानामागमनंसर्वार्थिपुरु
कल्पते ततस्तोसमुदायंकोसक्रियाचारतोषितो ३१ रात्रौ
कथाःकथयंतौसंजातौहृष्टचेतसौ मुनिंपैजवनोनामस

क्षुद्रः प्राहसस्मितः ३२ किमागमनकृत्येनकथयस्वप्रसादतः
कोवातीर्थप्रसंगश्चचातुर्मास्यविशेषतः ३३ गालवः प्राहस
क्षुद्रधार्मिकंसत्यवादिनं ममतीर्थावसक्रस्यमासाबहुतरा
गताः ३४ इदानींमाश्रमंयास्येचातुर्मास्येसमागते ऽषाषा
३४ ढ्युकेकादश्यांकरिष्येनियमग्रहं ३५ नारायणस्यप्रीत्य ३४
र्थंश्रेयोर्थंचात्मनस्तथा प्रत्यवाचमुनिर्धीमान्विनयानतकं
धरः ३६ ममानुग्रहजांबुद्धिंकुरुष्वद्विजपुंगव वेदाधिका
रोनेवास्तिवेदसारजपस्यवा ३७ पुराणस्मृतिपाठायतस्मा
त्किंचित्वदस्मे तस्मान्मन्सदृशंकिंचिद्वक्तिरूपंमहाफलं ३८

चातुर्मास्यविशेषेणमुक्तिसंसाधकंवद गालवउ० महात्म्य
शालिग्रामगतंविष्णुंचक्रांकितपुरःसरं ३९ येऽर्चयंतिनरानें
वंतेषांमुक्तिस्तुदुर्लभा शालिग्रामसमोन्यस्ययत्किंचित्क्रि
यतेशुभं ४० अक्षयंतद्भवेन्नित्यंचातुर्मास्यविशेषतः शा
लिग्रामशिलायत्रयत्राहारवतीशिला ४१ उभयोःसंगमं
यत्रतत्रमुक्तिर्नदुर्लभा शालिग्रामशिलायस्यांमूर्मोसंपू
ज्यतेनृभिः ४२ सामूःपावयेतचान्यानपिपापग्रहांत्रिवि
धान् तेजसंपिंडमेतद्धिब्रह्मरूपमिदंध्रुवं ४३ यस्यसंद
र्शनादेवसद्यःकल्मषनाशनं सर्वतीर्थनिपुण्यानिस्रवंत

यतनानिच ४४ नद्यः सर्वामहान्सुतीर्थत्वंप्राप्नुवंतीहि सं
निधानेनचैतस्याः क्रियाः सर्वत्रशोभनाः ४५ व्रजंतिसक्रि
यात्वंचचातुर्मास्येविशेषतः पूज्यतेभुवनेयस्यशालिग्राम
शिलासुधा ४६ तुलसीकोमलैः पत्रैर्विसृष्टस्तत्रैवयमः
ब्राह्मणक्षत्रियविशांसच्छूद्राणामथापिवा ४७ शालिग्रा
मेधिकारोस्तिनचान्येषांकदाचन शालिग्रामार्चनपराः सु
हृद्दाविवेकिनः ४८ नतेयमपुरंयांतिचातुर्मास्येपिपू
जकाः शालिग्रामार्पितंमाल्यंशिरसाधारयंतिये ४९ ते
षांपापसहस्राणिविलयंयांतितत्क्षणात् शालिग्रामशि

३५

लाग्रेतुयेप्रयच्छंतिदीपकं ५० तेषांसौरिपुरेवासोकदाचि
न्नैवजायते शालिग्रामगतंविष्णुंसुमनोभिर्मनोहरैः ५१
येचयंतिमहाभक्त्यासुतंदेवहरेलयः पंचामृतेनस्नपनंये
कुर्वंतिसदानराः ५२ शालिग्रामशिलायांचनतेतापात्रिसं
युताः मुक्तेर्निधानमखलंशालिग्रामगतंहरिं ५३ इदिन्य
स्यसदामाल्यायेध्यायंतिसमुक्तिगाः तुलसीदलसंमा
लांशालिग्रामोपरिन्यसेत् ५४ चातुर्मास्येविशेषेणसर्वका
मानवाप्नुयात् अतोवासितपानीयैस्नाप्यचंदनचर्चितं ५५
तुलसीदलसंयुक्तंशालिग्रामंचकारयेत् पत्रेतुप्रथमेब्रह्मा हु

तीयभगवान्शिवः ५६ संजयीभगवान्विष्णुस्तदेकरुद्रस्त्रयंस
रा मंजरिदलसंयुक्तायाद्यावुधजनैः सदा ५७ तांनिवेद्यह
रेभक्त्याजन्मादिक्षयकारणं शालिग्रामध्रुवाशिनिवेद्यह
रितत्परः ५८ चातुर्मास्यविशेषेणमनुष्योनैवनारिकी शा
लिग्रामंजनोदक्षाप्रजितंकुसुमैःशुभैः ५९ सर्वपापविशु
द्धात्मायातितन्मयतांहरौ यस्तोयमग्नंविष्णुंवदन्नजल
संभवं ६० श्रुतिस्मृतिपुराणेभ्यसोपिविष्णुपुरंव्रजेत् शा
लिग्रामशिलायाश्चचतुर्विंशतिसंख्यया ६१ भेदाःसंति
महास्वतान्स्थूलश्चमहामते इमाश्चद्वादशीलोकेचतुर्वि

शतिसंख्यया ६२ तासांचदेवंतंविष्णुनामभिस्तेवदाम्यथ
सएवमूर्तिश्चतुरत्नराशिर्विशाद्विरेफोभगवानथोज्यः ६३
सएवसंवत्सरनामसंज्ञःसएवयागागत-आदिपूज्यः ६४
इतिश्रीस्कंदपुराणेश्चातुर्मास्यमहात्म्येपेजवनोपा
ख्यानेनामैकादशोऽध्यायः ११ द्वेशतस्लोकसंख्या ४३०
पेजवउ० एतान्भेदान्मम ब्रूहि विस्तरेणमहायशः त्व
द्वाक्यामृतपानेनतृप्तोनैवप्रशाम्यति १ गालवउ० शृणु
विस्तरतोभेदान्पुराणोक्तान्वदामिते यान्श्रुत्वामुच्यतेवर्त्य

मनुजःसर्वकिल्बिषात् २ पूर्वंतुकेशवःपूज्योद्वितीयोमधुसूद
नः संकर्षणःतृतीयश्चतनोदामोदरःस्मृतः ३ पंचमोवासुदेवाख्यः
षष्ठःप्रद्युम्नसंज्ञकः सप्तमोविष्णुरुक्ष्माक्षोमाधवएवहि ४
नवमोनंतमूर्तिश्चदशमःपुरुषोत्तमः अधोक्षजस्ततःपश्चात्
(३) द्वादशस्तुजनार्दनः ५ त्रयोदशस्तुगोविंदस्ततश्चैवत्रिविक्रमः (३)
श्रीधरःपंचदशमोहृषीकेशस्तुषोडशः १७ नृसिंहःसप्तदशमो
विश्वयोनिस्ततःपरः वामनश्चतनःश्रीमल्लतोनारायणोमतः ७
पुंडरीकाक्षउक्तश्चउपेंद्रश्चतनःपरं हरिश्चयोविंशतिमःच
क्रपाणिरुदाहृतः ८ शालिग्रामस्थमेदास्तेमयोक्तास्तवसु

श्री चातुर्मास्य अध्या १२

व्रज मूर्तिभेदास्तथाप्रोक्तएतएवमहाधन ९ मूर्तयस्तिथिना महात्म्ये
याःस्युःएकादश्याःसदैवहि संवत्सरेणपूज्यंतेचतुर्विंशतिम
तयः १० देवाबलाराश्चतथाचतुर्विंशतिसंख्यकाः एतामाग्नि
गृह्याश्चमासाह्नीःपक्षसंयुताः ११ अधीत्रासहितानित्यंपूज
यन्मुक्तिभाग्भवेत् चतुर्विंशतिसंख्यंतुचतुरुदाहृत १२ ए
तच्चतुरुदंनृणांधर्मकामार्थमोक्षदं यःस्मरेन्नित्यमेकाग्रस्त
नपापैःप्रलिप्यते १३ एकोविष्णुर्ब्रह्ममूर्तिश्चतुर्धाविभव्यापीवे
देवदानवैःसेव्यः भक्तियोगाप्रियस्तस्यगोत्रात्चातुर्मास्येसवितामु
क्तिदःस्यात् १४ पेजवनउ० शालिग्रामशिलायांचजगद्धा

हिःसनातनः कथंजानल्रूपाषाणोगस्त्याख्यांतच्चमेवद १५ तत्व
सादेनविप्रर्षेहरिणाक्लिष्टदानवैत् सर्वतस्तीर्थभूताहिदृष्टीनात्पाप
हारिणः १६ तीर्थामृतावगाहेनयथापावित्रतान्नृणां सर्वहाक्या
मृताज्जाताथासमनसंशयः १७ गालव उ० इतिहासमिमं
३८ पुण्यंपुराणेषुचपठ्यते यथासएवभगवान्श्रीलिंगामत्वमागतः १८ ३८
महेश्वरस्यलिंगत्वंकथयेयंतवानघ पूर्वंप्रजापतिर्दक्षः श्रवणांगु
ष्ठसंभवः १९ तस्यासीद्दुहितासाध्वीसतीनामेतिसुलक्षणा हर
का णेदत्तविधिज्ञेनवेदोक्तविधिनातनः २० सचकारमहायज्ञंहर
द्वेषविमूढधीः तेनद्वेषेणमहतासतीप्रकुपितामहेशं २१ य

श्री चातुर्मास्य व्रतोद्यापन महात्म्य

ज्ञेवेद्यांसमागम्यवह्निधारणयातदा प्राणायामपरांभूत्वादे
होत्सर्गेचकारसा २२ पितृभागंपरित्यज्यस्वभागेनहरेरता
मनसाध्यानमार्गमवीतलंचहिमाचलं २३ यत्रयत्रमनोयातिस्व
कर्मवद्भागमृतो अवतारस्तत्रतत्रजायतेनात्रसंशयः २४ दृश्य
मानाचसादेवीहिमाचलसुताभवत् तत्रसापार्वतीभूत्वातपउ
ग्रंसमास्थिता २५ शिवमेकरतानित्यंहरव्रतपरायणा श्रृंगेहि
मवतोरम्यमनोन्यस्यमहेश्वरे २६ ततोवर्षसहस्रांतेभगवान्म
तपावनः अपश्यजगामतंदेशंविप्ररूपामहेश्वरः २७ तांज्ञात्वा
तपसाकृशांसर्वभावैःपरीक्षितैः ततोदिव्यवपुर्भूत्वाकरेजग्रा

हपार्वतीं २८ तपसानिर्जितश्चास्मिकरवाणिचकिंप्रियं ततःप्रा
हमहेशानंप्रमाणंमेपितास्कुरु २९ सप्तर्षीन्सप्तथोक्त्वातुप्रेषया
मासशंकरः तेतत्रगत्वासमयंचक्रुर्हिमवतासह ३० निवेद्यचमह
शानेप्रेषितादिवमुद्ययुः ततोलग्नदिनेदेवामहेंद्रादयईश्वर ३१
ब्रह्मविष्णुपुरोगाश्चपुरोधायययुर्गिरिं हिमवान्पूजयामासमधुपर्को ३१
र्हिमैः सुभैः ३२ उपचारैरुपायुक्तैरानयन्स्वतल्पत्नीं वेदो
क्तेनविधानेनतांकन्यांसमयोजयत् ३३ पाणिग्राहणविधिनाहि
मालिगणसंवृतः वह्निंप्रदक्षिणंकृत्वागिरीशस्तदनंतरं ३४
दानकालेचगोत्रादिपृष्टोलज्जापराहरः वरस्यानकालेतुपंचव

क्रविनाद्यत ३५ हसितःसकलैर्देवैःकौतुहलपरायणः
गिरिजार्थंसमुद्यक्तकोसोपिमहेश्वरः ३६ नवकोटिसुरान्
दृष्ट्वासाट्टहासाजनोभवत् देवतानांपत्नीनांचग्रहंसकलं
कलं ३७ ततोविवाहेसंपूर्णेहरोगतकौतुकेसि गणाना
मपिसानिध्यतामहासयदंबिकां ३८ पारिवंहततोदत्वाशैले
नसविवर्द्धितः मानितःसकलैरापिमंदराचलमभ्यगात् ३९
विश्वकर्मीततस्तस्यक्षणेनानुपमंगृहं निर्ममेदेवदेवस्यस्व
र्णस्तंभसहस्रसंकुलं मणिवेदिमनोहरं ४१ गणानंदिप्रमुखतयो

यस्यद्वारसमाश्रिताः त्रिनेत्राःशूलहस्तास्त्र्यक्षुःशोकरूपिणः ४२
वाटिकायस्यपरितःपारिजातसहस्रजा कामधेनुमणिर्दिव्यो
यस्यद्वारंसमाश्रितो ४३ तस्मिन्मनोहरतरेकामक्रीडिकरगृहे
वसतःपार्वतीसार्धंकामोदक्षिपथंययौ ४४ वायुरूपःशिवं
दृष्ट्वाकामःप्रोवाचशोकं नमस्तेसर्वरूपायनमस्तेवृषभध्वज ४५ ४०
नमस्तेगणनाथायनिर्गुणायनमोनमः त्वयाविरहितोलोकः शू
न्यवत्स्मृश्यतेनहि ४६ नत्वयारहितंकिंचिद्दृश्यतेसचराचरे
त्वंगोमात्वंविधाताचलोकसंहारकारकः ४७ कृपांकुरुमहा
देवदेहदानंप्रयच्छमे ईश्वरउ० यन्मयात्वंपुराद्य

पार्वतीपुरतोनद्य ४८ तस्याएवसमीपेत्वंपुनर्जीवस्यदेहवान्
एवमुक्तस्ततःकामस्त्वंशरीरमुपायया ४९ ववंदेचरणौतस्यविन
यावनतोभवत् तर्तोननामचरणौपार्वत्याःसप्रहृष्टवत् ५०
लब्धप्रसादस्तुतयोःसमीपाद्भुवनत्रय चचारसमहातेजासहा
मोहबलान्वितः ५१ पुष्पधन्वापुष्पबाणोप्याकंचितशिरो
रुहः सदापूर्णितदेहस्यतयोर्दहनुपाविशत् ५२ दिव्यासवे
दिव्यगंधैर्दिव्यमाल्यादिभिस्तथा सख्यःसंभोगसमयप
रिचक्रुःसमंततः ५३ एवंप्रक्रीडतस्तस्यवत्सराणांशतंययौ
सायंमेकानिशायहृन्मैथुनासक्तचेतसः ५४ एतस्मिन्नंतर

देवास्तारकप्रहृतास्तयात् ब्रह्माणंशरणंजग्मुः कृत्वातंपुरत
स्थितः ५५ देवाऊ० तारकोसौमहारौद्रस्त्वयादत्तवरःपु
रा विजित्यत्वरसाशक्रंत्रैलोक्यमूर्जितः ५६ वधोपायो
यथातस्यजायतेतत्कुरुस्वयं ब्रह्माऊ० मयादत्तवर
स्त्रासौमयैवोसाध्यतेनहि ५७ स्वयंसंवर्द्धकृत्वेत्तुको ४१ ४१
षिनचाहति तस्मात्तस्यवधोपायंकथयामिसुरोत्तम ५८ पार्व
त्यांयोमहेशानात्सूनुरुत्पत्स्यतेहिसः दिनसप्ततनुंकृत्वातार
कंहनिष्यति ५९ इतिवाक्यंतुतेश्रुत्वामेरुलोकसुदंशुभ
लोकात्समाजग्मुः पीडितादैत्यदानवैः ६० तत्रनंदीप्रहृतया

श्री चातुर्मास्य व्रतोद्यापन ९२

महात्म्य ९३

गणाःशूलहृतपुरः गृहद्वाराण्युपाकृत्यतस्थुःसंयतचेतसः
देवास्त्यक्तःस्वसंतप्तास्त्यक्तरुद्रप्रियाश्चिरात् संप्राप्यमासांच
तुरस्तूपस्थिताःदेवप्रसूतहरितोषणंपरं ६२ इतिश्रीस्क
न्दपुराणेकृचातुर्मास्यमहात्म्येजवनोपाख्यानंनामद्वादशो
ध्यायः ९२ पूर्वोत्तरश्लोकसंख्या ४९२ ५ ५ ५
गालवऊ० शक्रादयस्तदादेवाःदुःखसंतप्तमानसाः ईश्व
रादरहीनाश्चांतमनःकर्मेंद्रियार्तिं १ नप्रापुर्लोकनाथंतंदृष्ट्वा
थप्रतिमागतं तपसाधारयामासुःसर्वेकृतहृदिस्थितं २ कृप
दीशिरसंदेवंशूलहस्तंपिनाकिनं कपालखट्वांगधरंदशहस्तं

किरीटिनं ३ उमयासहितमीशानंपंचवक्त्रंमहाभुजं कर्पूरगौर
देहाभंसितभूतिविभूषितं ४ नागयज्ञोपवीतेनगजचर्मसमन्वि
तं कृष्णसारत्वचाबाधिकृतप्रावरणंविभुं ५ कृतध्यानाःसुरा
स्तत्रकृष्णधारसमन्विताः व्रतचर्यासमाश्रित्यप्रचक्रुस्तपउ
४२ त्तमं ६ षडक्षरेणशैवेनमंत्रेणनिहतांहसः ऋषउवाच ४२
व्रतचर्यात्वयोक्तायासाकथंजायतेनृणां ७ ब्रूहनःविस्त
रेणाहनतृप्यतेवचोमृते गालवउ० जयभस्मांगख
ट्वांगकपालस्फटिकंतथा ८ रुंडमालांपंचवक्त्रं अर्द्धचंद्रंचन्
पुरे चित्रकृत्तकृपरीधानंकोपीनंकुंडलद्वयं ९ पदयुग्मं

त्रिशूलंचसूत्रचर्यास्वरूपकं अमीभिर्लक्षणैर्युक्तंमयोक्तंत
वसूरुज १० अनेनविधिनासर्वेदेवाव्हिपुरागमाः शर्वमा
राधयामासुःसर्वेपिायेर्वरप्रदं ११ धातुमास्यचसंपूर्णेसंप्राप्ते
कार्त्तिकेमले शीर्णव्रतांस्कृतान् ज्ञात्वाविशुद्धान्समहेश्वरः १२
मतिंतेषांददौतुष्टोसर्वात्मासर्वभूतधृक् भातरद्रियजाप्येन
विधानसहितेनच १३ ध्यानेनदीपदानेनचातुर्मास्येविशेष
तः पूजनैःषोडशविधैर्यथाविष्णुतथाशिवे १४ कुर्वाणा
नूसक्रियायोगेनज्ञात्वादेवान्समागतान् प्रहृष्टोभगवान्रुद्रो
ददौतेषांसुभांमतिं १५ ततःसंमन्त्र्यतेदेवाव्हिंस्तुत्वायथा

हितः प्रसन्नवदनंचक्रुः कार्यसाधनमुत्तमं १६ कर्मसाक्षीम
हातेजाज्वलत्पावकसंनिभं वपुः प्रविवेशततोमध्यंदक्षादेवंमहेश्व
रं १७ चकारमतिविक्षेपंगुंठनैरवगुंठनैः लुंठनैःसर्पणैश्चैव
चारपुष्पोद्भवाकृतिः १८ तंदृष्ट्वाभगवांल्लक्ष्मीकारणंसमवु
ध्यत उद्धृतातनत्तस्मिन्ससर्ज्जासौदधारतत् १९ ची
र्यैवह्निमुखेनैवसोत्पातग्रहाद्भुहि गतेतस्मिन्यतंगेथपार्व
तीविफलश्रमा २० संरुद्धासर्वदेवानांसाशशापमहेश्वरी
यस्मान्ममज्ञविहतापवद्भिर्दुर्बुद्धिभिः २१ तस्मात्पा
षाणतामास्वजंतुनिर्दिवौकसः निरपत्यानिदयाश्चसर्वे

देवाभविष्यथ २२ ततःप्रसादयामासुःप्रणताःशापयंत्रि
ताः महादुःखसमाविष्टाःपुनःपुनरथाब्रवीत् २३ देवाऊ०
त्वंमातासर्वदेवानांपितावेदःसनातनः उत्पत्तिस्थितिसं
हारकारणंजगतांसदा २४ मूलप्रकृतिरूपात्वंमहाभूतस
माश्रिता अपर्णातपसांधात्रीपृथ्वीधात्रीवसुंधरा २५ मंत्रो धा
रामंत्रबीजंविश्वबीजंजलस्थितिः यज्ञादिफलधात्रीत्वंस्वाहा
रूपणसर्वदा २६ मात्रात्रयसमोपेताब्रह्मविष्णुशिवादिषु नि
त्यरूपामहारूपासर्वरूपानिरंजना २७ दोषत्रयसमाक्रांतज
ननिःश्रेयसप्रदा महालक्ष्मीर्महाकालीमहादेवीमहेश्वरी २८

विश्वेश्वरीमहामाया महाबीजंवरप्रदा वररूपावरेण्या त्वंवरस्त्री
नतास्कृता २९ बिल्वपत्रैर्यएपूजयंतिनराःसदा तेषां
राज्यप्रदात्रीत्वंकामनासिद्धिदासदा ३० चातुर्मास्येचितायैस्त्वं
बिल्वपत्रैर्विशेषतः तेषांवांछितसिध्यर्थंजाताकामदुघास्त्रियं ३१
४४ येर्चयंतिनगालोकेमहेश्वरसमन्वितां बिल्वपत्रैर्महाभक्त्यान ४४
तेषांदुःखंक्वचित् ३२ चातुर्मास्येविशेषेणतवपूजामहाफ
ला प्रद्यप्रभृतियेलोकाबिल्वपत्रैश्चपूजितां ३३ विधास्यं
तिमहेशानितेषांज्ञानमनुत्तमं चातुर्मास्यधिफलदं बिल्वप
त्रैर्वरानने ३४ उमामहेश्वरप्रीत्यैदत्तंविधिवदक्षयं यथाश्री

श्री चातुर्मास्य अध्या १३

महात्म्य

तुलसीवृक्षेतथाबिल्वेचपावती ३५ त्वंमूर्तादृश्यतेविश्वे
सकलासिद्धदायिनी चातुर्मास्येविशेषेणसेवितोहोमहाफ
लो ३६ इतिश्रीस्कंदपुराणेकेचातुर्मास्यमहात्म्येपेज
वनेपाख्यानंनामत्रयोदशोध्यायः ९३ श्लोक ५२८ ५९ ५९
पेजवनउ० श्रीःकथातुलसीरूपाबिल्वरूपाचपावती ए
तथ्यविस्तरेणत्वंमुनिसत्तमसेवद १ गालवउ० पुरादेवासु
रेयुद्धेदानवाबलदर्पिताः देवान्निजघ्नुः संग्रामेघोररूपाः
सुदारुणाः २ देवाभ्यपयसंत्रस्ताःब्रह्माणंशरणंययुः तेस्तु
त्वापितरंनत्वाबृहस्पतिपुरःसराः ३ तस्युः प्रांजलयःसर्वेता

नुवाचपितामहः किमर्थंस्थानधीकारान्यत्रेहसमुपागताः ४ का
रणंकथ्यतामाशुवन्हीद्रवसुमिर्यताः देवाऊ० दैत्यैःपरा
जितास्तातसंगरेद्रुतकारिभिः ५ वयंसर्वेपराक्रांताश्चपित्वांशर
णंगताः त्राह्यस्मान्देवदेवेशशरणंसमुपागतान् ६ तच्छ्रुत्वासुरा
वान्प्राहब्रह्मलोकपितामहः ययानशक्यतेपक्षःकर्तुकस्यापिदे ४५ ४५
वताः ७ वेक्ष्याम्युपायंसहमोस्मितानांभवतांपरं एकदाद्वि
भक्तानांविवादःसमहानभूत् ८ समंकृत्वाभक्त्यपरस्परंजये
षिणां ननरूपेणवान्द्रः स्वभृत्यानांचपश्यतां ९ एकंवि
ष्णुगणैःसार्द्धंदधरूपंमहाद्भुतं तदाहरिहराख्यंचदेहार्द्धेनब

श्री वालुमस्य =ध्या ९४ महात्म्य

भारतः १० हरश्चैवार्द्धदेहेनविष्णुरर्द्धेनचाभवत् एकतोविष्णु
चिन्हानिहरिचिन्हानिचैकतः ११ एकतोवैनतेयश्चवृषभश्चान्य
तोभवत् एकतःकमलाद्वयागिरिजाचान्यतोभवत् १२ कुंदेंदु
धवलस्तत्रहरोदक्षिणतोभवत् वामतोमेघवर्णोसौदेहोब्रह्मनिच
योभवः १३ हृयोरेकसमायातेविघ्नोभूत्क्षयमागतं विस्मिदमत
योनक्षत्रनिस्मृत्यर्थबाधकाः १४ पाखंडिनोहैतुकाश्चसर्वे
विस्मयमागताः प्रसस्तुमार्गान्परित्यज्ययुर्निर्वाणपदवीं १५
मंदरेपर्वतश्रेष्ठेसामन्निनित्यसंस्कृता गणेश्यापार्वतीश्चैवतत्रैते
द्यापिनिश्चला १६ स्कंदिस्कंदेतकत्रेचसाविघ्नबीजमनंत

का महेशविष्णुसंयुक्तासासृतापापनाशिनी १७ योगिध्येयाम
हासत्वासत्वाधारगुणातिता मुमुक्षवोपितांध्यात्वाप्रयांतिविमलंप
दं १८ चातुर्मास्येविशेषेणध्यात्वामर्त्यानमानुषः तत्रगच्छत
यूयंसदेवःसविधास्यति १९ इत्युक्त्वाभगवांस्तेषांतत्रैवांतरधीय
त तेपिवन्हिपुरवादेवाव्रजामुर्मंदराचलं २० ब्रह्मणः स्तत्रतत्रैव
विचिन्वानामहेश्वरं नचतेदृष्ट्वास्तत्रयथादिष्टंस्वयंभुवा २१ चा
तुर्मास्यसमायातेलीलयावृक्षमाश्रितं विष्णुमच्युतसंस्तुतफला
शास्तंमहेश्वरं २२ पावितीबिल्ववृक्षस्तंलक्ष्मीचतुलसीगतां आ
दिसर्गवृक्षमयंपूर्वंविश्वमजायत २३ एतेवृक्षामहाश्रेष्ठाः सर्वे

देवांशसंभवाः एतेषांस्पर्शनादेवसर्वपापैःप्रमुच्यते २४ चा
तुर्मास्यविशेषेणमहापापोपहारिणां यदातेनवदृष्ट्वादेवा
स्त्रिभुवनेश्वरं २५ तदाकाशभवावाणीप्राहदेवानयथार्थतः
ईश्वरःसर्वभूतानांरूपयावृक्षमाश्रितः २६ चातुर्मास्यसंप्रा
प्तेसर्वभूतदयापरः अच्युतःसर्वदासेव्यामदवारचनस्पृहो
त २७ नित्यमस्यैश्वसंस्पर्शात्पापंयातिसहस्रधा दुग्धेन
तर्पणंयेवैतिलमिश्रेणभक्तितः २८ सचबवाकरिष्यंतिलक्ष्मी
स्तत्सर्वजंतुषुच दर्शनादेववृक्षस्यमहापातकंक्षपेत २९ यर्थ
श्वत्थस्यपत्रंविनावातंप्रकंपते तथापापसहस्रंतुदर्शनादेव

नश्यति ३७ पिप्पलःपूजितोध्यातोदृष्टःसेवितएवचा पापरो
गविनाशायचातुर्मास्येविशेषतः ३८ अश्वत्थंपूजितंसिक्तंस
र्वदुःखनिवारणं समंवीयहरंचैवसर्वपापोपहारिणं ३९ येन
राःकीर्तियिष्यंतिनामाप्यश्वत्थवृक्षजं नतेपांयमलोकस्यमा
र्गनैवभयंक्वचित् ४० वृक्षेमूलंदनेस्यैवसलिलंयश्चकारये
त् तस्यतापत्रयाभावोदृक्कुठगणनामवेत् ४१ दुःस्वप्नदुश्चि
तांचदुष्कृत्यरणामवं विलयंनयपापानिपिप्पलत्वहरि
प्रियं ४२ मंत्रेणानेनयेदेवाःपूजयिष्यंतिपिप्पलं तेषांतेषां
धर्मराजोभयंतेवाक्यकारकः ४३ अश्वत्थवचनेनापिप्रो

क्तोज्ञानप्रदोभवेत् कृतेदुरितपापानिजन्मादोमरणावधि ४७
अश्वत्थसेवनंपुण्यंचातुर्मास्येविशेषतः सुतेदेवक्षमध्या
ख्यायभगवान्हरिः ४८ जलंपृथ्वीगतंसर्वंपिबंस्नवहिसेव्यत
जलंविष्णुजलस्थंचविष्णुरेवरसामहान् ४९ तस्माद्वृक्षगतो
विष्णुश्चातुर्मास्यघनाशनः सर्वंकृतगतोविष्णुराप्यायतिचेज
गत् ५० तथाश्वत्थगतंविष्णुंयेनमस्यन्ननारकी अश्वत्थरो
पयेद्यस्तुपृथिव्यांप्रयतानरः ५१ तस्यपापसहस्राणिविल
यंयांतितत्क्षणात् अश्वत्थःसर्ववृक्षाणांपवित्रोमंगलान्वितः ५२
मुक्तिदोरोपितोध्यातश्चातुर्मास्यघनाशनः अश्वत्थचरणंदत्वा

ब्रह्महत्या व्रजायते ४३ निष्कारणेन तं छित्वा नरके पच्यते ध्रुवं
मूले विष्णुस्थितो नित्यं स्कंधे रुद्रावेव च ४४ नारायणस्तु शाखासु
सुपत्रेषु भगवान् हरिः फलेच्युतानसंदहः सर्वदेवैः समन्वितः ४५
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन सेवाश्वत्थस्य यः करोति नरो भक्त्या
४८ पापंयाति सहस्रधा ४६ सएव विष्णुद्रुमरूपमूलो महात्मभिः ४८
मूल सेवितपुण्यवृक्षः यस्याश्रयः पापसमूहहंता सर्वान् नृणां कामदुघा
गुणाढ्यः ४७ इतिश्रीस्कंदपुराणोक्ते चातुर्मास्यमाहात्म्ये
जवेनोपाख्याने अश्वत्थमहिमानामचतुर्दशोध्यायः १४
पूर्वोक्तश्लोकसंख्या ५७५ ५५ ५५ ५५

श्री चातुर्मास्य माहात्म्य अध्या १५

वाणी० पालाशोहररूपेणसेव्यतेहिपुराविदैः बहुना
मोपनयनेब्रह्मवृक्षस्यसेवनं १ सर्वकामप्रदप्रोक्तं महापातक
नाशनं त्रीणिपत्राणिपालास्यैर्यमध्यमंविष्णुसंज्ञितं २ चा
मंत्रलाद्क्षिणेचहररूपप्रकीर्तितः पालाशपत्रयोर्मूलेनि
त्यमेवनरोनमः ३ सिंचेत्सिंच्यमधस्यफलंप्राप्नोत्यसंशयं
उदकेनाथदुग्धेनघृतेनवारिनरोयदि ४ चातुर्मास्येसिंचतुयःस
यातिपरमंपदं दृश्यतेयदिपालाशःप्रातरुत्थायमानवः ५
नरकानशुनिर्दूयगम्यतेपरमंपदं पालाशःसर्वदेवानामा
धारोधर्मसाधनं दृयथासर्वेषुवर्णेषु विप्रोमुख्यतमोभवत्

मध्येसर्वतरूणांचब्रह्मवृक्षोमहोत्तमः ७ यस्यमूलेहरोनित्यं
स्कंधेमूलधरःस्वयं शाखासुभगवान्रुद्रःपुष्पेषुत्रिपुरांतकः ८
शिवःपत्रेषुवसतिफलेषुपतिस्तथा गंगाधरस्त्वचायांतुम
जायांभगवान्भवः ९ ईश्वरस्तप्रशाखासुसर्वीयंहरवल्लभः
४१ व हरःकर्पूरधवलोयथोर्णि – नित्यदा १० तथाप्ययंब्रह्म ४१
रूपःसितवर्णोमहानगः चिंतितोऽपिनाशायपापसंघो
घणायच ११ मनोरथप्रदानायजायतेनात्रसंशयः गुरुवा
रेसमायातेचातुर्मास्येविशेषतः १२ पूजितस्तुरुक्तोध्यातः
नि सर्वदुःखविनाशनः वेदस्तुत्यावेदबीजंपरायोमूर्तब्रह्म

श्री चातुर्मास्य माध्या १५

ब्रह्मवृक्षत्वमानं नित्यंसेव्यःश्रद्धयारुद्राणरूपेचातुर्मास्ये महात्म्य
सेवितःपापहास्यात् १४ इतिश्रीस्कंदपुराणेब्रह्मचातु
र्मास्यमहात्म्येपेजवेनापाख्यानेपालाशमहिमानामपंचद
शोध्यायः १५ पूर्वोत्तरश्लोकसंख्या ५८१ ५ ५९
वाणि० तुलसीरोपितादेवानित्यंपापापहारिणी मनो
रथप्रदात्रीचप्राणिनांभूतलेस्थिते १ तुलसीरोपितायेनगृह
स्थेनमहाफला गृहेतस्यनदारिद्र्यंजायतेनात्रसंशयः २ तु
लस्यादर्शनेदेवापापराशिनिवर्तते स्त्रियोमृतप्रजोत्पन्ना
तुलसीहरिवल्लभा ३ पिबंत्यारुचिरंपानंप्राणिनांपापहारि

णी यस्यामूलेवसेल्लक्ष्मीस्कंधेसागरसंभवा ४ पत्रेषुसत
तंश्रीस्त्यशाखासुकमलास्त्वयं इंदिरापुष्पजानित्यंफलक्षीरा
धिसंभवा ५ तुलस्यास्तुकाष्ठेषुमालूपाविश्वव्यापिनी
मज्जायांपद्मवासाचत्वचासुचहरिप्रिया ६ तुलसीग्रा
५० कामतीयोयालोकंनपश्यति द्वादश्यांनात्रसंदेहोब्रह्मणोवच ५०
नंयथा ७ शिरस्त्रंतुलसीयस्यसपापैर्नैवलिप्यते मुख
स्त्रंतुलसीयस्यनिर्वाणपददायिनी ८ तुलसीहृदयस्त्र
चप्राणिनांसर्वकामदा स्कंधस्त्रंतुलसीयस्यसपापैर्नैवलि
प्यते ९ कंठगातुलसीयस्यजीवन्मुक्तःसदाहिसः तुलसी

श्री चातुर्मास्य व्रध्या १६६

संभवंपत्रंसदावहतियोनरः १० मनसाचिंतितांसिद्धिंसप्रा महात्म्य
प्नोतिनसंशयः तुलसीसर्वकार्यार्थसाधनीदुस्त्यजारिणी ११
योनरःप्रत्यहंचिंतेन्नसयातियमालयं चातुर्मास्येविशेषेण
पि वंदितांविमुक्तिदा १२ नारायणंजलगतंज्ञात्वावृक्षगतंत
था प्राणिनांकृपयालक्ष्मीतुलसीवृक्षमाश्रिता १३ चातु
र्मास्येसमायातेतुलसीसंचितायदि तेषांपापसहस्राणिन्
णांयास्यंतिसंक्षयं १४ तुलसीवृक्षयेयस्तुमानवोयदि
श्रद्धया व्रालवालांबुदानेनाप्यवितंसकलंकुलं १५ य
थाश्रीतुलसीसंस्त्रंनित्यमेवहिवर्द्धते तथातथागृहस्त्रस्य

कामवृद्धिः प्रजायते १६ ब्रह्मचारिणश्चैव स्नातस्यैश्च वानप्रस्थो यति
स्तथा तथाप्रकृतयः सर्वास्तुलसीसेवनरताः १७ एकोहरिः सक
लवृक्षगतोविभातिनानारसेनपरिभावितमूर्तिरेव वृक्षाधिवा
समगमत्कमलापिदेवीदुःखाधिनाशनकरीसततंस्मृतापि १८

इतिश्रीस्कंदपुराणोक्तेचातुर्मास्यमहात्म्येपेलवनोपाख्या ५१
नेतुलसीमहिमानामषोऽध्यायः १६ पूर्वीत्तरश्लोकसंख्या
६०७ ५ ५ ५ ५ ५

वाणुवाच बिल्ववृक्षस्यमहात्म्ययथातथ्येनशक्यते तवो
देशेनवक्ष्यामिमहेंद्रशृणुतत्वतः १ विहारश्रमसंपन्नोदेवी

गिरिसुतास्पृशा ललाटफलकात्तस्याःस्वेदबिंदुरजायत २ स
मवान्याविनिक्षिप्तोभूतलेनिपपातच महान्तरूयंजातोमंदरे
पर्वतोत्तमे ३ ततःशैलसुतात्तरमाणायोपुनः दृष्टाव
नगतंवृक्षंविस्मयाकुललोचना ४ जयोवाचविजयोचैवपश्य
यसखीद्वयं कोयंमहातरुःफलोविभातिवनमध्यगः ५ दृश्य
तेरविराकारोममहर्षेकरोत्ययं जयाउ० देवित्वद्देहसं
भूतोवृक्षोयंश्वेतबिंदुजः ६ नामास्यकुरुवेक्षिप्रंपूजितःपा
पनाशनः पावित्र्यु० यस्मात्क्षोणितलंस्पित्वाविनिर्गो
यंमहानगः ७ उद्गतत्वत्सरोमांचस्तस्माद्विल्वोभवत्वयं च त्वो

इमंकृत्वामासाद्यमद्भक्त्यापत्रसंचयं ८ आहरिष्यत्यसौराजाप्र
विष्यत्येवभूतले यःकरिष्यतिमेपूजांपत्रैश्चश्रद्धासमन्वितः ९
यंयंकाममभिध्यायतस्यसिद्धिप्रदास्यंय बिल्वपत्राणियोदद्या
श्रद्धामपिकरिष्यति १० पूजनार्थायविधेयधनदाहंनसंशयः
पत्राग्रप्राप्तनंयस्तुकरिष्यतिनरायदि ११ तस्यपापसहस्रा
णियास्यंतिविलयंस्वयं शिरःपत्राग्रसंयुक्तंकरोतियदिमान
वः १२ नयास्ययातनातस्युःखदात्रीनसंशयः इत्युक्त्वा
देवीहरंजगामभवनंस्वकं १३ सखीभिःसहितादेवीगणैर
पिसमन्विता वाणीउ० अयंबिल्वतरुःश्रेष्ठःपवित्रः

महात्म्य

पापनाशनः १४ यस्यमूलेस्थितादेवीगिरिजानात्रसंशयः
सर्वेदेवायणीदेवीशाखासूक्ष्ममहेश्वरी १५ पत्रेषुपार्वतीनित्यं
फलेकात्यायिनीस्थिता त्वचिगौरीसमाख्याताब्रह्मणाध्रुवं
मूलेशैलसुतापुष्पेदुर्गासमाख्याताउमाशाखांगकेषु कंटकेषुच
सर्वेषुकोटियानवसंख्यया १७ शक्तयःप्राणिरक्षार्थेसंस्थिता
गिरिजाज्ञया तांपूजयंतिसपुत्रस्त्रपूजयंतिसनातनं १८ यंयं
काममभिध्यायतस्यसिद्धिर्ध्रुवंध्रुवं माहेश्वरीसर्वजनेकवंद्या
विष्णुरूपाजनमोक्षदात्री हरदृष्ट्याथपलाशमाश्रितंस्थलील
याबिल्ववृक्षकारसा २० इतिश्रीस्कंदपुराणोक्तंबि

मास्यमहात्म्येपैजवनोपाख्यानेबिल्वमहिमानामसप्तदशोध्यायः १७
पूर्वीयश्लोकसंख्या ६२७ ५ ५ ५ ५
इत्युक्त्वाराजावाणीविरामंचकार तेपिदेवातदाश्चर्यमहद्दृ
ष्ट्वामहाव्रताः १ चतुर्ष्वंचक्षुषांचातुर्मास्यसमागते ऋषे
नयंश्चविधिवद्देव्यपिदनमुद्दज २ चातुर्मास्येसुसंपूर्णे देवाह ५३
रिहरादयः प्रसन्नस्तानुवाचाथमेक्यात्मत्यक्षरूपधृक् ३ यू
यंगच्छतदेवाश्चमहाव्रतपरायणाः मुंक्षध्वंस्वानधिकान्मया
तदानवाहिताः ४ इत्युक्तादेवदेवेनचैक्यरूपधरेणतदा गणा
नांदेवतानांचक्षुर्द्विनिमीलितंतदा ५ नयंतीतेतदाद्दश्योव

श्री चातुर्मास्य अध्या १८

महात्म्य

भूत्वतुरिंदमो तेपिदेवानिराबाधादृश्यात्मानिमेषिणः ६ प्र
ययुःस्वानधिकारान्विमानगणकोटिभिः गालवउ० तथा
तत्रापितेदेवाःपार्वतीद्यापभाषिता ७ स्तुत्वातांबिल्वपत्रैश्च
पूजयित्वामहेश्वरं प्रसन्नवदनांकृत्वाप्रणिपातैःपुनःपुनः ८
साम्रोवाचततोदेवान्विश्वमातासुसंस्कृता ममाग्रेवृक्षरूपेण
विष्यतिसुरोत्तमाः ९ तथात्वत्पापपापानांकरवाणिक्षपांवरः
स्वर्गदृष्ट्वामयानेवंभविष्यथसुराधिपाः १० मर्त्यलोकेचसंप्रा
प्यप्रतिमासुचसर्वशः सर्वदेवाश्चवरदालोकानांप्रभविष्यथ ११
पाणिग्रहणरहितायेकुमाराःकुमारिकाः तेषांतासांप्रजाश्चैवभ

विष्यतिनसंशयः ९२ इत्युक्त्वासाभगवतीदेवतानांवरप्रदा विष्णुं
महेश्वरंचैवप्रोवाचकृपितानना ९३ देवास्तस्यामयान्नश्यामर्त्येषु
प्रतिमांगताः भक्तानांमानसंभावपूरयंतःसमास्थिताः ९४ य
स्माद्विष्णोमहेशानस्त्वयापिननिषेधितः मत्प्रजोहंतुकामस्य
५४ ह्यंतरात्मासमस्तिय: ९५ तस्मात्त्वमपिपाषाणेमविष्यसिनसं ५४
शयः हरोप्यनमयंरूपंप्राप्यकालेविगर्हितं ९६ लिंगाकारंवि
प्रशापान्महदुःखमवाप्स्यसि तच्छ्रुत्वाभगवान्विष्णुःपार्वती
प्रतिकूलयतं ९७ उवाचप्रणताभूत्वाहरमार्यांमहेश्वरीं
विष्णु९० महाव्रतेमहादेविमहादेवप्रियासदा ९८ त्वंहि

श्री
पातुमित्य
ध्याय
९८

सत्वरजस्तमोवृत्तिरूपिणी मात्रात्रयसमोपेतागुणत्रयवि महात्म्य
शालिनी ९९ मायादीनांजनित्रीत्वंविश्वव्यापकरूपिणी वदन्त्र
यस्फुलात्वंचसंध्यारूपेणरागिणि २० त्रिरूपासर्वरूपात्वंज
नसंतानदायिनी कलाबलामहाकालीमहालक्ष्मीसरस्वती २१
ॐकारश्चवषट्कारस्त्वमेवहिसुरेश्वरी स्वधात्रीनमस्तेस्फुन्नि
वायैचनमोस्तुते २२ रागिण्यैचविरागिण्यैविराड्रूपेनमोस्तुते
एवंस्तुताप्रसन्नाक्षीप्रसन्नेनांतरात्मना २३ उवाचपरमेशस्मी
ष्वीराघयुतंवचः मज्जापोनान्यथाभावीजनार्दनतवाप्ययं २४
तत्रापिसंस्थितस्त्वंहियोगीश्वरविमुक्तिदः कामप्रदश्चभक्तानां

चातुर्मास्यविशेषतः २५ निम्नगागंडकीनाम ब्रह्मणोदयितासु
ता पाषाणसारसंभूतपुण्यदात्रीमहाजला २६ तस्यांविनिर्मले
नीरेतवोत्पत्तिर्भविष्यति मुखेजांबूनदंनामग्रालिग्रामेतिकीर्ति
तः २७ वर्तुलःस्तेजसःपिंडःश्रियायुक्तोभविष्यति चतुर्वि
शतिभेदनपुराणज्ञैर्निगदितः २८ सर्वसामर्थ्यसंयुक्तोयोगिना ५५ ५५
मपिमोक्षदः यत्रशिलागतंविष्णुंपूजयिष्यंतिमानवाः २९ ते
षांसुचिंतितंसिद्धिंभक्तानांसंप्रदास्यसि शिलागतंचयेत्वांच
तुलस्यामर्चितत्पराः ३० पूजयिष्यंतिमनुजास्तेषांमुक्तिर्न
दूरतः शिलासंस्थंतुयेपश्येत्त्वांविष्णुप्रतिमागतां ३१ सुच

श्री चातुर्मास्य व्रतकथा १८ महात्म्य

क्रांकितसर्वांगंनसगेछद्यमालयं गालवउ० इतितक
थितंसर्वंग्रालिग्रामस्यकारणं ३२ यथासभगवान्विष्णुःपाषा
णत्वमुपागतः गोविंदोपिमहाशापलब्धास्वभवनंगतः ३३
एवंसएवभगवान्भवभूतभव्यभूतादिकृत्सकलसंसृतिनाश
नांतकः सोपिश्रियासहभवोपिगिरिजापुत्र्यासार्द्धंचतुर्षुच
द्वीपेषुनिवासमाप ३४ इतिश्रीस्कंदपुराणोक्तेचातुर्मास्य
महात्म्येवैजवनोपाख्यानेहरिहरयोःदेवीशापोनामाष्टादशो
ध्यायः १८ पूर्वोत्तरश्लोकसंख्या ६६१ ५५ ५५ ५५
सूतउवाच महदाश्चर्यमेतद्धियत्सुरावक्षत्रपिणः चातुर्मा

स्येसमायातेसर्वेवृक्षनिवासिनः १ भगवन्तेसुरास्तस्यतेषुवृक्षे
षुसंस्थिताः किमाहारास्तथाचाराएतद्विस्तरतोवद २ श्रमृत
जलमेनाहुश्चातुर्मास्येतद्दिव्या लीलयाविधृतंमेघैः पिबं
तिक्रमेदेवताः ३ तस्यपानान्महात्तिर्जायतेनत्रिसंशयः
बलंतेजश्चकांतिश्चसौख्यंबलपुविक्रमः ४ गुणाएतेप्रजायं
तेपानाल्लक्ष्णान्नासंभवात् नित्यामृतस्यपानेनबलंस्थलंप्र
जायते ५ भोजनंतत्प्रशंसंतिपानमेवनसंशयः तस्माच्च
तुर्मास्येषुपिबंतिजलमेवहि ६ वृक्षरूपाः पितरोदेवाः प्रा
णिनांहितकाम्यया वृक्षाणांसेचनंश्रेष्ठंसर्वमासेषुसर्वदा ७

श्री चातुर्मास्य माध्या १०

चातुर्मास्यविशेषेणसेविताःसौख्यदायकाः तिलोदकेनवृ महात्म्य
क्षाणांसेचनंसर्वकामदं ८ क्षीरवृक्षाःक्षीरयुक्तास्तोयैःसि
क्तास्सुखप्रदाः चतुष्पथेचवृक्षाणांयत्रोक्तंपूर्वतोमया ९ चा
तुर्मास्येसंचितंतत्सर्वकामार्थदायकं ब्रह्मातुवटमाश्रित्य
प्राणिनांवरप्रदः १० चातुर्मास्यविशेषेणवटोसौसेवितो
यहा सावित्रीतिलमाल्यायपवित्रंश्वेतपुष्पिणं ११ सूतेदेव
विशेषेणतिलसेवामहाफला तिलाःपवित्रमतुलं तिलोधर्मो
र्थसाधकाः १२ तिलामोक्षप्रदाश्चैवतिलाःपापापहारिणः
तिलाविशेषफलदातिलाःशत्रुविनाशनाः १३ तिलाः सर्वेषु

पुण्येषुप्रथमंसमुदाहृताः नतिलाधान्यमित्याहुर्देवधान्यमितिस्मृतं १४ तस्मात्सर्वेषुदानेषुतिलदानंमहोत्तमं कनकेनयुताथेन तिलादत्तास्कसूद्रज १५ अलक्ष्म्यादिपापानांविनाशनेचकर्तनः सावित्र्याश्चतिलाःप्रोक्ताःसर्वकार्यार्थसाधकाः १६ तिलैस्तु तर्पणंकुर्याच्चातुर्मास्येविशेषतः तिलानांदर्शनंपुण्यंस्पर्शनंसवनंतथा १७ हवनंभक्षणंचैवन्नागिरोहतिनेतथा सर्वथातिलवृक्षोयंदर्शनादेवपापहा १८ चातुर्मास्यविशेषणसंवितःसर्वसौख्यदः महेंद्रायवमारुद्गायस्त्रितोमृतहितरतः १९ यवस्यसेवनंपुण्ययवानांभक्षणंतथा यैवस्तर्पणंकुर्यादेवानांदत्तभक्ष

५७ ५७

श्री चातुर्मास्य माध्य. ११

महात्म्य

यं २० प्रजानांपतयःसर्वेचूतवृक्षमुपाश्रिताः गंधर्वामलयं वृक्षमगस्त्यंरणनायकः २१ सामुद्रावेतसंवृक्षंयक्षाःपुन्नागमेवहि नागवृक्षंतथानागासिंधाःकंकोलकंद्रुमं २२ गुह्यकाःपनसंचैवकिंनरामिश्चाश्रिताः यस्मिन्धंसमाश्रित्यकंदरेषुव्यधिष्ठितः २३ रक्षोजनंमहावृक्षंवन्हिरादित्यनिष्ठनि यमाविभीतकंचैवबब्धूलंनैऋताधिपः २४ वरुणश्चान्ततीवृक्षंपूगवृक्षंचमारुतः धनदोरंगवृक्षंचरुद्राश्चबदरद्रुमं २५ सप्तर्षीणांमहातालोबकुलश्चारुणेवृतः जंबुमेधेःपरिवृतोदक्षवर्णोघनाशनः २६ कृष्णस्यसदृशोवर्णेनतेनजंबूनगोत्तमः

पूजितोयेनवैजंबूश्चातुर्मास्येनृपोत्तम २७ तस्यैवंवासुदेवस्य
प्रीतामवतिनिश्चितं जंबूवृक्षंसमाश्रित्ययःकुर्याद्द्विजभोजनं २८
तेषांप्रीताहृदिद्यात्पुरुषार्थचतुष्टयं चातुर्मास्यसमायातसुप्त
देवजनार्दने २९ ब्राह्मणान्भोजयेद्यस्तुसपत्नीकान्शुचिस्मि
ते तेननारायणप्रीतामवेल्लक्ष्मीसहायवान् ३० लक्ष्मीनारा
यणप्रीत्यैवस्त्रालंकरणैःशुभैः परिधाप्यसपत्नीकान्हृतल
क्ष्यामवेज्जनः ३१ त्रिरात्रंत्रितयेनैववटाशोकप्लवेनच यत्फ
लंजायतेतच्चजंबूधोद्विजभोजनात् ३२ तस्मिन्दिनेएक
मप्येकंकारयेद्वैतत्फलंसदा बहुनात्रकिमुक्तेनजंबूवृक्षप्रपूजनात् ३३

५८

DR BHAU DAJI

(पुत्रपौत्रधनैर्युक्तोजायतेनात्रसंशयः ---------- विधु
तारोकस्यच ३४ वसुभिःस्वीकृतोनित्यंप्रियालुश्चमहानगः
श्रादित्यैश्चजपवृक्षाश्विभिर्यामदनःस्मृतः ३५ साध्यैश्चतिल
कोवृक्षोमरुद्भिर्विल्वउत्तमनगः विश्वेदेवैश्चमधूकश्चगुग्गुलुःपितृतृप्ति
शनैः ३६ यक्षैःकाश्यपपुत्रेणसोमनाथेनिपत्रकः खादिरोमू
(लिपत्रेणश्रपामार्गोबुधेनच ३७ मंचलेगुरुणाचैवशुक्रेणोदुं
बरस्तथा शमीशनैश्चरेणापिस्वीकृतश्चसुजातिज ३८ राहुणा
स्वीकृतादूर्वापितृणांतर्पणेचिता विष्णोस्तुदयितानित्यंचातुर्मा
स्यनिवेशतः ३९ केतुनास्वीकृतादर्भायाज्ञियेयोमहाशुभः वि

नायेनचुसंकमसंपूर्णेनैवजायते ४० पवित्राणांपवित्रेयोमंगलानां
चमंगलं मुमुक्षूणांमोक्षरूपोधरासंस्थोमहाद्रुमः ४१ यस्मिन्नव
सतिसतंब्रह्मविष्णुशिवाःसदा मूलेमध्येतथाग्रेचयस्यनाना
पितृस्मिदं ४२ ॥न्येपिदेवावृक्षान्त्वानधिस्थित्यमहाधन प्रवर्त
तेषुमासेषुचतुर्विधनसंश्रयः ४३ चातुर्मास्यदेवपत्न्यः सर्वाबल्ली ५१ ५९
समाश्रिताः प्रयत्नेनिर्मृणंकामान्यांप्तिान्सेविताःअपि ४४ त
स्मात्सर्वात्मनाभावनपिप्पलोयेनसेवितः सेविताःसकलावृक्षाश्चातु
र्मास्येनसंश्रयः ४५ तुलसीसेवितायेनसर्वाबल्यश्चसेविताः ॥
प्यायितंजगत्सर्वं ॥ब्रह्मत्वंबसंयुतं ४६ चातुर्मास्यंहरिस्तेनवा

श्री चातुर्मास्य ॥ध्या ५९ महात्म्य

नत्रस्तेनवापुनः ब्रह्मचारिद्विजेनापिसेवितामोक्षदायिनी ४७
तेषांसर्ववृक्षाणांछेदनंनैवकारयेत् चातुर्मास्यविशेषेणविनाय
शादिकारणं ४८ एतदुक्तमशेषेणयत्कृतंहमिहत्वया यथावृक्ष
त्वमापन्नादेवाःसर्वेपिसूरज ४९ सर्वेदेवाविश्वकृक्षाश्रिताश्चकृ
ष्णाधाराःकृष्णमध्याधिवासाः यस्मिन्देवेसंविते सर्वपूज्येसर्वत
संजायतेविश्वमेतत् ५० इतिश्रीस्कंदपुराणेचातुर्मास्य
महात्म्येपेजवनाख्यानेएकोनविंशोध्यायः १९ पूर्वीनरस्लोक
संख्या ७११ ५ ५ ५ ५ ५
पेजवनउ० पवित्रीकृतितोदेवीकथंदेवेनस्तुलिना प्रसादिता

गतेक्षणेयत्कोपात्क्षम्यतज्जगत् १ कथंचमगवान्दक्षोमायोद्वाप
मवापसः वेदुतंरूपमास्थायपुनर्दिव्यंवपुःश्रितः २ जाबालिरु०
देवारूपाण्यदृश्यानिकृत्वादेव्यामहामयात् मनुष्यलोकेसक
लेप्रतिमासुचसंस्थिताः ३ तेषामपिप्रसन्नासाऽनुग्रहंसमुपाकरो
त् विष्णुस्तुतामहाभागाविन्धमातापनाशिनी ४ तपोबलाच्च ६०
पार्वत्याःशापमोक्षणयंत्रितः तांनित्यमेवानुनयन्वचःसोवाच
शंकरं ५ एतेदेवाविन्ध्यपूज्याविन्ध्यस्यचवरप्रदाः मत्प्रसादाद्भवि
ष्यंतितत्क्षयासंतोषितान्नरैः ६ त्वामेतुममकर्मेदंदृष्ट्वासाधुवि
निंदितं वेद्यांविवाहकालेचप्रत्यक्षंसर्वसाक्षिकं ७ यत्सत्तमंड

श्री चातुर्मास्य व्याख्या २०

माहात्म्य

लानांचगमनंचकारपिंडं वह्निवरणोथकुंडोदेवताःमपितत्र
गाः ८ चतुर्दिक्षुंगसंयुक्तादेवब्राह्मणसंयुताः एतेषामग्र
तोदिव्यंकलासज्जनसंसदि ९ ममदासत्यमासाद्यव्यभिचा
रः कथंभवेत्। गुरवोपिनसन्मार्गप्रवर्तंतेजलेप्लवत् १० नि
ग्राह्यासर्वलोकेषुप्रसिद्धंश्रूयतेतथा पुत्रेणापिपिताशास्यः
शिष्येवोथगुरुःस्वयं ११ क्षत्रियेब्राह्मणःशास्योभार्यायाच
पतिस्तथा उन्मार्गगामिनंप्रेक्ष्यपिवेदोतपारगं १२ नीचैर
पिप्रसंशास्यस्तत्श्रुतिग्रहसनातनी सन्मार्गएवसंसेव्यःसन्मा
र्गोमोक्षदायकः १३ सन्मार्गएवसर्वत्रपूज्यतेनापथःक्वचित्

येनस्यकुलजोधर्मस्त्यक्तः सत्पतितोभवेत् १४ मृतश्चनरकं
प्राप्यदुःखमारेणयुज्यते धर्मत्यजतिनास्तिक्यान्नतिमेदनु
पागतः १५ सनिग्राह्यः सर्वलोकैर्मनुधर्मपरायणैः कुलधर्मा
न्नातिधर्मान्नदेवाधर्मान्महेश्वर १६ यस्त्यजतेननोकथ्य
कुलंस्वंपतितोहिसः ऋमित्यागोव्रतत्यागोवचनात्यागएव ६१ ६१
हि १७ धर्मत्यागोनैवकार्यःकुवेनपतितएवसः स्वपितान
घतंमातान्नभ्रातास्वजनोपिवा १८ कथ्यतेनवानोपिःअ
स्पृश्यत्वमदनविदं ऋस्थिमालाचिताभस्मजटाधारीकु
शैलवान् १९ चपलोमुक्तमर्यादः तस्मान्नार्हसिमेगतः

श्री चातुर्मास्य ऋध्या २०

महात्म्य

ऋब्रह्मण्योव्रतीभिक्षुर्दुश्चरात्माकुमटीसदा २० नार्हसित्वंमम
पुरःसंभाषयितुमीश्वर एवंसारुदतीदेवीबाष्पव्याकुललोच
ना २१ महादुःखयुताचासीत्देवेशेनुनयत्यपि पुनरेवप्रकु
पिताहरंप्रोवाचभामिनी २२ नऋाज्जीवनहृदयंकिनवेभि भि
नित्यदा ब्रह्मण्यस्त्वंसुरैरुक्तस्तन्मृषाप्रतिभातिमे २३
यस्मान्मयिमोहदुरुभावएषहृतस्त्वया ब्राह्मणांचिताय
स्मात्ब्राह्मणस्त्वंहनिष्यसे २४ एवमुक्तोभगवतीपुनरा
हनकिंचन ईशःप्रसन्नवदनामुपचारैरथाकरात् २५ शने
र्निमयेवाक्यैर्हेतुमद्भिरनीश्वरः प्रसन्नलोचनांकिंचित्

ज्ञात्वाप्राहहरस्ततः २६ कोपनकलुषवदनंपूर्णचंद्रसमप्रभं
कस्मात्त्वंकलुषेपेदेयुक्तेवेदंवचोनते २७ सर्वभूतदयाकार्या
प्राणिनांहितबुद्धिना यद्यमीक्षाभवेत्यर्थंचकार्यंपरपीड
नं २८ जगत्सर्वंसुतप्रायंतवास्तिवरवर्णिनि जगत्पूज्यात्व
मेवैकासर्वभूतधरानघे २९ ययायदिच्छतंकर्मनिंद्यंदेव
हितायच तथाप्ययंतवसुतोपविघ्नसंन्यायः ३० अथ
वाममसर्वज्ञाप्राणेभ्योपिगरीयसी यदीप्सितथाकुर्यातथा
तवमनोरथः ३१ प्रसन्नवदनाभूत्वाकथयस्वचरानने इत्यु
क्तासाभगवतीपुनःप्राहमहेश्वरं ३२ चातुर्मास्येथसंप्राप्तम

श्री चातुर्मास्य माहात्म्य अध्या २०

हाव्रतधरोयदि देवतांचप्रत्यक्षंतोऽवंन्त्यसेयदि ३३ पा
लयित्वाव्रतंसम्यक्ब्रह्मचर्यमहेश्वर मत्प्रीत्यैयदिदेहार्द्धं वै
ष्णवंचप्रयच्छसि ३४ तोपस्यानुग्रहंकुर्याप्रसन्नवदनासती
नान्यथाममचित्तंत्वांविश्वासमनुगच्छति ३५ तच्छ्रुत्वाभगवा
न्हरः तथेतिप्रत्यवाचह सापिहृष्टतमादेवीत्रापस्यानुग्र
हेकृता ३६ इदंपुराणंमनुजःश्रृणोतिश्रद्धायुक्तोपेदबुध्या
दृढात्मा तस्यावन्ध्यंजीवितःसर्वसिद्धिः मृतोसत्यांतल्लयत्वं
प्रयाति ३७ इतिश्रीस्कंदपुराणोक्तेचातुर्मास्यमहात्म्येपेजव
नोपाख्यानविंशोध्यायः २० पूर्वोत्तरश्लोकसंख्या ७४८ ५९ ५९

पेजवनउ० इदमाश्चर्यरूपंमेप्रतिभातिवचस्तव यद्यपिस्या
न्महाकेशोवदतत्त्वंसुव्रत १ तथापिमम्भाग्येनमत्पुण्यस्त्वं
गृहागतः नत्पुण्यत्वन्मुखांभोजच्युतत्वाच्यामृतादहं २ पिब
न्गौरीकथाख्यानविशेषगुणपूरितं कथंमहेश्वरान्नृयंचकार
सुरसंवृतः ३ चातुर्मास्यंकथंजातंमहाव्रतं किमुच्यते ऽनघ
हंतत्वतीसाकथंकोद्यनुग्रहः ४ एतद्विस्तरतोब्रूहिपृच्छ
तोमेहिजोत्तम भवान्पूज्यतमोनित्यंममानुग्रहकारकः ५
प्रसन्नवदनोभूत्वाब्रवीत्सूतः कथयसुव्रत गालवश्चापितच्छ्रुत्वा
पुनराहमहत्त्वत् ६ गालवउ० इतिहासमिमंपुण्यंक

श्री चातुर्मास्य अध्या २१

महात्म्य

थयामितवानग्र श्रृणुष्वावहितोभूत्वायशायुतफलप्रदं ७
चातुर्मास्येथसंप्राप्तेहरोभक्तिसमन्वितः ब्रह्मचर्यव्रतपरः
प्रहृष्टवदनोभवत् ८ देवानांचसंकल्पंमहर्षीणांचकार्
सः समागत्यतंदेवामंदराचलमास्थिताः ९ प्रणम्यत
महेशानंतत्रुः प्रांजलयोगतः तानुवाचसुरान्दृष्ट्वा हरोद
ध्यासमागतान् १० पार्वत्यामिग्रहंप्राप्यकस्मिन्कार्यान्तरे
सती मांसंनियुक्तेमिनयेत्तत्रसाहाय्यकारिणः ११ भव
तींद्रपुरोगाश्चचातुर्मास्येसमागते तेतथोचुश्चसंहृष्टान्
मस्कृत्यचशूलिनं १२ स्वस्वंभवनमाजग्मुर्विमानैः सूर्यसं

निशैः तथाषाढेशुक्लपक्षेलुचेद्दद्दयांमहेश्वरः १३ प्रनर्तयितु
मारेभेभवान्यास्तोषणायच मंदरपर्वतश्रेष्ठतन्नाजगुर्महर्षयः १४
नारदोदेवलोव्यासःशुकोद्वैपायनस्तितः अंगिराश्चमरीचिश्च
कर्दमश्चप्रजापतिः १५ काश्यपोगौतमश्चात्रिर्वसिष्ठोभगवा
न्ऋषिः जमदग्निस्तथानंकोरामोभार्गवएवच १६ श्वासुरिः
पुलहश्चैवपुलस्त्यागस्त्यएवच प्रचेताश्चक्रतुश्चैवतथवान्ये
महर्षयः १७ सिद्धायक्षाःपिशाचाश्चपन्नगाश्चारणैःसह
आदित्यागुह्यकाश्चैवसाध्याश्चवसवोश्विनौ १८ एतैसर्वैत
थेंद्राद्याब्रह्मविष्णुपुरोगमाः समाजगुर्महेशानन्नृत्यदर्श

नलालसाः १९ ततोगणानंदिमुखान्यानिप्रदुःस्वयं पूषणा
निचवासांसिन्नत्यादिषुयथाक्रमं २० ततोवाद्यसहस्रेषुवादि
तेषुयथाक्रमं सर्वेजयंतिचेत्युक्तामगवान्व्रतमादिशत् २१
पवानीतुहृदयामहादेवंव्यलोकयत् गणेशकार्तिकेयौच
मातुरुत्संगमाश्लिष्टौ २२ जयाचविजयाचैवजयंतीमंगलार्
णा चतुष्टयसमध्यविराजत्सुमानना २३ यस्यासान्निध्य
योगेनजगद्भातिगुणोत्तरं तस्याःशरीरव्याख्यांचर्णितुंनैवपा
र्यते २४ इत्योपिगणकोटीभिर्नानावक्त्रैरिडितः पिशाच
भूतसंघैश्चयुक्तःपरमशोभत २५ स्वर्णदंडधरानंदीवभौकपि

मुखोद्गतः विद्याधराश्चगंधर्वाश्चित्रसेनादयस्तथा २६ चित्रन्य
स्ताश्चवब्रह्मस्तत्रगास्त्रमुनीश्वराः श्रीरागः प्रमुखारागास्तस्यपु
त्रामहोजसः २७ ॥मूर्तीवैवमूर्तीश्चहरदेहसमुद्भवाः एकैक
स्यचषट्भार्याः सर्वासांचपिताहरः २८ ततःसदेवतेरागालि
लावपुधरास्ततः प्रादुर्बभूवुःसहसाचिंतितास्तेनसैरांभुना २९ ६५
तेषांनामानितेवक्ष्मिस्त्रणुष्वंमहाधन श्रीरागःप्रथमःपुत्रईश्व
रस्यविशोहनः ३० ॥माज्ञाचक्रुःप्रबोधेपरब्रह्मप्रदायकं त
न्मध्याह्नेवमहेशात्समुद्भूतोगणोत्तमः ३१ द्वितीयोथवसंतो
भूत्कंठदेशान्महायशाः उन्मादकश्चभूतानांचकाद्येवविशुद्धि

श्री भातुमास्य अध्या २९

महात्म्य

तः ३२ पंचमस्तुकृतीयोभूत्सुतोविश्वविभूषणः मेहेश्वराद्द
दोजातश्चकैशेतदनाहतं ३३ नाभिदेशात्समुद्भूतोभैरवोभैर
वःस्वयं मणिपूरकनामानंचक्रंतद्विमुक्तिदं ३४ द्विपंचाशत्त
श्चावणांशकानवमहेश्वरात् रात्रायाद्यात्रातथानक्षत्राणित
थैवच ३५ स्वाधिष्ठानात्समुद्भूतोमपरागोमहाशाः महाप्राज्ञो य
नीलवर्णोमहाबलवेंद्रियः ३६ जलोत्सर्गात्———जग
द्बीजसमन्वितं क्षक्षेनकृद्विमायातितत्तीरतःप्रवर्त्तते ३७ रे
तसस्तुजगत्सर्वंतदिन्द्रोजननेंद्रियं ॥आधाराख्यमहाश्चक्रेजातो
नटनरायणः ३८ महेशावल्लभसुतोनीलोविष्णुपरायणः एते

सूत्तिधरारागा जाताभार्यासहायिनः ३९ भार्यास्तेषांसमुद्भूतानृपो
वाभागाभिनाकिनः षट्त्रिंशत्सरिमाणेनततस्तास्त्वंनिगामय ४०
गौडीकोलाहलांधारीद्रविडीमालवकौशिकी पक्षीस्यादेवगांधा
रीश्रीरागस्यप्रियामता ४१ आंदोलीकौशिकीचेवतथापंचेटसं
जरी गुंडगिरिदेवगाखाराम्गिरिवसंतगाः ४२ त्रियुणास्तंसि
तीर्थरिचआहीरीककुभातथा वराटीसामवराटीघट्टागापंचमस
ताः ४३ भैरवीगुज्जरीचैवभासावेलाउलीतथा कर्णाटीरक्तहं
साचषड्रागोभैरवानुगाः ४४ बंगालामधुरीचैवकामोटावाक्षे
साटिका देवगिरिचदेवालामधरागानुगाईमाः ४५ तोटिकामो

टिकाचैवनट्टादुंधीतथैवच मल्हारीसिंधुमल्हारीनटनारायणा
नुगाः ४६ एताहिगिरिजांनत्वामहेशंचमहेश्वरं स्वमूर्तिवाहनो
पेतास्वभर्तृसहिताःस्त्रियः ४७ व्रजामृदंगवाद्यनतोषयामो
सरांकरं चतुरक्षरयुक्तेनसुवाद्यमकरोत्पुरः ४८ तालक्रियांम
हेशाग्रदत्तीयामासकेशवः वायुवत्तत्रवाद्यंचचक्रुःसुस्वरमोज
सा ४९ महेंद्रोवंशवाद्यंचसुस्थिरंसुस्वरंबहु वह्निस्तूयरवंचक्रे
पणवंचतथाश्विनौ ५० उपांगवादनंचक्रेसामस्वरैःसमागतः घटा
नावादनंचक्रेगणाःज्ञातसहस्रशः ५१ मुनीश्वरास्तथादेवाःपार्व
तीसुतातथा स्कंधभद्रासनेचैतत्पविश्याव्यलोकयन् ५२ शृंगा

णांवादनंचक्रुस्तथैवचःसमतारगाः पेरीध्वनिंततःसाध्याश्चक्रुस्त
स्मिन्महोत्सवे ५३ तंत्रीलयसमायुक्तागंधर्वामधुरस्वराः चक्रुरी म
गीमुखादीनिवाद्यानन्यसुरोत्तमाः ५४ सुवर्णश्रृंगीनादेनचक्रुःसि च
द्धाःसमंततः ततस्तूर्यगणानीतामहानटवपुर्धरः ५५ मुकुटाः
पंचशीर्षोपनागैरुपशोभिताः जलाविमुच्यसरलाःसमोद्भुलि ६७
तविग्रहः ५६ बाहुभिर्दशभिःश्रीमान्हारकेयूरसंवृतः त्रैलो
क्यव्यापकंरूपंसूर्यकोटिसमप्रभं ५७ कृत्वाननंतंभगवान्सा
सूरंसमहाधने नंतंचवितंतंचैवघनंसुषिरंएवच ५८ चतुर्विधं
ततोवाद्यंसुतालंसमजायत तालानांचैवपुटादीनांहस्तकादीनां

श्री
कार्तिकमास्य
माध्या
त्म्य

तथैवच ५९ गानानांचैवतानानांप्रत्यक्षंरूपमावभौ सुकंठंसुस महात्म्य
रंरक्तंसुगंभीरंमहास्वनं ६० विश्वावसुर्नारदश्चतुंबरुस्त्वेनगाय
काः जगुर्गंधर्वपतयोप्सराश्चमधुरस्वराः ६१ ग्रामत्रयसमोपे
तंस्वरसप्तकसंयुतं दिव्यंचुद्दंचसालिकंतन्नृत्यंप्रवर्तते ६२
पर्वतापिमहानादंहरपादतलाहतः पन्नगाश्चिर्क्षमणंचक्रुर्महीसव
नकानना ६३ हस्तकारैश्चतुराशीतिसमज्जेचसदाशिवः ललाट
फलकस्वेदात्सूतमागधचेलिनः ६४ महाह्रदयाज्जातागंध
र्वीविश्वगायनाः तेसर्वेदेवदेवस्यपुरागालयसंयुताः ६५ ऋक्ष
काणामृषीणांचचक्रुराश्चर्यमोजसा किंनराःपुष्पवर्षाणिससृजुस्तै

गणेः सह ६६ एवंचतुर्षुमासेषुयदान्नत्यमजायत ॥पतिक्रांतंत्रा
ख्याता निर्मलाकान्नाम्नोक्षिता ६७ पद्मखंडसमागज्नूसरोवरम्
खांबुजा फलवृक्षौषधीपिस्थ किंचित्याहुसुरवंदिवः ६८ मुज्जिस्तु
कूचलद्दृयांप्रसन्नागिरिजातदा समाप्तव्रतचर्यः सईश्वरोपितदा
६८ बभौ ६९ साचोवाचतदाशंभुंपिकस्वरविलोचना विप्रशापप्रप ६९
तितंयथालिंगंभविष्यति ७० नर्मदाजलसंभूतंविंध्यपूज्यंभ
वतिति एवमुक्तातत्सुखाहरस्तोंचकारसा ७१ नमस्तेदेव
देवायमहादेवायमौलिने जगद्धात्रेसवित्रेचंद्राकरायशिवायच ७२
कपर्दिनेजपादायब्रह्मण्यायतेनमः हिरण्यरेतसेतुभ्यंनीलग्री

वायतेनमः ७३ नंदिस्कंदायविदुषेलोहिताख्यायशंभवे
महाभावायभूतायभूतानांपतयेनमः ७४ पिनाकिनेसुरवज्ञाय
खट्वांगवरधारिणे महाबलयिनेनित्यंमहाहिरिसेनमः ७५
सर्वशायनमस्तस्कालज्ञायनमोनमः नमोब्रह्मण्यदेवाय
सितमूर्तिधरायच ७६ पंचवक्त्रायरूपायविरूपायनमोनमः
सहस्राक्षायशुभ्रायनमस्तेकृत्तिवाससे ७७ ॥धकासुरमो
क्षायपशूनांपतयेनमः विप्रवह्निमुखाख्यायवेदरूपायतेनमः ७८
॥मृतव्रतस्वरूपायमूर्तीनांभावनायच नमःशिवायचौग्रायह
रायचेशवायच ७९ शंकरायमहेशायईश्वरायनमोनमः नमः

ब्रह्मणायशंकरायत्रिपुरांतककारिणे ८० त्र्यंबकायनमस्तुभ्यंपुनस्तत्पु
रुषायच सद्योजातायतुभ्यंचवामदेवायतेनमः ८१ ईशानायनम
स्तुभ्यंपंचास्यायकपालिने विरूपाक्षायभावायभगनेत्रनिपातिने ८२
पूषादंतनिपातायमहायज्ञनिपातिने मृगव्याधायधर्मायकाल
चक्रायचक्रिणे ८३ महापुरुषपूज्यायगणानांपतयेनमः गंगाधरा
यमूर्द्धिनेभवान्याःप्रियकारिणे ८४ जगदानंददात्रेचत्रिलो
चनायतेनमः नमस्तेयोगिनेनित्यं योगिध्येयायतेनमः ८५ गुणा
तीतायगुणिनेसूक्ष्मायगुरवेपिच नमोहस्वस्वरूपायहस्वाया
ज्जिनधारिणे ८६ क्षमादिगुणज्ञातायनित्यायचध्रुवायच नम

भेदमूर्त्तयेतुभ्यंभेदातीतायतेनमः ८७ मायाजालपरिछिन्न
निश्चसंहारकारिणे वैराग्यरूपिणेनित्ययोगाचार्यायतेनमः ८८
मयोक्तमप्रियंदेवस्मरसंहारकारक क्षंतुमर्हसिदेवेशशिरसा
त्वांप्रसादये ८९ शापानुग्रहलेशेषदक्षतत्स्तवनसंशयः ममा
पराधजोमन्युर्निकार्यीभवतानघ ९० एवंप्रसादितःशंभुर्द
क्षतात्रिदशैःसह तीर्णव्रतपरानंदनिर्भयःप्राहतामुमां ९१
यइमांमत्स्तुतिंभक्त्यापठिष्यतिनवाद्रुवां तस्यभार्यावियोगंच
नभविष्यतिपार्वती ९२ जन्मत्रयंधनैर्युक्तःसर्व्याधिविवर्जि
तः भुक्त्वाचसकलान्भोगानंतेयास्यतिमत्पदं ९३ इत्युक्त्वातां

महेशोपि स्वनंगं प्रदहतः वेदणवंवामभागंसाप्रतिजग्राह वस्त्र
वत् ९४ एकबाहुसिचरणमर्द्धधामहेश्वरं अर्द्धनपार्वती
रूपंतदादेवविसिस्मिरे ९५ विश्वव्यापिमहद्रूपंताभ्यांदृष्टास
रोत्तमाः चंद्रकोटिसमंतद्वत्तडित्कोटिनिभंतथा ९६ शंखैकक
ण्ठलंबग्रीवाद्वीपिचर्मान्वितं रुंडमालाद्वहारविलसितोरस ○
मेतनः ९७ ब्रह्मांडकोटिघटनं जगद्विग्रसिपूषितं गीतद्ध
तिकलारवंडमरत्नभासावभासितं ९८ स्वर्णाभरणसंयुक्तमेकतो
बाहुगांगदं एकतस्त्वचिवसनमन्यतोपिदुकूलवत् ९९ सत्य
वाहनसंयुक्तमन्यतावृषभांकितं एकतःपार्षदैःसेव्यंअन्य

श्री आत्मसंख्य संध्या २१

मकात्म

नःसखिसंयुतं १०० रूपमेवंविधंदृष्ट्वाब्रह्माद्यादेवतागणाः
तुष्टुवुःपरयाभक्त्याते जोमंडितलोचनाः १ त्वमेकोभगवा
न्सर्वव्यापकोसर्वदेहगः पुत्रकल्पसिधेयस्त्वत्वमालाजी
वसंज्ञकः २ साक्षीविश्वस्यबीजंत्वंब्रह्मांडसर्वकारकः उ
त्पद्यंतेविलीयंतेत्वयिब्रह्मांडकोटयः ३ आश्चर्यसागरे
नित्यंसलिलेबुद्बुदायथा अहंकराचिन्ननेत्रात्कदाचित्तव
भालतः ४ कोपेसंजनितादग्नात्प्रादुर्भूयसजेजगत्
तत्संहारकारिणःसर्वेवयंब्रह्मादयःसुताः ५ अनंतवंसर्वो
नंतानंतधामास्यनंतकः अनंतसर्गसंगायकुरुषेरूपम

कृतं ६ मयानीलमयंनित्यमग्निवानोपवित्रकृत् शिवाना
मपिदातालंतपसामपिलंफलं ७ यःशिवःसत्यंविष्णुयो
विष्णुस्त्वंसदाशिवः इत्यमेदमतिर्जातासत्यानस्यत्प्रसा
दतः ८ यच्चकिंचिज्जगत्यस्मिन्दृश्यतेश्रूयतेपिच अध्य
बहिश्चतत्सर्वंत्रयंव्याप्यस्थितंसदा ९ जगत्त्रयंसुरश्रेष्ठा ७९
विश्ववंद्यतथाविष्णुप्रसादकृद्देवनिंदनंप्रणतोवयं १० ७९
इत्युक्त्वामुनयःसर्वेहृष्टजग्मुर्यथागतं गालवउ०
त्रेदृव्यमतदमतुलंपुण्यंमनुष्याःसंसारसागरसमुत्तर
णकृतंसंचिंतयंतिमनसाहतकिल्बिशालेब्रह्मस्वरूप

मनुयांतिविमुक्तसंगाः ११ इतिश्रीस्कंदपुराणो
क्तंचातुर्मास्यमाहात्म्येपंजवनोपाख्यानहरतांडवचर्णनंना
मएकविंशोध्यायः २९ पूर्वोत्तरश्लोकसंख्या ८६० ८७ ८८
गालवउ० एवंतेलब्धज्ञानाश्चपार्वतीशापपीडिताः
अनपत्याबभूवुश्चतथाचप्रतिमामयाः १ गालव्याम्नद
गंडक्यांनदियांमहेश्वरः उत्पद्यतेस्वयंस्थितावेतौनेव
क्रत्रिमौ २ चतुर्विंशतिभेदनशालिग्रामगतोहरिः परिख्य
पुरुषोनित्यमेकरूपःसदाशिवः ३ शालिग्रामशिलायत्र
गंडकीविमलेजले तत्रस्नात्वाचपीत्वाचब्रह्मणःपदमाप्नु

यात् ४ तांपूजयित्वा विधिवद्गंडकीसंभवांशिलां योगी
श्वरोविष्णुरात्माजायतेनात्रसंशयः ५ एतत्तेकथितंसर्वंयत्पृ
ष्टोहमिहत्वया यथाहरोविप्रशापंप्राप्तवान्तन्निगामय ६
यःस्नेणनिनरोभक्त्यावाच्यमानामिमांकथां गिरिंप्राप्त्य
संशृणुयादेहादेवर्णितां ७ श्रवणस्मृतिसंयुक्तोसगच्छे ७२ ७२
त्परमांगतिं श्लोकार्द्धश्लोकपादंवासमस्तश्लोकमेववा ८
यःपठेदविरोधेनमायामानविवर्जितः सयातिपरमंस्थानं
यत्रगत्वानशोचति ९ चातुर्मास्येविशेषेणपठनश्रवणन्न
रोत्तमः लभतेचिंतितांसिद्धिंधनपुत्रादिसंयुतः १० य

श्री चातुर्मास्य माहात्म्य अध्या २२

थात्रमाहात्म्यंदेवागीतंचैवाग्नियोगतः पठंसिद्धिमवाप्नुयाद्
दुर्गाशिवसमीपतः ११ वर्षाकालेचसंप्राप्तेभक्तियोगेजना
र्दने महेश्वरंथदुर्गायांश्रृण्वतेपाप्मवत् १२ गणपतेश्चसदाकुर्याच्चातुर्मास्यविशेषतः पूजांसनुष्यालाभा
यतोलाभप्रदोहिसः १३ सूर्यनीरागतांदत्तेस्कंदतःसंपू
जितःसदा चातुर्मास्यसमायातविशेषफलदोनृणां १४ इ
दंहिपंचायतनंसव्यंतरहमधिभिः चातुर्मास्यविशेषेण
सेवितंचिंतितप्रदं १५ शालग्रामगतंविष्णुंयःपूजयतिनि
त्यदा द्वारावतीचक्रशिलासहितंमोक्षदायकं १६ चातुर्मा

स्यविशेषेण दर्शनादपिमुक्तिं यस्मिंस्कृतेस्कृतंसर्वपूजितेपू
जितंजगत् १७ पूजितःपठितोध्यातःस्मृतोहंकलिपापहः
चातुर्मास्यविशेषेणकिंपुनर्यत्रशालिग्रामगतोहरिः १८ अनेहरने
वेद्यफलमूलघृतंजलं चातुर्मास्यविशेषेणशालिग्रामस
न्निधौ १९ शिलापुनातिसकलंशालिग्रामस्यसूद्भव चा
तुर्मास्यविशेषेणनरंभक्त्यासमन्वितं २० तेलक्ष्मीसहितं
ज्ञेयंचलक्ष्म्यासमन्वितं महाभाग्यवशाद्गेहेजायतेनात्रसं
शयः २१ सलक्ष्मीसहितोविष्णुर्विज्ञेयोनात्रसंशयः तं
पूजयन्महाभक्त्यास्थिरालक्ष्मीर्गृहेभवेत् २२ तावद्दरिद्र

तालोकेतावद्रुजतियातनं तावत्क्लेशाःशरीरस्थिन्नयाव
त्क्षीयुतंगृहे २३ सएवपूज्यतेयत्रपंचकोशंपविन्नकं करोति
सकलेक्षेत्रंतत्रास्तुसंभवः २४ एतद्देवमहद्भाग्यमत
देवमहत्तपः एषएवपरोमोक्षोयल्लक्ष्मीविष्णुपूजनं २५
नूरवस्यदक्षिणावभोलक्ष्मीनारायणस्तथा तुलसीदक्षण
सासारायत्रहावर्तीशिला तत्रश्रीविजयोविष्णुर्मुक्तिर्
तत्रचतुर्थ्यं लक्ष्मीनारायणेपूजांविधायमनुजस्यतु २७
ददातिपुण्यंप्रेतस्यमुक्तोभवतितत्क्षणात् चातुर्मास्यवि
शेषेणपूज्यालक्ष्मीयुतोहरिः २८ कृतंतस्यदेवस्यध्या

नंकल्मषनाशनं तुलसीमंजरीमिश्रपूजितोजनमनोज्ञानः २१
पूजितोबिल्वपत्रेणचातुर्मास्येयहत्नमः सर्वप्रयत्नेनसदैव
पूज्योयाव्याप्यविश्वंजगतामधीशः कालेमृत्युसंतिचहे
त्यावातंप्राप्यमर्त्यानहिसंदतीव्रं २१ इतिश्री
स्कंदपुराणेकचातुर्मास्यमाहात्म्येपंजवनोपाख्याने लक्ष्मीना ७४ ७४
रायणमहिमाकथनंनामद्वाविंशोध्यायः २२ पूर्वीनश्लो
कसंख्या ८९१ ५ ५ ५ ५
गालवउ० एकदाभगवान्रुद्रः कैलासशिखरेस्थितः
दधारपरमांलक्ष्मीमुमयासहितः किल १ गणानांकोट्य

श्री चातुर्मास्य संध्या २३

स्तिस्रस्तंतदापरिवारयन् वीरबाहुवीरमहोवीरसेनश्च महात्म्य
पंकगिराट् २ रुचिन्नीतथानंदीपुष्पदंतस्तथोत्कटः विक
टःकुटश्चैवहरकेशीविघटकः ३ मालाधरःपाशधरः
च शृंगीश्वनटनस्तथा पुष्पोत्कटः भृंगिभद्रोमहाभद्रोवि
भद्रकः ४ गणपःकालपःकालोधनकारकलोचनः वि
कटास्योमहाकश्चदीर्घजिह्वोविलोचनः ५ पारदोधनदोधं
क्षीहंसःक्रीडनकस्तथा हेमपादःखरशिराःखरपाद
श्चित्रपात्तथा ६ पंचशीर्षस्त्रिशीर्षश्चकोऽष्टाशमहाद्भुतः
सिंहवक्त्रोवृकहनुःप्रचंडस्तंडिरेवच ७ एतेचान्येचबहव

स्तदासवसमीपगाः महादेवंजयेत्युचुः महाकालीसमन्वितं ८
प्रेतत्रेतपिशाचानांसहायस्यबलस्यवाः अस्त्रवन्तंसमीक्ष्य
स्त्रंवसंतसमुपागते ९ वनराजीविशातिस्तंनवकोरक
शोभिता दक्षिणाशामरत्यश्रीः कामिनांसुरवल्लहो १०
वियोगिहृदयाकर्षिकिंशुकः पुष्पितोबभौ हृद्दानिक्रियया ७५ ७५
भावंविचक्रुश्चसमंतनः ११ तस्मिन्विगाढसमयेमनुन्नाद उ
केतदा नंदीदंडधरः संशंदह्याचेकपूत्कारः १२ अलंचा
पलदोषेणतपःकुर्वंतुभोगणाः तदासर्ववचनमपिमूकोऽज
मफूत्पनः १३ गणास्तेतपन्मातस्तुदृह्याकीर्तिवसंतजां नतः

श्री भानुसप्तमी व्रतस्य कथा २३

सावित्र्यजननीपार्वतीप्राहशंकरं १४ इयंतेकरगानित्यमक्ष महात्म्य
मालामहेश्वर तयाकिंजपसेदेवसंदेहयतिमेमनुः १५ त्वमे
कःसर्वभूतानामादिरुत्सकलेश्वर नमोनानपितबंधुस्तवज्ञाना
तिकिंचन १६ अहंतवपरंकिंचित्ववदानास्तीतिकिंचन श्रमण
त्वंसमायुक्तःश्वासोच्छ्वासपरायणः १७ जपन्नेवमहामंत्र्या
दृश्यसेत्वंमयासदा त्वत्तःपरतरंकिंचित्यत्त्वंध्यायसिचेतसा १८
तन्मेकथयदेवशयद्यहंदयितातव इतिपृष्टस्तयाशंभुरुवाच
हरिसेवकः १९ हरेर्नामसहस्राणांसारंध्यायामिनित्यशः
जपामिरामनामांकमवतारद्विपंचक २० चतुर्विंशतिसंख्या

कान्सादुसिवान्हरेरिणे एतेषामपियत्सारं प्रणवाख्यंमहत्पदं २९
द्वादशाक्षरसंयुक्तंब्रह्मरूपंसनातनं अक्षरत्रयसंबंद्धंमात्रात्रय
समन्वितं २२ सबिंदुंप्रणवंन्यास्चज्जपामिजपनालया वेदसा
रमिदंभूतमक्षरंसन्ततोदितं २३ निर्मलंचामृतंशांतंसद्रूपमम्
तोपमं कलातीतंनिर्विघंनिव्ययोपरंपरात्परं २४ विश्वाधारं
जगन्मध्यंकोटिब्रह्मांडबीजवत् जडंशुद्धक्रियंवापिनिरंजन
ममायिकं २५ यद्ज्ञात्वामुच्यतेक्षिप्रंघोरात्संसारबंधनात्
ॐकारसहितंतच्यद्वादशाक्षरबीजकं २६ जपतःपापकोटि
नांदवाग्नित्वंप्रजायते एतदेवपरंगुह्यमेतदेवपरंमहः २७

श्री
भागवत्स्य
अध्या
२३

महात्म्य

एतद्धिदुर्लभंलोकेलोकत्रयसमाश्रयं प्राप्यतेजन्मपुण्यैर्यैःपु
मांसुमविनाज्ञानं २८ एतदेवपरंज्ञानंद्वादशाक्षरचिंतनं चतु
र्मास्येविशेषेणब्रह्मदंचिंतितप्रदं २९ एतत्प्रबलपोतंयःसमा
श्रयतिनित्यदा मनसाकर्मणावाचातस्यनास्तिपुनर्भवः ३०
द्वादशाक्षरमालंचप्रणवादिसमन्वितं पठनादेवपापानिवि
लयंयांतिनान्यथा ३१ शिलाद्वादशसंयुक्तांचक्रद्वादशक्षि
तां मासद्वादशनामानिविष्णोर्यैश्चिंतितत्परः ३२ ग्रालियामे
घृतावलुन्यसेत्प्रत्यक्षरंहियः दिवसेदिवसेतस्यद्वादशहत्फ
लंलभेत् ३३ द्वादशाक्षरमाहात्म्यंवर्णितुंनैवशक्यते जिव्हो

सहस्रैरपि चक्रत्राणोपिनपार्यते ३४ महामंत्रोह्ययंलोकेजपतोध्या
तस्कृतस्तथा पापहासर्वमासेषुचातुर्मास्येविशेषतः ३५ इ
दंरहस्यंवेदानांपुराणानामनेकशः स्मृतिस्मृतीनांसर्वासांहादश
शास्त्रचिंतनं ३६ चिंतनादेवमर्त्यानांसिद्धिर्जायेदसंशयः
पुण्यदानेनयास्यस्यामुक्तिर्भवतिशाश्वती ३७ वर्णैस्तथाश्रमै ७७
रेवप्रणवेनसमन्वितैः जपैर्ध्यानैःश्रमपरैःमोक्षंप्राप्यतेनिश्चि
तं ३८ शूद्राणांचापिनारीणांप्रणवेनविवर्जितः प्रकृतीनांच
सर्वासांनमंत्रोह्यादशाक्षरः ३९ नजपेनतपःकार्यंकायक्लेशवि
शुद्धता विप्रमंत्र्याचदानेनविष्णुमंत्र्याचशुद्धति ४० तासां

श्री चातुर्मास्य माहात्म्य अध्या २३

मंत्रोरामनामानामांकोट्यधिकोमतः रामेतिद्व्यक्षरजपःसर्व माहात्म्य
पापापनोदनः ४१ गच्छन्तिष्ठन्शयानोवामनुजोरामकीर्ति
नात् इहनिर्विघ्नतांयातिप्रेतेहरिगणोभवेत् ४२ रामेतिद्व्य
क्षरोमंत्रोमंत्रकोटिव्रताधिकः सर्वासांप्रकृतीनांचकीर्तितःपा
पनाशनः ४३ चातुर्मास्यव्रतंप्राप्तेसोप्यनंतफलप्रदः चातुर्मा
स्यंमहापुण्यलेप्सितंसक्तितत्परः ४४ तदेवनिष्फलंयेषांतेषां
व्रायमसंसदि नरामादधिकःकश्चित्पावनःपृथिवीतले ४५
रामनामाश्रयायेवनतेषांयमयातनाः येचदोषाविघ्नकरा
स्तत्कानिर्हत्यतेये ४६ रामनामैवविलयंयांतिनात्रविचारणाः

रमतेसर्वस्मिंस्तुल्यावरयुच्चरयुच्च ४७ अंतरात्मस्वरूपेणतेन रामेतिकथ्यते रामतिमंत्रराजोयंसर्वव्याधिनिषूदनः ४८ रणे विजयदश्चापिसर्वकार्यार्थसाधकः सर्वतीर्थफलप्राप्तो विप्राणामपिकाम्यदः ४९ रामचंद्रोरामभद्रोरामेतिसमुदाहृतः यक्षसोमंत्रराजोयंसर्वकार्यकरोभुवि ५० देवाःअपिप्रगायंतिरामनामगुणाकरं तस्मात्त्वमपिदेवेशिरामनामसदावद ५१ सहस्रनामजंपुण्यंरामनामैवजायते चातुर्मास्यविशेषेणतत्पुण्यं दशधोत्तर ५२ रामनामसदाजप्त्वामुच्यतेसर्वपातकैः ब्रह्महत्यादिजातानामपिदग्धेतपातकं ५३ रामोह्ययंविश्वमिदंसमग्रं

BHAU DAJI

श्री चातुर्मास्य अध्या २३

स्वतेजसाव्याप्यजनांतरात्मा पुनातिजन्मांतरपातकानि निस्थूलानिसूक्ष्माणिक्षणेनदग्ध्वा ५४ इतिश्रीस्कंदपुराणेब्रह्मचातुर्मास्यमहात्म्येपंजवनोपाख्यानेद्वादशाक्षरतथाराममहिमानामत्रयोविंशोध्यायः २३ पूर्वोत्तरश्लोकसंख्या ९४५

पार्वत्युवाच द्वादशाक्षरमहात्म्यंममविस्तरतोवद यथावर्णं यत्फलंचयथाचक्रियतेमया ? श्रीमहादेवउवाच द्विजातीनांसदोंकारसहितोद्वादशाक्षरः स्त्रीशूद्राणांनमस्कारपूर्वकः समुदाहृतः २ प्रणवहीनोरामनाममन्त्रोवाषडक्षरः सोपि

प्रणवहीनः स्यात्पुराणस्मृतिनिर्णयः ३ क्रमोयंसर्ववर्णानांप्रकृती
नांसदेवहि क्रमेणारहितंयत्कृतिमनुजाधिपः ४ तस्यप्रकृष्य
तिविप्रः नरकादिप्रदायकः सएवसेव्यतेलोकैर्नरकान्निर्मूदनः ५
पूजितश्चस्कृतश्चापिविष्णुरवसनातनः चातुर्मास्येविशेषेणज
न्मकर्मादिनाशनः ६ पार्वत्युवाच मयास्मिन्मासयास्वामिन्
सेव्यतेजगदीश्वरः रूपमस्यकथंजानेवचसामप्यगोचरं ७ ईश्व
उवाच प्रणवस्याधिकारोनतवास्तिवरवर्णिनी नमोस्तु
वेतश्रीवासुदेवायनिर्वेजपः ८ पार्वत्युवाच यदिस्यप्रणवं
देवछादशाक्षरचिंतनं प्रणवेनाधिकारोमेकथंभवतिधूर्जटे ९

श्री चातुर्मास्य अध्या २४

महात्म्य

ईश्वरउवाच प्रणवःसर्वदेवानामादिरेषप्रकीर्तितः ब्रह्मावि
ष्णुर्शिवश्चैववसंतिदयितायुताः १० यत्रसर्वाणितीर्थानिसर्वतीर्थी
निसागराः तिष्ठंतिसर्वनित्यानिकेवल्यंब्रह्मएवयः ११ तस्ययो
ग्यातदादेविचरिष्यसियदातपः चातुर्मास्येहरिप्रीत्यैकरिष्यसि
स्नानेन १२ तपसाप्राप्येतकामः तपसाचमहत्पदं तपसाजाय
तेसर्वंनतपःसुलभंनरैः १३ यत्राःसौख्यमतुलंक्षमासत्याद
यागुणाः सुलभास्तपसानित्यंतपस्यतुनशक्यते १४ यदाहित
पसोसिद्धिस्तदाशक्तिर्हिरोषवेत् तदाहितपसोहानिर्यदाशक्ति
विनाकृतं १५ तावत्तपांसिदेहेस्मिन्गर्जंतिसततंनृणां यावद्वि

ल्लकथापूतंजिह्वायंवदनंसवेत् १६ यथादीपप्रज्वलतिप्रन
श्यतिमहत्तपः तथाहरेःकथायांचयांतिपापान्यनेकधा १७ त
स्मात्सवितियत्नेनहरौसुतेतपःकुरु चातुर्मास्येतुसंपूर्णप्रणवे
नसमन्वितं १८ विष्णुहृदयाभूत्वामंत्रराजमिमंजप सएव
भगवान्लुप्तद्वादशाक्षरसंयुतः १९ प्रदास्यतिपरंज्ञानंब्रह्म
रूपमखंडितं ब्रह्मकल्पांतकोटिषुह्यपित्वंद्वादशाक्षरं २०
मंत्रराजंसप्रणवंध्यायतीनविनश्यसि इत्यूक्तासातपोनिष्णात
पश्चरितुमागता २१ हिमाचलस्यशिखरेचातुर्मास्येसमाग
ते ब्रह्मचर्यव्रतपरासवनत्रयसंयुता २२ प्रातर्मध्येपराह्ने

चध्यायतीहरिंनित्यं वपुर्यथापुराहरंपूजयंतीचतद्वयं २३
सखीजनसमायुक्तापितुःशृंगेमनोहरे अवसत्साविशालाक्षी
क्षमादिगुणसंयुता २४ गालवउ० याहियोगीश्वरध्येया
यावंद्याविश्ववंदितैः याजनित्रीचविश्वस्यसापिकामा
तपोगता २५ याहिप्रकृतिःसद्रूपातडित्कोटिसमप्रभा वेद
जायास्यसंवेद्यागुणातीताचरत्तपः २६ पृथ्व्यंबुतेजोवायुश्च
गगनंयत्रमयंविदुः मूलप्रकृतिरूपायासाचकोत्तमंतपः २७
यास्त्रजावरंगंगमास्विश्वंव्याप्यस्थितायाः प्रकृतेःपरापि
स्मृहादिरूपेणचरुतिदाश्रीदेवप्रसुतेतपसापसिद्धिं २८

इतिश्रीस्कंदपुराणेकेचातुर्मास्यमाहात्म्येपेजवनोपाख्या
नेपवित्रीतपोवर्णनंनामचतुर्विंशोध्यायः २४ पूर्वोत्तरश्लोकसंख्या
१७३ ७ ७ ७ ७ ७
गालवउ० प्रस्तायांशैलपुत्र्यांमहत्यांसिद्धासने कंदर्पेण
पराभूतोविचचारमहीहरः १ दक्षध्वंसतीर्थेषुनदीषुचनदे
षुच पर्यटन्नेवसरस्तिलेषपद्मवनेषुच २ जलेनसिंचतिवपुः
सर्वत्रापिमहेश्वरः तथापिकामकलितोनलेभेशर्मसक्वचित् ३
एकदायमुनांदृष्ट्वाजलकल्लोलमालिनीं विगाहितुंमनश्चक्रे
पापनिशमयन्निव ४ क्लिन्नंबभूवतन्नीरं हरकामाग्निवह्निना

श्री
चातुर्मास्य
अध्या
२४

दग्धंविगाहनेनास्यमुषीप्रायंतदाबभौ ५ तपसादिव्यवपुःपूर्वं महात्म्य
श्यामाभूत्वाहरायतः स्तुत्वानत्वामहेशानमुवाचपुनरेवसा ६
प्रसादंकुरुदेवेशवरंवरागास्मिसदातव श्रीमहादेवउ०
अस्मिन्तीर्थवरेपुण्येयःस्नास्यतिनरोभुवि ७ तस्यपापस
हस्राणियास्यंतिविलयंध्रुवं हरतीर्थमिदंख्यातंपुण्यंलोके
भविष्यति ८ इत्युक्तांप्रणम्यायतत्रैवांतरधीयत तस्या
स्तीरमहेशोपिकृत्वारूपंमनोहरं ९ कामालयंवाद्यहस्तंक
तपुंड्रंजटाधरं स्वेच्छयामुनिगेहेषुदृश्यत्यंगचापलं १० क
चिद्गायतिनृत्यानिकचिन्नृत्यतिछंदतः सचकृत्वापिहसति

स्त्रीणांमध्यगतः क्वचित् ११ कामोन्मादेनबाणेनक्षतःपरवशो
व हरः क्षेत्रामतत्रतत्रैवभिक्षापात्रधरः क्वचित् १२ एवंविचर
तस्तस्यऋषिपत्न्यःसमुत्तमः त्यक्त्वाशुश्रूषणंगेहकार्याण्य
पिचिंतनलक्षणात् १३ तमेवमनसाचक्रुःपतिंरूपेणमोहिताः
८२ प्रमंतिचैवहास्यानिचक्रुस्तान्यपियोषितः १४ ततस्तुमुन ८२
योदृष्ट्वातासदुःशीलभावनां चुक्रुधुःमुनयःसर्वरूपंतस्य
मनोहरं १५ एत्यतांहन्यतामेषकोयंदुष्टउपागतः इतितेदं
तकाश्चानियंदोद्यम्ययुस्तदा १६ पलायितःसबहुधाभया
तेषांमहात्मनां योजीवत्कलयाविश्वंव्याप्यतिष्ठतिदेहिनां १७

श्री वातुर्मास्य न्मध्या २५ अ

नशायतेनचयाद्योनपेद्यस्यापिजायते नशोकस्तेयदासर्वे महात्म्य
गृहीतुंतंमहेश्वरं १८ तदासर्वेप्रकुपिताःशापपुरित्वंहिजात
यः यस्मात्लिंगयमेवंत्वंकृतंकर्मनिंदितं १९ परदारापा
हरणंतल्लिंगंपुतताङ्कवि सद्यएवहिशापंत्वंदृष्ट्वाप्राहुहितापा
सः २० एवमुक्तस्तदाशापान्निर्विज्ञरूपधरोमहान् तल्लिंगंध
रणेरास्पुपातयामासभूतले २१ तदाधोघपरिव्याप्तामुमोह
भगवानपि वेदनार्तोजडवपुर्महाशापाभिभूतधीः २२ तत
आपतितंदृष्ट्वातत्राजग्मुर्महर्षयः त्राकाशेसर्वेभूतानित्रस्त
विश्वंचचालह २३ देवास्त्रस्याकुलाजाताःमहाभयमुपागताः

ज्ञात्वाविश्रामहेशानंपीडितहृदयेभवत् २४ मुमुचुर्निश्वादः
खेनदेवंहिबलवत्तरं किंतुतंभगवान्नरादेवैरपिससेव्यते २५
साक्षीसर्वस्यजगतोस्वामिनैवोपलक्षितः वयंमूढधियःपा
पाःपरमज्ञानदृग्गाः २६ मायादृग्गोचरहरताःयदात्मायेनवे
दितः निर्विकारोनिर्विषयोनिरीहोनिरुपद्रवः २७ निर्ममो ८३ ८३
निरहंकारोनयःशंभुनोपलक्षितः यस्यलोकाइमेसर्वेदृश्यंतेदेह
मध्यगाः २८ सर्वेजगतांस्वामीहरस्मान्निवेक्षितः इत्यु
क्त्वातेदक्षपार्श्वायवत्तत्रसमागताः २९ तान्दृष्वासहसात्र
स्तःपुनरेवमहेश्वरः विप्रशापभयान्नष्टस्त्रिपुरारिर्यथादिवं ३०

श्री भानुमस्य अध्या २५

महात्म्य

सुरभिर्गोलोकगांचतुष्पाच्चसुसंयतः श्रीमहादेव उ० न
मस्तुभ्यंभूतधात्र्येगुणदात्र्येनमोनमः ३१ सर्वक्षितिविनाशा
नांकर्त्रेमात्रेनमोनमः यात्वंरसमयीदेवीगाप्यायसिभूतलं ३२
देवतानांतथासंधान्पितॄणामपिचेगणान् सर्वान्यात्वंरसान्नि
ग्रामधुरास्यादुदायिनी ३३ त्वयाविश्वमिदंसर्वंबलस्नेहस
मन्वितं त्वंमातासर्वरत्नाणांवसनांदुहितातथा ३४ आदित्या
नांस्वसाचैवतुष्पाचांछितसिद्धिदा त्वंधृतिस्त्वंतथातुष्टिः पु
ष्टिःस्वाहास्वधातथा ३५ ऋद्धिःसिद्धिस्तथालक्ष्मीर्धृतिर्की
र्तिस्तथामतिः कांतिर्लज्जातथामायाश्रद्धासर्वार्थदायिनी ३६

त्वयाविरहितं किंचिन्नास्तित्रिभुवनेष्वपि वेदस्मृतिप्रदात्रीचेदे
वतानांचतत्त्रिदा ३७ त्वयासर्वमिदंव्याप्तंजगत्स्थास्नुचरिष्णुच
पादस्तेवेदाश्चत्वारःसमुद्राःस्तनतांययुः ३८ चंद्रार्कौलोचनय
स्याःरोमाग्रेषुचदेवताः शृंगयोःपर्वताःसर्वेकर्णयोर्वायवस्तथा ३९
८५ स्कंधेचभगवान्ब्रह्मामस्तकस्थःसदाशिवः हृदयस्थःसदावि ८५
ष्णुःपृष्ठेपन्नगास्तथा ४० नाभौचैवाहृतंदेविपातालानि
खुरास्तव शाकल्पावसवःसर्वसाध्याश्चसंस्थितातव ४१ स
र्वयज्ञावस्थिदेशगुह्यकागुह्यसंस्थिताः पितृणांचगणाःसर्वम
स्तस्यांतिवसदा ४२ सर्वयज्ञाश्चालम्बेकिंनरास्त्रकपोल

योः सर्वदेवमयीत्वंहिसर्वकृतविद्दिदा ४३ सर्वलोकहितानि
त्यंममदेहहिताभव प्रणतस्त्वांसदादेविपूजयेत्वांसदानघे ४४
स्तोमिविश्वात्मिकांस्तुत्वांप्रसन्नवदनाभव विप्रज्ञापामिनादग्ध
शरीरंममशोभने ४५ स्वतेजसापुनःकृत्स्नंमहैश्वर्यामृतंभव
इत्युक्तांपार्वतीकन्यतस्यादेहलयंगतः ४६ सापिगंगेदधारा
स्मृसुरभिस्तदनंतरं कालातिक्रमयोगेनसर्वव्याकुलतांययौ ४७
तस्मिन्ननेकदेवेशविप्रज्ञापायदुत् दवामलांतिप्रययुश्चचाल
पृथिवीतथा ४८ चंद्रार्कौनिःप्रभौचैववायुरुद्वेगएवच समुद्राः
क्षोभमगमन्देवदेवेहतप्रभे ४९ यस्मिन्जगत्स्थावरजंगमादिकं

कालेलयंप्राप्यपुनःप्ररोहति तस्मिन्देवेहिनग्नापपीडिते जग
द्भूतप्रायमवस्थितक्षणात् ५० इतिश्रीस्कंदपुराणेकेचात
मास्यमाहात्म्येहरद्विजशापप्राप्तिनामपंचविंशोध्यायः २५
पूर्वोक्तश्लोकसंख्या १०२३ ५७ ५१ ५८ ५९
गालवउ० तस्मिंस्तूपतितेलिंगेयोजनायामविस्तृते विषा
दार्त्तिऋषिगणाजग्मुस्तत्रसहस्रशः १ व्यलोकयंतःसर्वेतद
द्भातत्रमहेश्वरं नासादृष्टिपथंतेषांबभूवसयविकलः २
वीर्यवद्विसहस्राणिबहून्यपिसुसंचितं पृथिवींसकलांव्याप्य
स्थितंददृशिरेद्विजाः ३ तद्दृष्ट्वासुमहल्लिंगंरुधिरांकुलेः

श्री चातुर्मास्य माहात्म्य अध्या २५

प्लुतं श्रमणाःसंन्यायगतादह्यमानांवसुंधरां ४ तेलिंगंत
त्रसंस्थाप्यरक्तांनदीं तज्जलेनमदारूपंतल्लिंगंमर
कंटकं ५ हरदेहात्समुद्भूतानमदेयंभविष्यति मरणेनक्षतं
तीर्थंख्यातंहिमरकंटकं ६ नरकंवारयेत्यत्सेवितंमारकय
हं प्लुतयहाश्चसर्वेपियास्यंतिविलयंध्रुवं ७ अत्रस्नात्वा
जलंपीत्वासंतर्प्यचपितॄंस्तथा सर्वकामानवाप्नोतिमनुष्यो
भुविदुर्लभान् ८ लिंगानिनर्मदेयानिपूजयिष्यंतियेनरः ते
षांरुद्रमयोदेहोभविष्यतिनसंशयः ९ चातुर्मास्यविशेषेण
लिंगपूजामहाफला चातुर्मास्यरुद्रजपंहरपूजांशिवगतिं १०

पंचामृतेनस्नपनंनतेषांगर्भवेदना येकरिष्यंतिमधनासेचनंलि
गमस्तके ११ तेषांदुःखसहस्राणियास्यंतिविलयंध्रुवं दीपदा
नंहतंयैस्तुचातुर्मास्येशिवाग्रतः १२ कुलकोटिंसमुद्धृत्यस्वयं
यांशिवलोकमाप्नुयात् चंदनागरधूपैश्चतैस्तुसुमस्तये १३ न
र्मदाजललिंगंचयेर्चयिष्यंतितेशिवाः रेवाजलसमुद्भूतमहिम
वर्ण्यतेकथं १४ यावाहरत्नमायांतिप्राणिनामपिकाकथा तेस्तं
भूतंमहालिंगंजलधारणसंयुतं १५ पूजयित्वाविधानेनचातु
र्मास्येशिवोत्सवे चातुर्मास्ययमनुजानेदामरकंटके १६ तीं
र्थेस्नास्यंतिनियतास्तेषांवासस्त्रिविष्टपे अलाउ० इ

श्री चातुर्मास्य अध्या २६ महात्म्य

त्युक्तेद्विजास्तत्रस्नाप्यलिंगंयथाविधि १७ मरकंटकती
र्थेवनर्मदांचमहानदीं पुनश्चिंतापराजाताविघ्नस्यक्षोभका
रणे १८ पद्मासनगताभूत्वाप्राणायामपरायणः चिंतया
मासुरव्यंकृदयस्थंमहेश्वरं १९ ततोदेवामहेंद्राद्याःसंप्रा
प्यामरकंटकं श्रावणानांस्तुतिंचक्रुर्विनयावनतंधराः २०
नमोवोस्तुद्विजातिभ्योब्रह्मविद्भ्योमहेश्वराः भूसुरेभ्योगुरु
भ्यश्चविघ्नक्षयप्रबंधनात् २१ यूयंगुणत्रयातीतागुणरूपा
गुणाकराः गुणत्रयमलेःकर्मैःसततेप्राणिबुद्धिदाः २२ येषां
वाक्यजलेनैवपापिपात्रमपिस्फुटं प्रयांतिपापपूजाभ्यक्षेस्म

साध्यंतिपातिताः २३ शस्त्रंलोहमयंयेषांवागवतपसेधिता पा
पैः परामिश्रूतानांतेषांलोकान्तरंबलं २४ क्षमयापृथिवीतुल्या
कोपेवैश्वानरप्रभाः पातननरकादीनांसमर्थायेयमवहि २५
स्वर्गादीनांतथायोनेर्विवृतागतयोध्रुवं सत्कर्मकारकाश्चैवसत्क
र्षुरताः स्वयं २६ सत्कर्मफलदातारः सत्कर्माश्चमुमुक्षवः सा
धुनिंत्यनिरतायेभवंतोपनाशकाः २७ आत्मानंयेजमानं
चतारयंतिनसंशयः वृक्षयश्चतथाविप्रास्तर्पिताःकायसाध
काः २८ चातुर्मास्यविशेषणतेषांपूजामहाफला कोपिताः
सर्वोहत्यनाशनायभवंतिहि २९ तावन्नवज्रमिंद्रस्यमूलं

श्री चातुर्मास्य अध्या २६

नैवपिनाकिनः दंडोयमस्यतावन्नयावच्छापोद्विजोद्भवः ३०
अग्निनाज्वाल्यतेदग्धंनापोदहनपिधूवं हंतिजातानजा
तांश्चतस्माद्विप्रंनकोपयेत् ३१ विप्रकोपाग्निनादग्धोनरकान्ने
वमुच्यते शस्त्रक्षतोपिनरकान्मुच्यतेनात्रसंशयः ३२ देवता
नामायुधानांचसामर्थ्यमेतेननहि चाज्ञानेनापिविप्रस्यमिथ्य
तेसकलंजगत् ३३ तयायंगुरवोस्माकंविघ्नकारणकारणं प्रसा
दपरमानित्यंभवंतुभुवनेश्वराः ३४ ईश्वरेणविनासर्वेवयंलो
काश्चदुःखिताः तंकथ्यतांसभगवान्कुत्रास्तेपरमेश्वरः ३५
ऋषयऊचुः शात्वामुनिभयन्नस्तंदेवंशूलपाणिनं सुरर्षि

महात्म्य

गमिसंप्राप्तं देवान्दृष्ट्वा मरीचिया: ३६ स्वागतं सर्वदेवेभ्योज्ञातवान्
महेश्वर: तत्रागच्छद्देवशायत्रदेव: सनातन: ३७ इत्युक्तोतुम
हात्मान: सहदेवैर्ययुस्तदा गोलोकं देवमार्गेण यत्रपायसकद्द
मा: ३८ घृतनद्यो मधुदधिनदीनांयत्रगह्वरा: पूर्वेजानांगणा:
सर्वेदधिपीयूषपाण्या: मरीचिया: सोमपाश्चसिद्धसंघास्तथे
तर घृतपाश्चैवसाध्यायेयत्रदेव: सनातन: ४० तेतत्रगत्वा
मुनयोदेवसंघा: सरभीसुतं तेजसाभास्करंचैवनीलनामेतिविश्रु
तं ४१ इतस्ततोभिधावंतंगवांसंघातमध्यगं नंदासुनन
सावैसुरूपावसुशीलका ४२ कामिनीनंदिनीचैवमध्यगे

श्री
पातुर्मास्य
मध्या
२६

महात्म्य

वहिरण्यदा धनदाधर्मदाचैवनर्मदा मुकलिप्रिया ४३ वाम
नालैबिकाकृष्णादीर्घिश्रृंगासुपुष्टिका नारातरयिकाशांतादु
विधाद्यामनोरमा ४४ सुनासादीर्घिनासाचगौरागौरमुखीह
या हरिद्रवर्णानीलाचरोहिणीपंचवर्णिका ४५ विनतावित
तावैवभिन्नवर्णासुपंचिका जपारुणाचकुंजोष्ठीसुदृशाचारक
र्णिका ४६ एतासांमध्यगंनीलंदृष्ट्वासुनिदेवता: विचरंतं
सुरूपंचसंजातविस्मयानमुखा: ४७ मुनीश्वरा: कृतांविद्वा
इंद्राद्यादृष्टमानसा: स्तुतिभोरभिरेकुंतेजसातस्यतोषि
ता: ४८ सूइउ० कथंनीलेतिनामासोसंजातश्चाद्भुतादृ

तिः किमकुर्वन्नसन्नास्ते ब्राह्मणाविंध्यदैवतं ४९ गालवउ०
लोहितोयस्तुवर्णेनमुखपुच्छेचपांडुरः श्वेतक्षुरविषाणेषुस
नीलोवृषउच्यते ५० श्वेतवर्णः पीतचिन्हःमुखलोहितचिह्नि
तः कपिलःक्षुरश्रृंगेषुसनीलोवृषभःस्मृतः ५१ योसोमहेश्व
रोदेवोवृषश्चापिसदैवहि चतुष्पादोधर्मरूपोनिलःपंचमखोहरः ५२
यस्यसंदर्शनादेववाजिपेयफलंलभेत् अस्यदेहेसदाश्रीमा
न्विंध्यव्यापीजनार्दनः ५३ मालयापूजितयास्मिन्पूजितंस
कलंजगत् स्निग्धयासप्रलानेनजगत्प्रीणयतंभवेत् ५४
नित्यमर्चयतेस्तौतिवेदमंत्रैःसनातनैः ऋषयउ० त्वं

श्री पातुमीस्य अध्या २६

महात्म्य

देवःसर्वदेवानांविंध्यगोत्रासनातनः ५५ विघ्नहोत्रानद
स्यधर्मरूपस्त्रमोक्षदः त्वमेवधनदःश्रीदःसर्वव्याधिनिषू
दनः ५६ जगतांग्रामकरणप्रवृत्तःकनकप्रदः तेजसांधो
मसर्वज्ञासौरभेयमहाबल ५७ श्रृंगाग्रधृतकैलासपार्वतीह
सितेतच वेदस्तुत्योवेदमयोवेदात्मावेदपूजितः ५८ वेदवे
द्योवेदयानोयज्ञरूपोगुणात्मकः गुणत्रयस्यापिपरोयाया
त्मंवेदकृतव ५९ वृषस्त्वंभगवान्धर्मस्तस्यायः कुरुतेत्वयं
वृषलःसतुविज्ञेयोरौरवादिषुपच्यते ६० परास्पृशोयदि
नरैर्नरकादिषुयातनाः सेव्यंतेपापनिचयैर्निगडप्रायबंधनैः ६१

क्षुत्क्षामंचत्वयाक्रांतंमहाभारसमन्वितं निर्दयायेप्रशोष्यंतिग
तिस्तेषांनशास्त्रिणी ६२ चतुर्भिःसहितंमर्त्यविवाहविधिना
तुये विवाहनीलरूपस्ययेकरिष्यतिमानवाः ६३ पितृनुद्दि
श्यतथावैकुलेनैवास्तिनारिकी त्वंगतिःसर्वलोकानांत्वंपिता
१० परमेश्वरः ६४ त्वयाविनाजगत्सर्वंतत्क्षणादेवनश्यति परा १०
त्वंचतुष्पद्यंतीमध्यमावैखरीतथा ६५ चतुर्विधानांवचसा
मीश्वरंत्वांविदुर्बुधाः चतुःशृंगंचतुष्पादंद्विशीर्षंसप्तहस्तकं ६६
त्रिधाबद्धंधर्ममयंत्वामेववृषभंविदुः तत्तिदंसर्वभूतानांवि
या श्वव्यापकमोजसा ६७ ब्रह्मधर्ममयोनित्यंत्वामात्मानंविदु

श्री
पातुर्मास्य
माध्या
२६

महात्म्य

ज्ञिनाः माधवस्त्वमसीशस्त्वमप्रमेयोमहायशाः ६८ माधो
व्यस्त्वमयाद्योसिविदुःपौराणिकाजनाः त्वदाधारमिदंविश्वं
त्वदाधाराश्चदेवताः ६९ त्वदाधारंहविःसर्वंत्वदाधारंतथाम
तं जीवरूपेणलोकांस्त्रीन्व्याप्यतिष्ठसिसर्वदा ७० एवंससं
स्तुतोनीलोमुनिभिःसोमपायिभिः प्रसन्नवदनोभूत्वाविप्र
प्रणतितत्परः ७१ पुनरेववचःप्रोचद्विजाःशिवकृतागसः
वरंदुर्विहेशस्यनीलरूपस्यधर्मतः ७२ एकादशाहेप्रेत
स्ययस्यनोत्सृजतेवृषः प्रेतत्वंसुस्थिरंतस्यदत्तैःश्राद्धशतैरपि ७३ पुनरेवसुदर्पिदंदृष्वानीलंमहावृषं स्वल्पक्रोधस

मानिष्ठाहिजाश्चक्रुस्संतिकं ७५ चक्रुश्चामविभागेतुमूलंपा
श्चेतदक्षिणे उत्तरज्जुगिवांमध्येतंदेवंगोपतिंततः ७५ ततोदे
वगणाः सर्वेमहर्षिणांगणाः पुनः स्थानिस्वानानिसंजग्मुः
संप्रहृष्टाः परस्परं ७६ प्रहृत्यविघ्नजालानिमुमुक्षुरामास्थिराः
सुराः एवंसदेवोजगतामर्थेशोलिंगत्वमागत्रिजगत्सुपूज्यः
शापंसमासाद्यशिवोपिशक्त्यारवाजलेगात्सशिलात्मयत्वं ७८
इतिश्रीस्कंदपुराणेकार्तिकमास्यमहात्म्येपंजवनो
पाख्यानेशिवस्यविप्रशापेनशिलामयंलिंगरूपत्वप्राप्तना
मषड्विंशोध्यायः २६ पूर्वोक्तश्लोकसंख्या ११०१ ५ ५

श्री कार्तिकमास्य अध्या ३७

महात्म्य

गालवउ० इतितेकथितंसर्वंशालग्रामकथानकं महेश्वरस्य
चोत्पत्तिर्यथालिंगत्वमापसः १ तस्माद्दृलिंगरूपंशालग्रामग
तंहरिं येर्चयंतिनरामत्क्यानंतपादः स्वयातनाः २ कार्तिमास्ये
समायातेविशेषात्सजयेच्चतो यर्चितोयावभेदेनस्वर्गमोक्ष
प्रदायको ३ देवाहरिहरौविप्रविप्रलिंगवांनतिं येकुर्वंति
महास्नातेकोमोक्षप्रदोहरिः ४ वेदोक्तंकारयेत्कर्मपूर्वेद्युर्वि
ष्णुतत्परः पंचायतनपूजाचसत्यवादोद्यतोमता ५ विवेका
दिगुणैर्युक्तःसश्रद्दायातिसद्गतिं ब्रह्मचर्यजपोनान्योहादा
शाक्षरचिंतनात् ६ मंत्रैर्विनाषोडशकोपचारैःकार्यासपूजानर

कोधिहंतुः तथातथावैगिरिजापतेस्यकार्याहिसक्षुद्रमहाघहं
श्री ० ब्रह्मोवाच एवंकथयतोरेवरजनीक्षयमाययौ स
क्षुद्रगालवयोश्चित्रैश्चरितयोः ८ सतेनपूजितोविप्रो
ययौशीघ्रंनिजाश्रमं यइदंश्रृणुयान्नत्वावाचयेद्वापठेच्चवा ९
श्लोकंवासर्वमपिचतस्यपुण्यक्षयोनहि १० इतिश्रीस्कन्द
पुराणेकचातुर्मास्यमाहात्म्येपंजवनोपाख्यानंनामसप्तविंशो
ध्यायः २७ पूर्वोत्तरश्लोकसंख्या १११९ ७ ७ ७
नारदउवाच कथंनित्यभगवतीहरपत्नीयशस्विनी यो
गमिहिंसुमहतींप्राप्यमासचतुष्टये १ मंत्रराजमिमंजप्त्वाहा

CC-0. BHAU DAJI LIBRARY

दशाक्षरसंभवं एतन्मेविस्तरेणत्वंकथयाशुयथातथा २
ब्रह्मा उ० चातुर्मास्येहरोमुनेपार्वतीनियतव्रता मनसा
कर्मणावाचाहरिमल्लिपरायणा ३ सातुष्टेगेपितुर्नित्यंनिश्चे
तीतपस्सिलिता देवद्विजाग्निगोभक्तासतिथिपूजापरायणा ४
जजापपरमंमंत्रंयथादिष्टंपिनाकिना चातुर्मास्येथसंपूर्णेवि
मलेहरिवासरे ५ शंखचक्रधरोविष्णुश्चकेहस्तःकिरीटवान्
मेघश्यामोंबुजाक्षश्चकोटिसूर्यसमप्रभः ६ गरुडाधिरूढ
स्तोहृष्टोहसन्व्याप्तजगत्त्रयः श्रीवत्सकौस्तुभयुतःपीतको
शेयधारकः ७ सर्वाभरणभासाग्निःप्रभिद्दीप्तमहावपुः

वसाषेपवितंविष्णुः प्रसन्नवदनः शुभां ८ देवितुष्टोसिभद्रंते
कथयत्वमभीप्सितं पार्वत्युवाच त्वज्ञानममलंदेहिये
नानावतिनंभवेत् ९ इत्युक्तःसतयादेवःप्रत्युवाचहरिःप्रि
यां सएवदेवदेवेशःतत्तेवक्ष्यत्यसंशयं १० सएवसेगवा
न्साक्षीदेहांतरबहिःस्थितः विश्वसदाचगोतावपवित्राणां ९३ ९३
चपावनः ११ अनादिनिधनोधर्मोधर्मादीनांप्रभुहिय्यः अ
क्षरत्रयसव्ययत्सकलंब्रह्मएवसः १२ मूर्तीमूर्तस्वरूपणयो
जोजन्मधरोहिसः समाधिकारोनेवास्तिवक्तुंतवनसंशयः १३
इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुःविरराम्प्रहर्षवत् एतस्मिन्नंतरेशं

श्री
पातुमस्तु
अध्या
२८

भुगिरिजाश्रममभ्यगात् १५ सर्वभूतगणैर्युक्तोविमानेस महात्म्य
र्वकामिके तेनाभगवतादेव्यापूजितःप्रभुरव्ययः १५ सस्मी
नंचापिप्रत्यक्षमाश्चर्यंसमजायते स्तुत्वाथतंमहादेवंविष्णु
र्देहेलयंययौ १६ अथोवाचमहेशानःपार्वतींजगदीश्वरः
विमानवरमारुह्यस्तोहंतवसुव्रते १७ गत्वैकांतप्रदेशेतक
थयेपरंमहः एवमुक्त्वाभगवतीकरेगृह्यमुदायुतः १८
विमानवरमारोप्यलीलयाप्रययौतदा नानाविधान्वनोद्देशा
न्नगगणिद्रुमांस्तथा १९ आकाशन्यवतानत्यान्बहुधातु
विचित्रितान् नदीनिर्झरकुंजांश्चनदान्यभवनेर्युतान् २०

श्रखातान् देवखातांश्चगंगा स्रोतांसिसर्वतः सौगंधिकांश्चकल्हारान् सहस्रदलपिंजरान् २१ दर्शयन् कर्णिकारांश्चकोविदारान्महाद्रुमान् तालान्चैवतमालांश्चप्रियंगून्पनसानपि २२ तिलकान्बकुलांश्चैवचकुलान्पुष्पितानपि क्षौद्राणिकल्पमाला निर्पिंजराणिविदर्शयन् २३ ययौदेवनदीतीरंतंशरवणंमहत् फुल्लकाशंस्वर्णमयंशरस्तंबगणान्वितं २४ हंसप्लवनिषेवितं सागरस्यवह्निकांतिमजाहिजं तत्रतीरगतानांचमुनीनामृषेरसां २५ श्राश्रमान्सुविमानाग्रेतिलान्पत्न्यैप्रदर्शयन् षट्कृत्तिकाश्चददर्शायावतीवनसंनिधौ २६ स्नाताःस्थलं

कृताश्चंद्रपत्न्यस्तानिर्जांवरा ऊचुस्तांयोजितकराकथंपुत्राय गम्यते २७ तत्कथ्यतांमहाभागेसचतद्वीनंगतः पार्वत्यूचे ममाभाग्यवशात्पुत्रःकथमुत्संगमारुहेत् २८ नह्यभाग्यवतःपुंसःकापिसौख्यंनिरंतरं सुतनाम्नाप्यहंहृष्टासेवतीनांचदर्शनात् २९ किमर्थंमिहसंप्राप्ताःकथ्यतामाबिलंबितं कृत्तिकाऊचुः नयंतवसुतस्तन्यंप्रदातुमिहसुंदरि ३० पातुमास्यरवौस्नातुमागतादेवनिम्नगाः नहास्यावसरःसख्यः सत्यमेवहिकथ्यतां ३१ एकांतावसरहास्यंजायतेचेतरेतरं कृत्तिकाऊचुः शापात्तेशिरोदेवितवत्रैलोक्यशोभिते ३२

ऋस्यस्तंवसमूहस्यमध्यस्तंबालकंकृणु छत्तिकाणांवरः कृत्वा
गतान्नारवनस्थितं ३३ ददर्शबालंदिव्यांघ्रिपमुरंसूर्यवर्चसं त
त्तिकोटिप्रतीकाशरूपंदिव्यश्रियायुतं ३४ वह्निपुत्रंवरांगेयंका
र्त्तिकेयंमहाबलं सावसत्तिगृहीत्वातंकुमारंपाणिनामुदा ३५
विमानमध्यमादायदत्वात्संगउवाचह चिरंजीवचिरंनंदचिरंनं
दयबांधवान् ३६ इत्युक्त्वागाढमालिंग्यमूर्ध्निचाघ्रायतंसुतं
समक्षंपरमोदारमीश्वरंहृष्टमानसा ३७ कार्त्तिकेयोमहायो
गीप्रणिपत्यसहेश्वरं तस्थौप्रांजलिरव्यग्रःप्रहृष्टेनांतरात्मना ३८
तद्विमानंययौशीघ्रंतीर्त्वानदनदीपतीन् जंबूद्वीपमतिक्रम्य

लक्षयोजनमायतं ३९ ततःसमुद्रंद्विगुणंलवणोदंतथैव
च उत्तरांश्चकुरुन्नीत्वाविमानेनार्कवर्चसा ४० समुद्रात्
द्विगुणंद्वीपंकुशनामेतिकीर्तितं दिव्यलोकसमाक्रांतंदि
व्यपर्वतसंकुलं ४१ इक्षुरससमुद्रस्ततद्वीपाद्द्विगुणः
पुनः समतिक्रम्यतत्सिंधोर्द्विगुणंक्रौंचसंज्ञितं ४२ ततो
पिद्विगुणश्चैवसुरासिंधुरुदाहृतः ततोपिद्विगुणंद्वीपंप्ला
क्षद्वीपेतिसंज्ञितं ४३ ऋषिर्वेद्विगुणंतस्माच्चाक्षुरूपंसु
निर्मलं परमस्वादसंपूर्णंयत्रसिद्धाःसमंततः ४४ तस्मा
च्चद्विगुणंद्वीपंशाल्मलीवृक्षचिह्नितं समुद्रोद्विगुणस्तत्र

दधिमंडसमप्रभः ४५ साध्यावसंतिनियतंमहत्तपसि
संस्थिताः ततोपिद्विगुणंद्वीपंप्लक्षनामेतिचिह्नितं ४६
षडिमानिसुदिव्यानिभोमस्वर्गउदाहृतः तत्रस्वर्णमयी
भूमितथारजतसंयुता: ४७ वृक्षामधुफलाःस्वादाःसर्व
कामप्रदायकाः यत्रस्त्रीपुरुषाणांचकल्पवृक्षाग्रहस्थिताः ४८
वासांसिभूषणानांचसमूहान्प्रदातिच एतानिवृक्षचि
ह्नानिद्वीपानिमुनिसत्तम ४९ महेश्वरोविमानेनव्यतिच
क्रामवेगिना प्लक्षद्वीपस्यचप्रांतेद्विगुणःक्षीरसागरः ५०
तन्मध्येसुमहद्वीपंश्वेतंनामसुविस्तृतं रम्यकःपर्वतस्तत्र

श्री चातुर्मास्य व्यध्या २८

महात्म्य

सितस्तंगोमहाद्रुमः ५१ तस्यस्तंगेमहादिव्यविमानंस्थापितं
तदा सदामृतफलैर्वृक्षैःसेवितेहिमवालुके ५२ क्षीरघटावि
निर्द्धूतशिलातलसुसंवृते विचित्रसर्वसुगंधमणिरत्नसमाचि
ते ५३ उमायाःकथयामासदेवदेवःपिनाकधृक् कार्त्तिकेयो
पिसुश्रावगुह्याद्गुह्यतरंमहत् ५४ ध्यानयोगंमंत्ररूपंहादद्या
क्षरसंज्ञितं प्रणवेनयुतंसाग्रसरहस्यंश्रुतेःपरं ५५ ईश्वरउ०
*क्षरत्रयसंयुक्तोमंत्रोयंसप्तदेवक्षरः मायायासहितश्चा
यंत्रमायेतिविश्वपावनः ५६ विश्वगर्भोविश्वमध्योमान्मान्त्रेयस
मन्वितः तुरीयकलयाशेषब्रह्मांडगणविस्तृतः ५७ निःकामो

मुनिभिःसेव्योमहाविद्यादिसेवितः नाभ्यूरःविरंतिन्यासात्
अखंडब्रह्मदायकः ५८ ॐकारेतिमयोक्तस्तेमहादुःखादिना
शनः तंपूर्वंप्रणवंध्यात्वाज्ञानरूपंसुखाश्रयं ५९ ज्ञात्वासर्वग
तंब्रह्मदेहसंशोधनंपरं पद्मासनंपराभूत्वासंयुज्यध्यानलोचनं
नेत्रेमुकुलितेकृत्वाकेवलात्मसंहतो चेतसिध्यानरूपेणचिंतय
ञ्जितंमंडलं ६० तडित्कोटिप्रतीकाशंसूर्यकोटिसमप्रभं चंद्रल
क्षसमाश्लिष्टंवपुरद्योतितासितं ६१ मूर्तीमूर्तेविराजंतंसदस
द्रूपमव्ययं चिंतयित्वाविरद्रूपंनमस्तस्तनयोभवेत् ६२ धातु
मास्यसकृदपिध्यानात्कल्मषंक्षयः एवंमहद्रूपमिदंमुरारे

DR BHAU DAJI MEMORIAL

रमोघवीर्यगुणतोषपारं विलोक्येयोघविनाशनायक्षणात्स
मुज्जिघ्रतोद्भवाय ६३ इतिश्रीस्कंदपुराणोक्तेधातुमा
स्यमाहात्म्येध्यानयोगोपदेशोनामाष्टाविंशोध्यायः २८
पूर्वीत्तरश्लोकसंख्या ११७६ ५ ५ ५
पार्वत्युवाच ध्यानयोगमहंश्राव्यज्ञानयोगंयथाश्रुतं त
थाकुरुष्वदेवेशयथाहममरोभवे १ ईश्वर उ० प्रत्यहंमंत्रा
जोयंद्वादशाक्षरसंज्ञकः जप्तव्यःसकुमारंगिवेदसारःसना
तनः २ प्रणवःसर्ववेदाद्यःसर्वव्रह्मैक्यसाधकः प्रथमःसर्वका
र्येषुसर्वसिद्धिप्रदायकः ३ सितवर्णोमधुच्छंदाऋषिश्चैलातनुदे

नता परॅमानुगायत्रीनियोगः सर्वकर्मसु ४ एतब्रह्ममयंबी
जंध्यानयोगस्यकारणं वेदवेदांगसत्तार्ग्यसदसद्रूपमव्ययं ५
नकारः-पीतवर्णस्तूसविष्णुर्यत्राधिष्ठितः बीजंपृथ्वीमनः उंदे
विषलाविनियोजितः ६ मोकारः-प्राप्तिजंबीजंविश्वामित्रस
मन्वितं रक्तवर्णोमहातेजाधनदाननियोजयेत् ७ सकारः-पं
चवर्णस्तूजलबीजः सनातनः मरीचिनासमायुक्तः पूजितः स
र्वसागदः ८ गकारोहेमरक्तोपिपद्मराजसमन्वितः धायबी
जंविनियुक्तः-कर्मणादिप्रसंगदः ९ वकारः-कुंदधवलोव्यो
मबीजंमहाबलः ऋषिमन्त्रिपुरस्तुत्ययोजितोमोक्षदायकः १०

तेकारोविद्युताकारः सामबीजंमहामृतं अंगिरागोत्रसूलेचयो
जितंकर्मकामिकं ११ वाकारोधूम्रवर्णश्चसूर्यबीजंमनोजवं
पुलस्त्याश्रितमानंत्यंनियुक्तंसर्वसौख्यदं १२ सरस्वरूपाक्षरो
नित्यंजपाकुसुमभास्करः मनोबीजंदुर्विषंपुलहाश्रितमर्थ
दं १३ दकाराक्षरोहंसबीजंहंसरूपंचकर्दुरं बुद्धिबीजंमहा
सत्वंक्रतोश्चत्रुनियोजितं १४ धाक्षरोनिर्मलोनित्यंयजमानस्त
बीजंकृतुं प्रचेताश्रितसमायुक्तंमोक्षंमोक्षप्रदायकं १५ यका
रस्यमहाबीजंपिंगवर्णस्यवेचरीं शचरीचमहासिद्धीप्रहस्य
मुनिचिंतनं १६ हृग्यजुस्त्रसमास्थातिनियोगःसर्वकर्मकृते गा

यत्रीछंदस्तेषांदेहन्यासःक्रमोद्भवेत् १७ ॐकारंसवितोन्यस्य
नकारःपादयोर्द्वयोः मोंकारंमुखदेशेतुषकारोनाभिपंकजे १८
गकारंहृदयेन्यस्यवकारःकंठमध्यगः तकारंदक्षिणहस्तेवाका
रोवामहस्तगः १९ त्र्यक्षरोमुखजिव्हायांदेक्षरःकर्णयोर्द्वयोः
दकारंभ्रूक्षुषीर्द्वेद्वेयकारंमस्तकेन्यसेत् २० लिंगमुद्रायोनिम
द्राधेनुमुद्रातथात्रयं सकलीकृतमेतद्धिमंत्ररूपंहिषोडशं २१
योजपेत्सत्यहंदेविनसपापैःप्रलिप्यते एतत्तद्दशलिंगाख्यं
कूर्मरूंहाद्दशाक्षरं २२ शालिग्रामशिलास्त्र्येवहाद्दशैवहिपू
जिताः तामिःसहाक्षरैरेभिःप्रत्येकैःसहितंयदि २३ यथा

श्री चातुर्मास्य माध्या २९

मलमास

वर्णमनुध्यानेमुनिबीजसमन्विते: विनियोगेनसहितैश्छंदोभिः
समलंकृते: २४ ध्यानेर्जपैःपूजितैस्त्र्यक्षरैस्त्र्यमुनिसत्तम मो
क्षोभवतिबंधेभ्यःकर्मजेभ्योनसंशयः २५ त्रयंहिधर्मध्या
नकर्मसंज्ञायोगेतुःप्राप्यएवहि ध्यानयोगंपुनर्विभ्रूणुष्व
कायमानसा २६ ध्यानयोगेनपापानांक्षयोभवतिनान्यथा
जपएवध्यानयोगःकर्मयोगेनसंज्ञयः २७ द्वादशत्रयसमु
द्भवोवेदणवाद्दशाक्षरः ध्यानेनसर्वमाप्नोतिध्यानेनाप्नोति
सुरेतां २८ ध्यानेनपरमंब्रह्मध्यानेनाप्नोतिकेशवं ध्यानयोगस्तुध्यानजः सावलं
बोध्यानयोगोयन्नारायणदर्शनं २९ द्वितीयोनिरवलंबोज्ञान

योगः प्रकीर्तितः ॥अरूपमप्रमेयंयत्सूर्यकोटिसहः सदृ ३० त
डित्कोटिसमप्रख्यंसदोदितमखंडितं निष्कलंसकलंव्यापिनिरं
जनमयंचसत् ३१ सत्स्वरूपंसगोरूपंतुर्यातीतमनोपमं निष्कां
तिकरणंसूक्ष्मंप्रदीप्तिरूपंस्वयंभ्राजते ३२ दृश्यादृश्यमजंचैव वै
राजंसततोज्वलं बहुलंसर्वगंधामनिर्विकल्पमनीश्वरं ३३ ॥य
गोत्रचरणंव्यापिब्रह्माऽऽतकारणं निरीहंनिर्मनोबुद्धिशून्यरू
पंचनिर्ज्वरं ३४ तस्मिन्नारूपंनिर्देहंनिर्दृश्यंसाक्षिमात्रकं शुद्धस्फ
टिकसंकाशंध्यानध्येयविवर्जितं ३५ ॥अनोपम्यमगाधत्वंस्वी
कुरुष्वचेतसा पवित्रवाच तत्कथंप्राप्यतेसम्यक्शा

नयोगस्वरूपिणं ३६ नारायणमनूर्तंचरूपानंतस्यवदप्रभो
ईश्वर ३० शिरःप्रधानंगात्रस्यशिरसाधार्यतेसदृ ३७ शि
रसापूजितेदेवपूजितंसकलंजगत् शिरसाधार्यतेयोगःशि
रसाधार्यतेबलं ३८ शिरसाध्रियतेचेदंजीवितंशिरसिस्थि
तं स्वर्गःशिराद्यमूर्तिस्यमूर्तिस्थापितथैवच ३९ उरुरूपंपृथिवी
लोकःपादश्चैवरसातलं ॥अयंब्रह्मांडरूपेणमूर्तीमूर्तिस्वरूपतः ४०
विष्णुरेवंबलरूपोज्ञानयोगाश्रयःस्वयं सृजतेसर्वभूतानि
पालयत्यपिसंपश्चः ४१ विनाश्रयतिसंहिसर्वदेवमयोह्य
यं सर्वमासेष्वधिपत्यंयस्यविष्णोःसनातनं ४२ तस्मात्सर्वेश्व

मासेषुसर्वेषुदिवसेष्वपि सर्वेषुयामकालेषुसंस्मरन्मुच्यतेहरिं ४३
चातुर्मास्यविशेषेणध्यानयोगात्प्रमुच्यते ऽस्मृतिसेवनंगंगा
तीर्थस्नानादूरंपरं ४४ सर्वदानेतमेवचचातुर्मास्येनसंशयः
सर्वमासकृतंपापंचातुर्मास्येप्रणश्यति ४५ ऽक्षयंतद्भवेन्नित्यं
१०१ नात्रकार्याविचारणा तस्मात्सर्वप्रयत्नेनज्ञानयोगोयहृत्मनः ४६ १०१
सविताविष्णुरूपेणब्रह्ममोक्षप्रदायकः श्रृणुष्वावहितोदेहमृत्
मृत्तिलिंतिंशुभे ४७ नकथंयस्यकस्यापिसुतस्याप्यवशस्य
च ऽदांतायाशुद्धायचलविनायदांभिक ४८ स्ववाक्यु
तायनिंद्यायनवाच्यायोगजाकथा नित्यंसकायदांतायशांता

श्री चातुर्मास्य ऽध्या २०

महात्म्य

हिंगुणिनेतथा ४९ विष्णुसकायदातव्यास्द्धायापिद्विज
न्मने ऽप्रकायाप्यसुचयब्रह्मस्थानंनकथ्यते ५० सद्भक्ता
योगसिद्धिंलंगहाणास्तपोधने ऽस्मृतिज्ञानगम्यंतंविद्धि
नारायणंपरं ५१ नादरूपेणशिरसिनिवसंतंसुदेहिनां सर्व
जीवःशिरसिवर्तेसूर्यबिंबवत् ५२ सदोदितःसूक्ष्मरू
पोऽमूर्तीमूर्त्योप्रणीयते ऽभ्यासेनसदादेविप्राप्यतेपरमात्म
कः ५३ शरीरसकलादेवायोगिनोनिवसंतिहि कर्णनुदक्षि
णेनद्यानिवसंतितथापरा ५४ हृदयईश्वरःशीर्षनीक्षाब्रह्म
सनातनः पृथ्वीपादतलाग्रेषुजलेसर्वगतंतथा ५५ ततोवा

युक्तयाकाशंविद्यतेमौलिमध्यं हस्तेचपंचतीर्थानिदक्षिणेना
त्रसंन्यायः ५६ स्त्रीयंदक्षिणंनेत्रंचंद्रोवासमुदाहृतं सोमस्त्रैव
बुधस्त्रैवबुधस्त्रैवनासिकेहेतुदाहृत ५७ गुरुस्यदक्षिणःकर्णो
वामकर्णेलयाक्षुः सूर्यस्तानेस्मरः प्रोक्तोगुदराहुःप्रकीर्तितः ५८
कलुरिंद्रियगःप्रोक्तोग्रहाःसर्वशरीरगाः योगिनोदेहमासाद्य १०२
भुवनानिचतुर्दश ५९ प्रवर्तितमहादेवितस्माद्योगंसमारभेत्
चातुर्मास्यविशेषणयोगीपापानिहंतति ६० मुहूर्तमपियोगी
गीमस्तकधारयेन्मनः कर्णौपिधायपापेभ्योमुच्यतेनसंशया
यः ६१ अंतरंनैवपश्यामिविष्णोर्योगपरस्यवा एकोपियो

श्री चातुर्मास्य अध्या २०

महात्म्य

गीयदेहंभुंजतेसत्क्रियारतः ६२ कुलानित्रीणिसोवश्यंतार
येदात्मनासह यदिविप्रोभवेद्योगीसोवश्यंदर्शनादपि ६३
सर्वेषांप्राणिनांदेविपापराशिनिषूदनः सक्रियोब्रह्मनिरतः
सभूदेवोयोगभाग्यदि ६४ भवेत्सद्गुरुभक्त्यावाप्यतेतत्प
देलभत्र योयोगीनियताहारःपरब्रह्मसमाधिस्थत ६५ चा
तुर्मास्यविशेषणहरेर्निलयमाप्नुयात यथासिद्धरसस्पर्शा
त्ताम्रंभवतिकांचनं ६६ तथामृतेहरिंप्राप्यासन्नोलय
माव्रजेत यथाग्निजलंगंगापतितंत्रिदशैरपि ६७ सर्वेतत्सर्व
फलदंतयायोगीविमुक्तिदः यथागोमयपात्रेपिवह्निर्दीप्यतिहूयत ६८

देवतानांमुखेतद्विकीर्त्यतेयाज्ञिकैःसदा एवंयोगीसदाभ्यासात्
जायतेमोक्षभाजनं ६९ योगोयंसेव्यतेदेविज्ञानविज्ञानसिद्धि
दः सनकादिमिराचार्यैर्मुनिभिश्चिरधीधरैः ७० प्रथमंज्ञा
नसंपत्तिर्जायतेयोगिनांसदा तथाग्रहीतमात्रस्तुयोगीभवतिपा
वनि ७१ ततस्तुसिद्धयस्तस्यह्यणिमाद्याःपुरागताः भवंति
तत्रापिमनोनदध्याद्योगिनांवरः ७२ सर्वज्ञानंफलुप्रवंपुण्यंभ
वतियोगतः योगात्सकलकामासिद्धयोगाद्विपाप्यते ७३
योगान्नहृदयग्रंथिर्नयोगान्मृत्युरिपुः नयोगसिद्धस्यभयंहि
तुंकेनापिन्याख्यते ७४ सदाशिवोक्तायोगायचित्तंशिरसिस्थि

तं स्थिरीकृतंयदाचित्तंदशमद्वारसंपुटे ७५ कर्णौपिधायहस्ते
स्यनादरूपंविचिन्वतः तदेवप्रणवस्याग्रंतदेवब्रह्मशाश्व
तं ७६ तदेवानंदरूपाख्यंतदेवामृतमुत्तमं प्राणवायोःप्र
घोषोयंजठराग्निर्महत्पदं ७७ पंचभूतनिवासोयंज्ञानरूपमिदं
पदं पदप्राप्त्याविमुक्तिःस्याज्जन्मसंसारबंधनात् ७८ पदाति
दुर्लभालोकेयोगसिद्धिप्रदायिका एवंब्रह्ममयंविश्वंतिसकलं
विश्वंचराचरंसर्वंविज्ञानाख्यमिदंपदंसभगवान्विष्णुःस्वयंव्याप
कः ज्ञात्वातंशिरसिस्थितंखुधवरंयोगेश्वराणांपरंप्राणीमुच्यति
सर्पवज्जगतिजांनिर्मोकमायादृतिं ८० इतिश्रीस्कंदपु

राणांकेचानुमीस्यमाहात्म्येभूगोलखंडेपित्याःज्ञानयोगार्पणं
नामैकोनत्रिंशोध्यायः २९ पूर्वोक्तश्लोकसंख्या १२५६ ८९, ८९.
यदाचित्तमसंसक्तंसचक्रमिसजायते तदाज्ञानमयोयोगीजीवतोमा
क्षदायकः १ यदानिर्ममतादेहेयदाचित्तंसुनिर्मलं यदाहंसोस्मि
योगस्तदाबंधोनकर्मणां २ कुर्वन्नेवहिकर्माणिमनःस्यात्तनूणां
यदा तदायोगमयीसिद्धिर्जायतेनात्रसंशयः ३ गुरुरुवाचैकेन
मसक्तदनुसूयमहामनिः जीवन्विष्णुत्वमासाद्यकर्मसंगाद्विमु
च्यते ४ कर्माणिनित्यजेद्योगीनित्यानैमित्तकानिच इच्छयानैवसे
व्यानिदुःखतापविकल्पिते ५, कर्मणामीप्सितारंचविष्णुंविद्धिम

हेश्वरि तस्मिन्समप्यसर्वाणिसंसारान्मुच्यतेखिलात् ६ एतदेव
परंज्ञानमेतदेवतपःपरं एतदेवपरंश्रेयोयत्कृष्णेधर्ममर्पयेत् ७
अयंहियमलोयोगोनिर्गुणःसमुदाहृतः यद्विष्णोकर्मजनित
मुक्तत्वप्रतिपादनं ८ तावद्भ्रमंतिसंसारेपितरःपिंडतत्पराः या
वत्कुलेप्रवतिमुक्तः सुतोनैवप्रजायते ९ तावद्वानानिगर्ज्जंति
तावद्गर्ज्जंतिपार्वक तावत्तीर्थाप्यनेकानियावद्विष्णुंनविंदति १०
सएवज्ञानवान्लोकेयोगिनांप्रथमोहिसः महाकृतूनामाहर्त्ता
रिसंख्ययुतोनरः ११ निमेषनिर्ज्जयैर्मेषयागैःसमभिजायते
वाणीजयेयोगिनस्तुगोमेधस्यप्रकीर्त्तितः १२ मनसोविजयान्नि

त्यमश्वमेधफलंलभेत् कल्पनाविजयान्नित्ययज्ञः सोन्नामणीफ
वेत् १३ देहस्योत्सर्ज्जनान्नित्यंनरयज्ञः प्रकीर्त्तितः पंचेंद्रियप
शून्हित्वाज्ञानाग्नौशीर्षकुंडके १४ गुरूपदेशविधिनाब्रह्मसूयत्व
मश्नुते योयोगीनियताहारोदंडत्रितयधारकः १५ त्रिदंडीसतु
विज्ञेयोज्ञातेदेवनिरंजने मनोदंडःकर्मदंडोवाग्दंडोयस्ययोगि १०५ १०५
नः १६ सयोगीब्रह्मरूपेणजीवन्नेवसमासते ॥ज्ञानीवाध्यते
नित्यंकर्मभिर्बंधनात्मकैः १७ कुर्वन्नेवहिकर्माणिज्ञानीमुक्तिप्रया
तिहि यदाहिगुरुणोक्तंज्ञानंब्रह्मणःप्रतिपादितं १८ तदेवमुक्ति
माप्नोतिदेहस्तिष्ठतिकेवलं यावद्ब्रह्मफलावाप्त्यैप्रयातिपुरुषोत्त

श्री चातुर्मास्य ॥अध्या ३० महात्म्य

मः १९ तावत्कर्ममयीवृत्तिर्ब्रह्मवृक्षांतराभवेत् ॥सर्वांतराणि
सर्वाणिज्ञेयानिमुनिभिःसदा २० मोक्षमार्गेव्रजद्भिश्चश्रुति
स्मृतिसमुच्चयाः मोक्षोयंनगराकारःचतुर्द्वारसमावृतः २१
द्वारपालारत्तन्नित्यंचत्वारस्तन्नामादयः तत्रैवप्रथमंसेव्यामनु
ना जैमोक्षदायकाः २२ दंभश्चसहिंकारश्चसंतोषःसाधुसंगमः
एतेवहस्तगायस्यतस्यसिद्धिर्नदूरतः २३ योगसिद्धिर्विघ्नभ
ग्यास्वधर्माचरणेनच प्राप्यतेमनुजैर्वितत्तज्ज्ञानममलंविदुः २४
ज्ञानार्थीफलमेतस्मात्सर्वविद्याज्ञानेषुसर्वदा लब्धज्ञानःसद्गु
रोर्दीपाच्चिरंवनिर्मलः २५ मुहूर्तमात्रमपियोलयंचिंतयतेऽक्ष

वं तस्यपापसहस्राणि विलयंयांतितत्क्षणात् २६ रागद्वेषोपनि
त्यक्रोधलोभविवर्जितः सर्वत्रसमदर्शीचविष्णुभक्तस्यल
क्षणं २७ मायादिपटलैर्हीनोमिथ्याचारविरागवान् कुसंसर्ग
विहीनस्ययोगसिद्धस्यलक्षणं २८ सर्वेषामपिजीवानांदयाय
स्यहृदिस्थिरा शौचाचारसमायुक्तोयोगीदुःखंनविंदति २९ म १०६ १०६
मतावन्हिसंयोगोनराणांतापदायकः उत्पन्नःससमंनयोयोगि
नांशांतिवारिणा ३० इंद्रियाणामथोद्दत्यंमनसैवनिषंधयत्
यथालोहेनलोहंचघर्षितंतीक्ष्णतांभवेत् ३१ मनस्कृद्विविधंप्रो
क्तमिष्टारूपमवारितं तनयश्चिंतयेद्दुस्तत्पुमांसंहिलक्षणं ३२

श्री धातुमस्य मध्या ३० महात्म्य

बुद्धिर्हिद्विविधाज्ञेयाज्ञेयाग्राह्याविशुद्धिदा संसारविषयात्या
ज्यापरब्रह्मणिसासुभा ३३ अहंकारोयथादेवियापपुण्यप्रदाय
कः ज्ञातेतत्वेसमफलः कर्तृबंधायचान्यथा ३४ सालंबंचस
रूपरूपातीतंनिरास्रिषं हृदिस्थंशिरसिस्थंचहृयंबंधविम
क्तये ३५ एतदक्षरमव्यक्तममृतंसकलंतव रूपारूपंविश्वरू
पंमूर्तामूर्तंनिवेदितं ३६ एवंज्ञात्वाविमुच्यतयोगिसंसारबंध
नात् गुरूपदेशादृहस्यंलभ्यतेनान्यथाक्वचित् ३७ गुरुर्यस्य
प्रसन्नात्मातस्यविघ्नेप्रसीदति गुरुप्रीतोयतेसंतुष्टःपित
देवताः ३८ गुरूपदेशःप्रतिभासद्विचारःशमनः सक्रिया

ज्ञानसहितामोक्षसिद्धिर्हिलक्षणं ३९ क्रियापतिर्विष्णुरवत्ययम
वसनिःक्रियः सचप्रणवरूपेणद्वादशाक्षरबीजकः ४० द्वादशा
क्षरमिदंचक्रंसर्वपापनिबर्हणं दुष्टानांदमनंचैवपरब्रह्मप्रकाश
कं ४१ एतद्वैपरंब्रह्मद्वादशाक्षररूपधृक् मयाप्रकाशितंदेवि
(९०) स्कंदस्यविमलंतव ४२ एतत्सारंयोगिनांध्येयरूपंमक्रियार्थं (९०)
श्रद्धयाचिंतयेच्च चातुर्मास्यजनकोटेर्यज्जातंपापंदग्धाम
क्षिदःकठमारिः ४३ इतिश्रीस्कंदपुराणेकचातुर्मास्य
माहात्म्यब्रह्मकथनंनामत्रिंशोध्यायः ३० पूर्वोत्तरश्लोकसं
ख्या १२९१ ८ ८ ८ ८ ८ ८

श्री चातुर्मास्य माहात्म्य अध्या ३१

विधाताउ० एतस्मिन्नंतरे तत्रक्षीरसागरमध्यतः उज्जहा
रविमानाग्नेतेजोभागाग्निपीडितः १ उरसाकुंकुतिंकुर्वन्
सानिध्यंसमुपागतः महामत्स्योज्ञातपूर्वसंनिधानेनताल
तिः २ हुंकारगर्भपृष्ठंतंपृच्छानंसमहेश्वरः तेजसास्तंभया
मासवाक्यमेतदुवाच ह ३ कस्त्वंमत्स्योदरस्तोत्रदेवायक्षोथ
मानुषः कथंजीवसिदेहांतर्गतोममवदप्रभो ४ मत्स्योदर
उ० अहंमत्स्योदरेक्षितःसमुद्रक्षीरसंभवे मात्रातुपित्र
वाक्येननायंममकुलोचितः ५ कुनक्षत्रमयातेनज्ञातंस्व
कुलनाशनं गंडांतयोगजनितोबालोनग्रहकवलितः ६ इति

मात्रादुःखितयानिरस्तोभूद्वंशजः ऋषेनापिगृहीतोस्मिकालो
मेत्रमहानभूत् ७ तववाक्यामृतैरस्मिज्ञानयोगोमहानभूत् ते
नत्वंसकलोज्ञातोमयाभूत्योग्यभूतगः ८ अनुज्ञातमदेवत्रादेहि
निःक्रमणस्यच यथाहंपितृपादाब्जंसवान्योऽपिलक्षये ९ इ
१०८ २७० विप्रोसिसुतरूपोसिपूज्योस्यतिथिभावतः बहिर्नि
सि क्रमवेगेनसंभितोद्विजमहास्वयः १० ततोसोशिरसोजातान्
केशान्मत्स्यगलेन्यधात् ततोस्यभस्तंवक्त्रंषणाद्विरूपा
गमत् ११ रूपवान्नतिमायुक्तोमत्स्यगंधिनिगमयः सोमकां
तिःक्षमायुक्तोयोगभूत्तिर्गिरिप्रभः १२ तंदृष्ट्वाप्रणतोदेवाहर

श्री
वासुमत्स्य
अध्या
३१

महात्म्य

प्रोत्फुल्लमानसः यस्मात्पाणिनापुत्रंसवत्वंदिव्यगंधभाक् १३
उमापिप्राणैर्नप्राप्तंसुतंसत्संगमाजिनं चकारतस्यनामापिहरो
चक्रतुहर्षितौ १४ यस्मान्मत्स्योदराज्जातोयोगिनांप्रवरोह्ययं
तस्मान्मत्स्येंद्रनाथोयंलोकेख्यातिंप्रयास्यति १५ योगोपदेश
नाथानांसर्वेषांचभविष्यति अधुनाश्रमनुज्ञानयोग
स्यपारगः १६ निर्ममश्चापिनिर्देहोनिरयोब्रह्मसेवकः जी
वन्मुक्तश्चविचरन्भुवनानिचतुर्दश १७ इत्युक्त्वामहेशान
प्रणम्यसपुनःपुनः कृत्वाप्रदक्षिणंदेवींस्कंदमालिंग्यचाग
मत १८ ततःसापार्वतीहृष्टाश्रौत्वाज्ञानमनुत्तमं महेश्वर

णसहितासंदगचलमाययौ १९ ब्रह्मा० एवंसापरमांसिद्धिं
प्रणवस्यप्रभावजां संप्राप्यजगतांमातादादशाक्षरजांमुने २०
इमांसत्येंद्रनाथस्यउत्पत्तिंयःस्मरेतिच चातुर्मास्यविशेषेण
सोश्वमेधफलंलभेत् २१ इतिश्रीस्कंदपुराणेकचातुर्मा
१०० स्यमाहात्म्येसत्येंद्रनाथोत्पत्तिनामैकत्रिंशोध्यायः ३१ पूर्वी १०९
त्तरश्लोकसंख्या १३२० ५ ५ ५ ५
ब्रह्मा० कार्त्तिकेयस्यपार्वत्याः प्राणेभ्योप्यतिवल्लभः स
क्रीडितेसमीपस्थेनानाचेष्टाभिरुद्यतः १ रक्तकांतिर्महातेजाः
षण्मुखोद्भुतदर्शनः क्वचिद्रायतिचाश्चर्यंक्वचिन्नृत्यतिलीलया २

श्री चातुर्मास्य अध्या ३२

महात्म्य

मातरंपितरंहृद्याविनयावनतः क्वचित् क्वचिच्चगंगापुलिने
सिकतालेपिताकृतिः ३ गुणैःसहविचिन्वानोविविधान्वनपू
रान् एवंप्रक्रीडतस्तस्यदिवसाःपंचजग्मिरे ४ ततोदेवामहें
द्राद्यास्तारकाद्भयविद्रुताः महद्भामरुत्वन्सवेतारकारिजिघृक्षु
या ५ चक्रुस्तेदेवसेनेनगंगांभसिगणैःसमं सस्मनुर्देववाद्या
निपुष्पवर्षंपपातच्च दिवन्हिःस्वांप्रदुःखक्रिंहिमवान्वाहनं
ददौ सर्वदेवसमृद्धतगणकोटिसमावृतः ७ प्रणम्यमुनिसं
घेभ्यःप्रययौरिपुनिग्रहे तारकत्यानगर्यांचशंखदंभोमहाबलः ८
ततस्तारकसैन्येषुदैत्यदानवकोट्यः समाजग्मुश्चपुरात्संरव

नादभयातुराः ९ स्ववाहनसमारूढाःसंयत्तावलदर्पिताः देवाः
सर्वेयियुधुःस्कंदतेजोभिर्दृंहिताः १० तदादानवसैन्यानिवा
क्यादंधानिसर्वत्रः विष्णुचक्रेणतेछिन्नाःपेतुर्व्यासहस्रशः ११
ततोभग्नाश्चशतशोदानवानिहतास्तथा नद्यःशोणितसंभूताः
११० जनिताबहुधामुने १२ तद्दृष्ट्वादानवबलंदृष्ट्वासयुयुधेरणे वर्षं ११०
जदेवसंघांस्तान्बाणजालैरनेकधा १३ शक्तिमाविध्यगांगेयश्चि
क्षेपदक्षिणप्रेरितः सरथंसाश्वसूतंचचक्रेसाभस्मसात्क्षणात् १४
शेषाःपातालमगमन्हतंदृष्ट्वाथतारकं ततोदेवगणाःसर्वेशर्मा
सुस्तत्यगाक्रमं १५ देवदुंदुभयोनेदुःपुष्पवृष्टिसमन्विताः तेलभ्धा

श्री
चातुर्मास्य विजयंदेवामहेश्वरपुरोगमाः १६ सिषिचुःसर्वदेवानांसेनापत्ये महात्म्य
अध्या गणेश्वरं ततःस्कंदंसमालिंग्यपवित्रोहविगदुदा १७ मांगल्यानि
३२ तदाचक्रुस्तत्सखीभिःसमावृताः एवंतंतारकंहत्वासप्तमेहनिका
न्तिकः १८ मंदराचलमासाद्यपितरौसंप्रहर्षयन् उवासकति
चित्कालंपरमानंदनिर्वृतः १९ कालेदारक्रियांतस्यचिंतयामास
शंकरः उवाचचप्रसन्नात्मागांगेयमभितःस्थितं २० प्रातःकाल
मा स्नवविधौपाणिग्रहणंसमुः कुरुदारान्समासाद्यधर्मिष्ठेषुसमा
हितः २१ क्रीडित्वाविविधैर्भोगैर्विमानेःसर्वकामिके तच्छ्रुत्वाभ
गवान्स्कंदःपितरंचाब्रवीत् २२ अहमेवहिसर्वत्रपुनाप्राणि

गणेषुच दृश्यादृश्यपदार्थेषुकिंग्रहमित्यजामिकिं २३ याःस्थि
यःसकलाविश्वेपार्थिवस्तामसोरसि नराःसर्वेपिदेवव्रातवदद्या
वलोकये २४ त्वंगुरुर्मेरक्षत्वंस्वपुनर्नरकमज्जनात् मयाज्ञात
मिदंज्ञानंत्वत्प्रसादादखंडितं २५ पुनरेवमहाघोरसंसाराब्धौ
निमज्जये हीपहस्तोयथावस्तद्वत्तंकारणंत्यजेत २६ तथाज्ञा ११९ ११९
नमवाप्ययोगीत्यजतिसंसृतिं ज्ञात्वासर्वगतंब्रह्मसर्वेशंपरमे
श्वरं २७ निवर्त्ततेक्रियाःसर्वायस्यतंयोगिनंविदुः विषयालब्धे
चित्तानांवनेपिनजनेरतिः २८ सर्वत्रसमदृग्ज्ञानीगेहमुक्तिहिमा
श्रयी ज्ञानमेवंमेहज्ञानमनुष्यदुर्लभंध्रुवं २९ लब्धेज्ञानःक

श्री चातुर्मास्य अध्या ३२ महात्म्य

यमपिह्यात्मानंनैवपातयेत् नाहमस्मिनमातोमनपितानचबांधवः ३०
ज्ञानप्राप्त्याप्रथग्भावमापन्नोभुवनेषहं प्राप्यभावमिमंदेवप्रभा
वात्तवनार्हसि ३१ वत्सुमेवैविधंवाक्यंमुमुक्षोर्नवसंशयः य
दाग्रहपरादेवीपुनःपुनरभाषत ३२ तदातांपितरंनत्वागतोसौ
क्रौंचपर्वतं तत्राश्रमेमहापुण्येचचारपरमंतपः ३३ जजापपर
मंब्रह्महृदयाक्षरबीजकं पूर्वध्यानेनसर्वाणिवशेदृतेंद्रियां
णिच ३४ मुनसासंप्रयुज्याथज्ञानयोगमवाप्तवान् सिद्धय
स्तस्यविघ्नार्थमणिमाद्यायदागताः ३५ तदातांसगुहःकृ
धावाक्यमेतदुवाच मामापिदुरभावनयंदियूयमुपागताः ३६

तस्मान्मत्सदृशानांहिनाशमूर्तिंकरिष्यथ एवंज्ञात्वामहेशो
पियतेज्ञानंमहोदयं ३७ मत्तोपिज्ञानयोगेनस्कंदोप्यधिकभाव
कृत विस्मयाविष्टहृदयःपार्वतीमनुब्रिवान् ३८ पुत्रशोक
परांचोमांसुभैर्वाक्यामौनहरः इतितेकथितंसर्वंमुनेज्ञानमनु
तमं ३९ चातुर्मास्येऽतमपिसर्वपापप्रणाशनं महेश्वरोवा ९९२ ९९२
मधुकैठभारिःसमाश्रितोध्यानमयोद्वितीयः त्यक्तदनुध्या
परमात्तिहंतारिपुःसएवास्तिविभेदहृद्या ४१
इतिश्रीस्कंदपुराणेकचातुर्मास्यमाहात्म्यतारकवधेकार्त्तिके
यमाहात्म्यंनामद्वात्रिंशोध्यायः ३२ ५ ५ ५

श्री चातुर्मास्य त्यक्ता ३२ महात्म्य

पूर्वोक्तश्लोकसंख्या ९३६१ श्रीरस्तु कल्याणमस्तु लेखकपा
ठकयोःशुभमस्तिरस्तु यादृशंपुस्तकंदृष्ट्वातादृशंलिखितंमया यदि
शुद्धमशुद्धंवामम्मदोषनदीयतां सुधयःशोधयंतु ५ ५
शालिवाहनशकसंख्या १७०१ मार्गशीर्षशुक्लचतुर्थ्यांगुरुवा
सेऽद्यपुरे श्रीरंगनाथसन्निधौभगवंतरावस्कंदरघुकुल
कर्णिमोजेउंबरेंतपेपेणप्रगणेसांकसास्यहस्तनलिखितंसंपू
र्णंस्वार्थंचापरोपकारार्थंवा जलाद्क्षरंस्थलाद्क्षतैलाद्क्षःप्रयत्ने
नःसरक्षणीयंएवंवदतिपुस्तके ५ ५

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

DR. BHAU DAJI
LAD MUSEUM